

MAGYAR EZREDEK BESZÁMOLÓJA KIVALÓ HŐSEIKRŐL.

Hogy ennek a könyvnek a tartalmát minél változatosabbá tehesük, sorra megkerestük a legmagyarabb csapattestek parancsnokságait is, hiteles adatokat kérvén azokról a katonákról, akik leginkább kitüntették magukat a harctéren.

Az igazi hősök méltatását, amely a hadi okmánytárból, a miniszteriumokból, illetve a hadtestparancsnokságoktól került hozzánk, ki akartuk így bővíteni magáról a harctérről is.

Sok, rendkívül érdekes anyagot kaptunk, de viszont az is természetes, hogy nem minden helyről. Hiszen ezer meg ezer oldalt is sűrűn megtölthetne, ha mindent összegyűjthetnénk a magyar vitézség dokumentálására. Albumunknak ez a része főképp a nagy ellenséges offenzívák idején kellett, hogy készüljön és a súlyos jelentőségű események forgatagában nem juthatott el hozzánk sok olyan anyag sem, amelyet már utnak indítottak. Ezt az elkésett részt félre kellett tennünk következő alkalomra és így az alábbi leírások nem formálhatnak jogot a teljességre, hanem inkább csak szeretettel jellemző, gondos adalékok a mi hőseink grandiózus történelméhez.

Székesfehérváriak.

A székesfehérvári honvédegyezred Lemberg-től a Kárpátokig ismételt magyar vérről táplálta Galicia földjét. Részt vett 1914 augusztusától 1915 május közepéig minden akcióban, amely az orosz tulerő gyöngítésére, vagy lassu szétmorzsolására szolgált, vettek a 17-esek sok száz kisebb-nagyobb ütközetet és bár mérhetetlen veszteségeik voltak, sohasem hátráltak felsőbb parancs nélkül. A gorlicei áttörés után

a 17-es honvédeket az új ellenség előnyomulásának feltartóztatására küldik; Malborgettől Krnig 2000 méter magas hegyormokon csatáznak Fehér, Tolna és Kaposvár környékének magyarjai. Innen az olasz áttörési irány élébe kerülnek: a Doberdóra. Itt vette át mártosfalvi Sipos Gyula vezérkari ezredes a parancsnokságot és a 17-es honvédek dicsőséges története e naptól az ő nevéhez fűződik. Sipos ezredes a nyugodt, vasakaratu, magyar katona mintaképe, teli szeretettel, megértéssel, testvéri érzéssel a honvédei iránt. Katonái rajongnak érte és vakon követik a parancsait. S ez nagyban hozzájárult, hogy a fehérvári honvédek önhibájukból talpalatnyi sziklát sem vesztek azokból az állásokból, amelyeknek védelmével megbízattak. Sipos ezredes, aki öt isonzo csatában vezette győzelemre ezredét, több nagy kitüntetés tulajdonosa, közte a Lipótrendé is.

Az Isonzo-szakaszon harcolt az ezred a Monte Dei Sei Bousin, a Doberdón, a San Martinon, Peteanonál, a San Michele poklában, a haláldombon, a Michele elfoglalt kupjáért és 1916 augusztusig a kialakult isonzo fronton, míg az olasz tulerő támadásai elől egész frontunkat vissza nem vontuk néhány kilométerre. A véres és igen veszteségteljes csaták hőseit mind felsorolni talán a legigazságosabb, de egyuttal a legnehezebb feladat is volna. Alljanak itt sorba a hősök hősei, akiket az ezred is a legnevezetesebb fegyvertények végrehajtóinak tart.

*

Pour Gyula százados a háboru eleje óta megszakítás nélkül küzdött, zászlóaljparancsnok léte mindíg a legelső vonalban, neve szorosán összeforr a 17-es honvédek történetével, a galiciai harcokon, a véres kárpáti télen s a négy Isonzo-csatán keresztül. Az ezrednek csaknem valamennyi ütközetében részt vett, mindíg a leg-

fontosabb szerepben, a legveszélyesebb, a legnagyobb körültekintést s a legtöbb katonai tudást követelő pontokon. Zászlóalját a vég-sőig menő kitartással és a legjobb eredménnyel vezette mindig, valamennyi honvédjét személyesen ismerte és fanatikus hittel követték parancsát mindenütt. Mintaképe a magyar honvédtisztnak; ismételt írásbeli elismerés után a hadidiszit-ményes III. o. vaskorona rendet, a III. o. katonai érdemkeresztet, és a signum laudist kapta.

1916 szeptemberében követte el utolsó hőstettét; ez már életébe került.

*

Böszörményi *Varga* László századost széleskörű képzettsége szinte predestinálta a nagy körültekintést igénylő segédtiszti állásokra. Ugy is kezdte pályáját, mint zászlóalj-segédtiszt, de már Chyrovnál — mikor parancsnoka elesett — személyesen vezette a zászlóalja ellentámadását. Később ezredsegédtiszt lett, de ha valahol ki-dőlt egy zászlóaljparancsnok, rögtön ő lépett helyére. Személyes bátorságával több Isonzó-csatában kitüntette magát. Mint ezredsegédtisztnek is jelentős része van azokban a diadalokban, amiket a 17-es ezred aratott.

*

Endresz István hadnagy a mozgósításkor mint önkéntes tizedes vonult be, Galiciában mint vak-merő járőrparancsnok tűnt ki. Egymásután léptették elő, mint zászlós és hadnagy résztvett az ezrednek csaknem minden küzdelmében a Kár-pátok közt épp úgy, mint az öt Isonzó-csatában. Minden vitézségi érmet megkapott: arany, nagy és kisezüst, bronz.

*

Dr. Tarkányi Dezső zászlós, középiskolai tanár, népfelkelőnek vonult be, a nagy ezüstöt még a Kárpátokban szerezte s az Isonzónál önfeláldozó magatartásával mintaképe lett a honvédtiszteknek. Szétlőtt állásainkat néhány megmaradt emberével egész napon át védelmezte, ő maga hajigálta a gránátokat a rohamozó ellenség közé s az összes támadásokat visszaverte. Mind a négy vitézségi érme meg van már.

*

Tóro Tivadar hadnagy még nem volt tizen-nyolc éves, mikor kikerült a hadapródiskolából és anélkül, hogy az életet ismerte volna, mint zászlós odament, ahol a halál arat. Már a Kárpátokban ismerte nevét az egész hadosztály, sehol nem volt ily gyerek századparancsnok. 1915 január 28-ikán ennek a fiúnak a lendületes támadása és személyes bátorsága szerezte meg számunkra a méteres hóval fedett s oroszokkal megrakott Javorina-magaslatot. Kétszer sebesült a Doberdon, mégis része volt minden Isonzó-csatában. Négy kitüntetés ékesíti a mellét.

*

Jókay Pál tizedes, postaaltiszt, ott volt az Isonzó-csaták után, amikor az olaszok tölcser-harcot kezdtek s május 29-ike hajnalán is

robbantottak állásaink előtt. Amint a tölcser kiszakadt a San Michele sziklás hátából, még gomolyogtak a füstfelhők, hullott a magasba-lökött sziklaeső; amikor Jókay nyolc honvéddel berohant a tölcser gázos poklába. Ott két embere rögtön elájult, az olaszok pedig, alig hogy észrevették a vakmerő vállalkozást, kézi-gránátokkal és puskatüzzel akarták kiverni. De minden kísérletüket vérbe fullasztották. Jókayék maguk is csak kézigránátokkal dolgozhattak, de ezt olyan hatással végezték egy-egy leszakadt szikla mögöl, hogy a tölcser veszteség nélkül tarthatták, egészen a föl váltásig. Jókay az I. osztályu ezüst vitézségi érmet kapta a bronz mellé s egyébként is mintaszerű magatartásáért tizedessé léptették elő.

*

Horvát János honvéd, aki csak huszonkét éves, sokáig zászlóalj-küldönc volt és a san martinói harcok nehéz napjaiban pergőtüzek alatt is előrekuszott, ha parancsot kellett vinnie az első vonalba. 1916 július nyolcadikán önálló feladatra vállalkozott: az árkokban kézigráná-tokkal egyedül verte szét az olaszok eddig előre-tolt állását. Olasz srappnellhüvelyekbe hatszáz gramm klorátot fojtottak és ezekkel kuszott előre Horvát. Egymásután hajította át az ola-szokhoz. A hatás rettenetes volt. Alig ült el egy-egy robbanás dőreje, az olaszok puskatüzét tulkiabálta sebesültjeik haláljajgatása. Mikorra a hatodik bevágott hozzájuk, alig maradt életben néhány, aki aztán rémülten kuszott hátra a közetek mögött.

Egyetlen 17-es honvéd kiüzte az ellenséget az egész árokból és ezért táviratilag kapta meg az I. osztályu ezüst vitézségi érmet.

Pozsonyiak.

A kitüntetett hősök listájában a pozsonyi 13-ik honvédgyalogezred tisztjei rendkívül nagy számmal vannak képviselve.

Az ezred egyik őrnagya, *László* István szeptember 4-ikéről 5-ikére virradó éjjel a brigád-tartalék parancsnoka volt. Az ő határozott köz-belépésének köszönhető, hogy a brigád ez éjjel, a tulerős ellenség négy támadását visszaverte és számos foglyot ejtett. Ebben az éjjeli harcban nagyon kitüntette magát *Somogyi* Pál hadnagy is: az előnyomuló nagy orosz tömeg ellen tel-jesen önállóan és merészen vezetett ellentáma-dást intézett, amivel az oroszok minden tervét meghiusította, saját ezredét pedig jelentékeny veszteségtől mentette meg.

Egy későbbi küzdelemben a brigád oldal-védje *Bánó* Kálmán hadnagy százada volt. A vitéz tiszt hirtelen észrevette, hogy erős orosz sereg oldaltámadásra készülődik. Hirtelen elha-tározással ő vezette századát támadásra és hosszú, kemény küzdelem után visszaverte a számra nézve többszörös túlerejű ellenséget.

A pozsonyi ezred tisztjei közül szép kitün-

tetést kaptak még *Barta* és *Kos* hadnagyok, *Király* főhadnagy és *Gyarmati* kapitány is.

A pozsonyi honvédegyalozezred 2-ik zászlóalja *Dörnyey* Béla őrnagy vezényletével merész támadásban egy sokkal erősebb ellenséges csapaton a Gira Palanka melletti magaslatokon teljes győzelmet aratott és másnap az éj beálltával ismét jóval erősebb orosz csapatokkal tűzött össze. Hiábavalónak látszott a honvédek halálmegvető vitézsége, az ellenséges gyalogsági és tüzérségi tűz borzalmasan dühöngött soraikban — attól kellett tartani, hogy a vitéz zászlóalj, amely már nagy veszteségeket szenvedett, teljes kimerülése folytán az ellenségnek nem tud sokáig ellenállni. A helyzet válságossá lett. A zászlóaljparancsnok ekkor a harci zaj közepett messzire elhallatszó hangon tüzelő legénységének odakiáltotta:

— És ha egyedül kell itt maradnom, én nem tágitok.

A legvégsőre elszánt őrnagy példája olyan lelkesedésre ragadta a honvédeket, hogy utolsó erejüket összeszedve, hangos éjjennel neki rohantak az ellenségnek. Az orosz támadás honvédeink szuronyai alatt összeomlott. S az egész éjjelen át ellenállott a zászlóalj a tulerős ellenségnek, míg egy magyar népfelkelő ezred a honvédektől győzelmesen tartott állásokba bevonult és a halálra fáradt bajtársakat felváltotta.

Dörnyey őrnagynak a hadidiszitményes vaszkoronarendet adományozta a király, miután már előbb vitézségének jutalmául a katonai érdemkeresztet kapta.

*

Az *II/V. tábori tarack-hadosztály* Pozsonyban állomásozik és legénységét pozsonyvidéki magyarokból sorozzák. Hat napig állottak rettenetes csatában, ágyupárbajban s a divízió köztüzérein és tüzemesterein kívül különösen kitüntették magukat: lovag *Oesterreicher* Lipót százados, *Weiss* Hermann és *Zunert* Ottó főhadnagyok, *Zapuchal* Ferenc és *Pagl* Oszkár hadnagyok.

Polecknál jutnak tűzvonalba. Az ellenséges ütegek már munkában vannak, azt a távolságot, ahol a pozsonyi divízió fejlődik, már belőtték, de a mi tüzeink nem zavartatják magukat és állandó tűzben gránátjaikkal elnémitják az orosz nehéz ágyukat. Ez volt tüzkereszt-
ségük 1914 augusztus 23-án.

Augusztus 27-én hajnalban parancsot kapnak, hogy egy harcban álló gyalozezredünk segítségére induljanak. Pozíciójuk elfoglalását biztos fedezet mögül lövöldöző, mélyen beásott ellenség puska- és gépfegyvertüze akadályozza. A divízió nyugalma, fegyelmettsége újra győztesen állja ki a véres próbát. Elfoglalják az emelkedést és néhány óra múlva visszavonulásra kényszerítik az ellenséges jobbszárnyat.

Másnap Pavlovnál harcolnak a pozsonyi tüze-
rek. A divízió megfigyelő tisztjének, *Pagl* had-

nagynak, az orosz gyalogság puskatüzében kell lövéseink hatását és az ellenség folyton változó csapatmozdulatait is kikémlelnie. Egy muni-
ciós kocsi tetején ül a hadnagy, a feje fölött golyók repülnek, lovait gránát teríti le, de nem mozdul, majd időnként sapkájával int a tüze-
reknek, jelekkel, kézmozdulatokkal tájékoztatja őket megfigyeléseiről. Így aztán tüzeink be-
lőtték az orosz ágyuparkot és bakáink előnyo-
mulását teljesen biztosították.

Augusztus 29 én éjjel zuhogó esőben, pokoli sötétségben egy orosz zászlóalj intéz rohamot a pozsonyi divízió ellen. Az éj leple borul a táborokra és közvetlen közletről adnak sortüzet. A másik pillanatban megdördül az első ágyu-
ütegünk és nyomában a többi. Tehát nem érte a tüze-
reket váratlanul a támadás. Szakadatlan srapneleső zuhog az oroszokra, akik nem bírván kifejlődni, súlyos veszteségekkel, sebesültjeikkel, halottaikat hátrahagyva kénytelenek menekülni.

Soproniak.

A hetvenhatos bakák, akiket Sopron és Moson vidékéről soroznak Esztergomban, 1914 augusztus 23-ig már átmentek a tüzkereszt-
gen. *Sharicer* vezérőrnagy divíziójában vereked-
tek Orosz-Lengyelországban.

Huszonnegyedikén a divizionárius parancsot kap fontos pozíciók elfoglalására. Ezeket defen-
ziv állással az esztergomiaknak kell fődözni, amíg mögöttük az egész hadtest harcász-
en följejlődik.

A hetvenhatosok elvégzik a rájuk bizott fel-
adatokat, erősítéseket kapva, ellentámadásba men-
nek át és nagy veszteséggel bár, a megszállott emelkedéseket rendületlenül tartják. 23-kától 26-án reggelig szakadatlan tűzben állanak, 26-ikán éjszaka véres csatát vív az ezred Rudniknál.

Bohériu ezredes két zászlóaljával a dandár tartalékját képezi. Az első hajnal, amely nem ágyu-
dörgéssel hasad, folytonos marsban elcsigázott, puskatüzben vérző katonáinkra. Az ezredes az utolsó huszonnégy órában már csak személyes bravurjával, lelkesítő beszédekkel tartotta a lelket embereiben. Most látva a kimerültséget, egészen rendkívüli intézkedésre határozta el magát. A tűzvonalból ötszáz lépésnyire fekszik a két tartalékzászlóalj és a derék ezredes alvást parancsol. Ágyugolyók robbannak mellettük, gaz-
dátlan lovak nyargalnak a táborban, sebesültek vánszorognak a posztig. És az ezredes virraszt, de katonái a halálos fáradságot követő mély, jótékony testet-lelket üdítő álmukat alusszák. És a kipihent emberek pár órával később remek győzelmet arattak.

Két nap mulik el, 28-ikán az esztergomi ezred Pavlovnál indul éjszakai szuronyrohamra. Az ezred az egész hadtest elővédje. Megszállja a községtől északra fekvő magaslatokat és haj-
nalig tizenkét orosz zászlóalj támadását tar-

tóztatja fel. És az ezredes mindig az első vonalban harcol. Nem áll fődözék mögé, mellét kitarja a golyóknak. Rohamban elől lovagol és pisztolyával lövöldöz az ellenségre.

— Apánk után! — Ezt kiáltják a bakák és követik.

Az ezred hősiessége megmentette az egész brigádot.

*

Kő József százados, aki vépi, vasmegyei születésű katonatiszt, talán a legkiválóbb a 76-osok között. Személyes bátorságával és rettenthetetlen nyugalmával szerezte meg a hősi jelzőt Polychnánál, ő ütközött meg századával először az oroszokkal, résztvett a kraszniki, bichavai, pavlovi csatákban; a szuloszovai ütközetben ő vette át a zászlóaljparancsnokságot, vezette a vislicai (Nida menti) előnyomulást és 1915 július 24-ikén a nagy Hlebovici támadást. Rohammal foglalta el Bobkánál az erős orosz állásokat és 1916 őszén Lesnovnál az óriási tulerővel támadó oroszokat teljesen visszaverte.

Ötvennégy ütközetben vett részt Kő József, aki sorra megkapta a Signum Laudist, a katonai érdemkeresztet és a vaskoronarendet.

*

A soproniak végigbolyongták már csaknem az összes harctereket. Sültek a napon két araszos homokban Lublin előtt, első diadalmas előnyomulásunk alkalmával, őrizték virrasztva a Nida partját rettenetes, kivárhatatlan hosszú téli éjszakákon, dideregtek félőrülten a hidegtől a Kárpátok szakadékaiban roham előtt, leszedte a tenyerükről, térdükről a bőrt Doberdo sziklája, végigdagasztották térdigérő sárban Szerbiát, Macedóniát, Belgrádtól Prizrendig. És őrizték legutóbb a Luck patak partját északon egy olyan őserdőben, ahova a napsugár sem igen tud behatolni. Mindenütt velük volt Gere Zsigmond hadnagy, a Magyar színház tagja, aki a 76-ik gyalogezredben legelsőnek kapta meg — még mint altiszt — a nagy ezüst vitézségi érmet. Polychnánál jutott hozzá, ahol a 76-osoknak három zászlóalja egyedül szétvert és teljesen megsemmisített két teljes orosz divíziót. A világháborúnak és a magyar vitézségnek egyik legragyogóbb napja volt ez: 1914 augusztus 23-ika. A signum laudist Szerbiában szerezte felderítésekért és sok csetepatéért, amelyek egyenkint is felérték nem egy hőstettel. Amikor Gerétől megkérdezték, hogy miféle hőstetteket követett el, a következőket mondta:

— Talán egyet. A kraszniki csata első napján, amikor úgy kopogott a golyó, mint a májusi jégeső. Odamásztam egy szőke nagybajszu, szegény, jajgató cugszfűrerhez és bekötöztem a sebét. Haslövése volt, — melléje kellett térdelnem, fölemelnem az egész felső testét, hogy a derekát körülpólyázhassam. Este még egy pillanatra láttam a menázsinnál, hálásan kezét is fogott velem, azóta se láttam, még a nevét sem tudom.

Losonciak.

A losonci 25-ik gyalogezred is résztvett a lemergi csatában. Épp a leghevesebb ágyutüzbe került, de a gyilkos golyózápör nem állítja meg a felvonuló századokat. Fichtl Hugó és Relics Milán századosok a hősiesség nemes példáit adják a legénységnek. Mindig előljárnak a tűzvonalban. Fichtl századost a lábán, Relics századost a vállán éri golyó, de ki nem állnak a sorból, bukdácsolva, tántorogva vezetik a rohamot.

— Előre losonciak, míg bennünket láttok! És a losonciak mennek is. A két századost csak akkor viszik el az egészségügyi katonák, amikor mindketten újabb srappellsebeket kapnak.

*

A 29-ik vadászzászlóalj Monfalcone-ban állomásozik, de nyolcvan százaléka losonci fiú.

Augusztus 29-ikén egy erdőt kutatnak fel és erősen elsáncolt ellenséges gyalogságra akadnak. A tulnyomó orosz erőt nem tudják visszavonulásra kényszeríteni. Két ágyuütegünk, amely a losonciak rohamait fődözi, látszólag hatástalan. Az ellenség folyton tartalékszázlójakat von magához és széles rajvonalakban előrenyomulva, a mi jobbszárnyunk bekerítését tervezi. A losonciak századosa *Károlyovits* de Brondolo Oszkár ágyutüzben zászlóaljparancsnokához megy és engedelmet kér arra, hogy tüzérységünkhöz lovagoljon, a közeledő ellenséges erősítésekről közlést tegyen és irányt adjon arra, hol keressék az oroszok ágyuparkjait. A divízióárius saját lovát adja a századosnak. Szakadó srappellesőben éri el tüzérégi pozíciókat Brondolo, félóra múltán ágyuink gyilkos lövedékei megzavarják az oroszok támadását és a vadászok szuronyait most már nem állják tovább a muszkák. Az erdő hangos a losonci fiúk üdviválgásától.

A 29-es vadászok másnap éjszaka már a miholovi csatában vesznek részt. Augusztus 30-ikán két századuk *Glasz* Ferenc és *Schlesinger* Sándor századosok vezetésével az orosz tulerőt tartja fel napestig, hogy a mieink rendezett visszavonulását fedezze.

Alkonyatkor tízszeres orosz tulerő támadása még megtörik a vadászok kemény ellenállásán. A kidült orosz csapatokat egyre pótolják s így a két százados végre kénytelen parancsot adni a lassu hátrálásra.

A felgyújtott Miholov egekig szárnyaló füstoszlopainak védelme alatt ez tökéletes rendben meg is történik.

Kolozsváriak.

Még a lemergi csatában történt.

Brzuhovics körül az 51. számú gyalogezred verekedett az első fronton. Magyar legények: az ezred Marosvásárhelyen állomásozik, a virágját Kolozsvárott sorozzák. *Koss* Hugó százados parancsot kapott, hogy a védelmi vonal egyik

rendkívüli jelentőségű részletét a végsőkig tartsa századával. A katonák 295 méter magas fensíkon sáncolják el magukat és megkezdik a tüzelést. Mögöttük a völgyben Brzuhovice falu: jobbról és balról más csapatok foglalnak állást.

Itt volt a csata legvéresebb. A terep az oroszoknak megkerülési mozdulatokra nyújt alkalmat és bármily áldozattal át akarnak törni. Tehát állani kell az utolsó emberig és az utolsó puskagolyóig. Reggel kezdődött. Késő délután elborult az ég, félelmetes zivatar dühöngött. Nincs pihenő, a harc folyik tovább.

Ejféltáján az orosz tulerő megtizedelt hadosztályainak holttest-barikádjai mögött újabb friss tartalékokat vont és áttöri a frontot. A mi csapataink az éjszaka sötétjében megkezdik a visszavonulást. Koss százados katonáinak egy részét elragadja a hátrálók árja úgy, hogy a század ötven emberre fogyott. De ezek erdélyi magyarok voltak és reggel hatig szakadatlan puskatüzzel védték pozícióikat mindhalálig. Már ember ember ellen harcolt és véresek a szuronyok. Az ellenség ekkor új erősítéseket kap és Koss cugijával szemben három orosz zászlóalj több mint háromezer katona, fenyegeti a maroknyi tábornok. Az ilyen tömeg nyomását spártai hősök sem állhatták volna, negyven baka, élükön Koss századossal, lépésről-lépésre hátrál, hogy Brzuhovice bejáratánál újra elsáncolja magát.

A százados szétugrasztott csapatok legénységét maga köré gyűjti, csapatát mintegy százhusz emberre kiegészítve, szembeszáll az orosz zászlóaljjal. Százan négyezer ellen. Az oroszok nem tudják keresztülvágni a magyar bakák ércfalát. Újabb zászlóalj érkezik az ellenség segítségére és teljesen körülkeríti a mieinket.

Koss átlátja a pillanat nagyszerűségét, rohamot fuvat, áttöri az oroszok balszárnyát és rendben visszavonul, délutánra már egyesül az ezredével. Ez augusztus 29-én volt. Koss százados a katonai érdemkeresztet kapta hadiékítménnyel.

Nyiregyháziak.

A nyiregyházi huszárok ázsiai hadosztályok ellen indultak attakra 1914 augusztus 25-ikén.

Az ezred egyik főhadnagya, lovag *Henriquez* Henrik azt a nehéz megbízást kapja, hogy mint hírvivő patruj tartsa fenn a többi harcoló csapatokkal az összeköttetést. *Henriquez* a gyilkos ágyutüzben fényesen megoldotta feladatát. Csak annyi ideje volt, hogy lovat cseréljen, máris újabb parancsot kapott; keressen érintkezést az önállóan operáló csapatok parancsnokával s tudja meg, hogy az egész fronton hogyan áll a csata.

Henriquez főhadnagy megsarkantyuzza a lovát, kardja sincs, fölösleges az most, csak nehéz revolvere lóg a vállán zsinóron. Gránátok süvitenek a feje fölött, néhány lépésre ellenséges srappellek explodálnak, *Henriquez* főhadnagy

nem tér ki, messzilátóval kémleli a terepet és ráér arra is, hogy noteszébe feljegyzéseket, rajzokat készítsen.

Egy domboldal mögött fontos pozícióból az ellenség rettenetes ágyutüzében egy gyalogsági századunk kénytelen lépésről-lépésre visszavonulni. A század négy óra hosszat hősiességével tartotta magát, most elestek a tisztjei, a sorok megtizedelve, Isten irgalmazzon nekik, visszavonulásuk éppen az orosz ágyuk tűzvonalába esik.

Henriquez főhadnagy látja ezt és a század élére vágat. A száz ember életét csak vakmerő szuronyroham mentheti meg.

— Utánam földiek! — kiáltja a főhadnagy.

A bakák szuronyt szegeznek és elszántan követik a huszártisztet. A roham sikerül, az ellenséges gyalogság visszavonul, a domb a miénk.

*

A 14-ik huszárezred parancsnoka volt *Mayer* Béla huszárezredes. A háború kitörésekor ő vezette a frontra a nyiregyházi huszárokat és bátorságával mindig példát mutatott a legényeinek. Hatalmas termetű ember volt, viharedzett, jó katona, aki ötvennégy esztendejével a vállán csakugy elbirta a fáradalmakat és a nélkülözéseket, mint a fiatal huszárok.

Ezrede az orosz harctéren verekedett és augusztus 23-ikán az a parancsot kapta, hogy tartóztassa fel egy tulerős kozákhad támadását.

Mayer alezredes egy huszárdivízióval támadt a kozákokra, irtózatot hozott keletkezett az ellenséges seregek között, amelyben az alezredes mindenütt előljárt és úgy küzdött, mint egy új *Toldi Miklós*. Már tíz kozákot ölt meg, amikor öt golyótól találva holtan esett le lováról.

Az alezredest ott temették el huszárai a csataterén.

Nagyváradiaiak.

A Bihar- és Békésmegyéből sorozott nagyváradai honvédek viselt dolgairól legpontosabban számol be szentkereszthegyi *Kratochwill* Károly ezredes, aki északon és délen sok csatában vezette őket.

Már a rohatyni ütközetre, amely általában nem volt szerencsés ránk nézve, a 4-esek emelt fővel gondolhatnak vissza. Az ezred második zászlóalja és az utászok másnap hajnali két óráig maradtak a harctéren, eredeti helyükön egyedül, amikor a szomszéd csapatok helyüket már az előző napon elhagyták. *Knichnyezén* gyönyörű támadást hajtottak végre. *Mikolajov*nál az ezred a keleti és déli frontot szállta meg és egy orosz — két zászlóaljas — támadást, amely egyik félszázadunk ellen indult, s egészen a dróthálóig eljutott, az ellenségre óriási veszteséggel, 500 halottal, vert vissza. *Tersakov*nál erdei harc, *Horbacev*nél győzelmes támadás, *Sanok*nál a III. zászlóalj, mint hírszerző különítmény harcolt eredményesen, *Antionovsz-*

tánál az ellenség túlerővel visszanyomta a szomszédos csapatokat és megint a 4-esek egy csoportja, az ezredtartalék utászosztága az, amelyik nem tágitott és a legveszélyesebb helyzetben másnap reggel öt óráig kitartott, önfeláldozóan fedezve a XII-ik hadtest tarackosztályának visszavonulását, dicsőséget és becsületet szerezve az egész csoportnak. Chyrovnál az ezred csoportokba szétszórva harcolt, Blozev-Gornyenél *Gombos* ezredes és *Jancsó* alezredes parancsnokolt a gránátdombon és mindenhol a legnagyobb elismerést aratva, október 9-étől november 4-éig éjjel-nappal harcolt az ezred. Zagore, Postolov és Mokre előtt megállította a túlerős ellenséget, — nappal harc, éjjel menetelés! — így folytatódtott a Beszkidekben, Horb-Sredni, Danava mellett a legnehezebb viszonyok között, bámulatos kitartással, szívóssággal és erőmegfeszítéssel támadt az ezred, Borosnyánál megállította az ellenséget. Lubatovnál gyönyörű támadással sok foglyot, puskát, hadianyagot zsákmányoltak, az üldözés alatt a foglyok száma 500-ra emelkedett. Vonatkocsikat, orosz zenekart, stb. kerítették kézre. Így folytatódott Jersyma és Kombornia felé előrenyomulva . . .

Parancsra elrendelt visszavonulás között a Vislok, Miestye, Piatowte mellett harcoltak. Jasionkánál vívott ütközetben 800 oroszot fogtak el, de időközben egy szomszéd szakasznál lövészhiány miatt bekövetkezett hátrálás következtében súlyos helyzetbe került az ezred és így számban is meggyengülve, egyrésze fogságba került. De minden egyes katona hősként harcolt. Végortoránynál rajtaütöttek az ellenségen. Szép támadásokkal elfoglalták a Csertesz és Kobilás magaslatot, Nagy-Csertesznél nyolc napig dacoltak a túlerős ellenséggel és a rettenetes hideg idővel. Ismételt támadásokat könnyen visszavertek, egy alkalommal az orosz 300 halottat hagyott hátra a csatatéren. Az ezred e napokban kiváló vitézséggel harcolt.

Ezután súlyos napok következtek, amelyekben azonban az ezred nem csüggedt el, tovább is állhatatosan és vitézül harcolt. Mikónál sikerült az oroszoknak egyidejűleg a visszavonuló főőrrel bejutni a faluba, de ellentámadással megállította a visszavonulást. Kis-Polyánnál éjjel a 4-ik ezred két százada fedezte a 3-ik ezred „ütközet-félbeszakítását és visszavonulását.” A két század kitartott, feláldozta magát a bajtársakért, örök babért szerezve ezáltal ezredüknek. A Korunko hegyháton az ezred számos ütközetben súlyos károkat okozott az ellenségnek és parancsra változtatta állását. Szálnoknál az ezred egy része állásban maradt, bár jobb szomszédja elvesztette azt.

Az utolsó harcok dicsőségben multak. Az ezred Veretysozovnál kiverte az ellenséget, üldözte, sok száz foglyot, temérdek hadianyagot zsákmányolt. A 4-ik ezred, mint első rohamozó csapat tört be az ellenséges állásba, megszállotta és biztosította azt. Vola Pietrova volt az

utolsó ütközet, ahol az ezred részei mintegy megkoszorúzták addigi dicsőségüket.

Természetes, hogy ezek az emberföltötti harcok nagyobb veszteségek nélkül le nem záródhattak. Sok 4-es ezredbeli honvéd vére öntözte a Kárpátok bérceit és Galicia földjét.

*

Ahol a zergék tanyáznak, ahol a világ nagy némasága uralkodik 2000 méter magassághan, meredek sziklás falak, mély szédületes hasadékok között is harcoltak a 4-esek.

A második zászlóalj *Balogh* Barna alezredes parancsnoksága alatt főképp *Mocsáry* és *Varga* századosok hősiességel harcoltak napokon és éjjeleken át, sikerült egy kétezer méteres magaslatot az ellenségtől elragadniok és sok ellenséges támadást súlyos veszteségekkel visszaverni. Az első zászlóalj *Énekes* Ágoston százados parancsnokságával már napok előtt vakmerő módon az ellenség oldalába és hátába tört rohamlan.

A harmadik zászlóaljnak a legnagyobb, legnehezebb feladat jutott. Arcban meredek sziklafalakon, felfelé, éjszaka, ahol csak egyenként, helyenként mászva lehetett előremenni: jól célzott ellenséges tűzben kellett az ellenséget megtámadni. Feladatukat végrehajtva felkapaszkodtak a természetadta védőbástya ellen, 50, 80 méternyire és alkalmat akartak adni az oldalcsoportoknak könnyebb előnyomulásra. Az első honvéd gyalogezred (a budapestiek) részei — mint már eddig tíz hónapon keresztül, — vállvetve harcoltak velük.

*

A dicső harmadik isonzói csata után, ahol a négyesek szerepe döntő befolyással volt a csata kimenetelére, — pihenőre visszarendelték őket. Október 14-én kezdte az ellenség gyalogsági támadásait San Martinótól nyugatra, állásuk ellen. Kézitusában visszaverték. Október 16-án öt ezred három hatalmas támadással kísérelte meg vonalaik áttörését San Martinótól nyugatra, ahol elkeseredett kézitusa után szintén súlyosan és véresen visszaveretett. Ugyanekkor a harmadik zászlóalj a Michelen harcolt és ott verte meg az ellenséget.

Október 22–23-án újra San Martinóba rendelve, fényes támadással megakadályozták a már majdnem sikerült ellenséges áttörést, véresen visszaverték az olaszt, ami által nemcsak döntő befolyást gyakoroltak a hadosztály harchelyzetére, hanem a többi, szomszédságban küzdő csoportokra is. Ugyanekkor a *Benesch*-zászlóalj — később *Benesch* százados megsebesülése következtében *Barna* százados alatt — Peteánótól keletre remekül visszaverte a túlerővel támadó ellenséget.

*

Október végén és november elején a 4-es ezred zöme az Isonzo mellett harcolt. Itt ismételtén visszaverte az olaszoknak heves, 7 ezrednyi erejű támadását, ugyanakkor pedig *Falk* száza-

dos intézett támadást a 3-ik gyalogezred állásába betört ellenség ellen.

November 22-én a hadosztályt ismét harcra rendelték, Az ellenség ugyanis közben megint a San Martino mellett nyert tért és áttörését itt érvényesítette. A 4-ik honvédezeredre jutott a dicső feladat, hogy az ellenséget támadja, hiúsítsa meg az áttörés veszedelmét és foglalja vissza az elveszett állásokat.

A jobbszárnyon *Leölkes* őrnagy, a balszárnyon *Sipos* őrnagy, *Benesch* és *Falk* századosok tüntek ki. November 27-én *Leszich* László hadapródot zászlóssá léptették elő vitéz magatartásáért, 28-án *Tomor* Ferenc és *Bélus* József hadapródjelölt őrmestereket, mert szakaszukat a legnagyobb tűzben elővezették, hadapródokká, *Morvay* Loránd hadapródot zászlóssá léptették elő. A legteljesebb elismerés hangján kell megemlékezni a század- és szakaszparancsnokok működéséről; különösen: *Babák* Endre, *Sárossy* Béla, *Némegy* Albert, *Barod* Gábor, dr. *Kaszás* Károly, *Szöllősi* Ármin, *Menczel* Károly főhadnagyok, *Barkóczy* és *Szakács* hadnagyok és *Mérey* tiszthelyettes magatartásáról. A géppuskások főképpen *Kántor* és *Fernesz* parancsnoksága alatt gyönyörűen dolgoztak. A távirások hősiességgel megtették kötelességüket; november 29-én az utászosztág ellenséges tűzben, nehéz éjjeli munkával megerősítette a védőállást.

Igazi hősök a négyes honvédek. Ahol a fedezékben nem tudtak harcolni, ott felugrottak a fedezékre és állva tüzeltek az ellenségre. Az olasz retteg tőlük, ismeri a négyes honvédeket és ahol megjelentek, minden áttörési szándék összemorzsolódott.

A Monte San Michelén nem az olasz, hanem a orosz időjárás és a víz, az eső volt a négyesek legnagyobb ellensége. Hasig vízben, éjjel-nappal ellenséges ágyutüzben, oldalozó, minden irányból jövő gyalogsági és géppuska, bombavető- és puska-gránáttűzben harcoltak.

Ki kell még emelni *Szilágyi* százados zászlóalját is, amely a legnehezebb viszonyok közt harcolt. A Schilhan-század pedig hat napig esőben, sárban, ugyyszólván pihenés nélkül, teljesen átfagyva, a hatodik napon kapott támadást gyönyörűen verte vissza.

*

Mérey János, a 4-ik honvédegyezred tiszthelyettese egész sereg hőstettet hajtott végre. Galiciában, a Kárpátokban s az olasz háború kitörése után a karinthiai Alpeselekben. Végigküzdötte az összes Isonzo-csatákat és bátorságával, hidegvérével és leleményességével egyaránt kitűnt. Legizgalmasabb haditettét 1915 október tizenhatodikán San Martinonál hajtotta végre. Pokoli tűzérési előkészítés után jött rohamra az olasz gyalogság tömege. Az állások oly közel voltak, hogy célzásra és lövésre nem maradt idő. De ott volt még a kézigránát. *Mérey* valószínűleg nyalábra szedte és oly gyorsan dobálta az ellenség közé, — bár a földözékek összelöve,

már teljesen védtelenül álltak, — hogy a tulerejű olaszok háromszoros rohama sem sikerült. A jó kedve még ebben a helyzetben sem hagyta el és minden kézigránáthoz ajánlást is fűzött:

— Nesze töltött makkaroni, de vigyázz, megfekszi a gyomrod!

Katonái követték a példáját s így sikerült egészen visszaverni az olaszt.

Somogyiak.

Talán egyetlen magyar ezredet sem emlegettek annyiszor, különösen a világháború elején, mint a 44-eseket, Somogy és Tolna kivételes vitézségű fiait. Ők voltak az elsők, akiknek bakanca idegen földet taposott s attól fogva két esztendőn át magasra halmozták a legszebb babérokat. Alig hogy Sabácot elfoglalták, az orosz harctérre kerültek föl és a legvéresebb bravuroknak egész sorozatát hajtották végre.

A legsúlyosabb feladatok egyike volt az, amelyet 1915 áprilisában, magyar földön kellett megoldaniuk. Az oroszok óriási erővel gyülekeztek Szurmay tábornok csapataival szemközt a Cseremha hegy alján. Volosate már a kezükben volt s nagyjelentőségű események fenyegettek. Ha a Cseremha orosz kézre jut, övé az Ungvölgy, lejut az Alföldre, talán egészen Budapestre. A 44-eseket rendelték ki a veszedelem elhárítására.

Sötét este vágtak neki az 1133 méter magas hegynek, embernyi magas hóban és úttalan rengetegben. A 68-asok és a 38-asok már akkor élet-halál harcot vívtak ott. Körülbelül az utolsó pillanatban értek oda a 44-esek és azonnal arcvonalba fejlődtek. Rohammal foglalták vissza azokat az állásokat, amelyekbe az ellenség betört, majd hatalmas ellentámadást vertek vissza. A harc hevessége percről-percre fokozódott, egyik orosz roham a másikat követte, ezredek pusztultak bele, de ujak nyomultak a helyükbe s a 44-esek mégis ott álltak, bármennyire fogyott a lőszerük és az emberük. Pedig egyetlen földözék nélkül álltak ott a szakadatlan hóvihárban. Sok sebesült fagyott meg ott, a közlekedés lehetetlenné vált; *Sárkány* alezredes azonban könnyen tudta tartani a lelket bakáiban. Ritka bátorságával kitűnt ott *Lakos* főhadnagy, *Báthory* és dr. *Barát* tartalékos hadnagyok, *Engler* zászlós, aki egymásután 8 orosz rohamot vert vissza a szakaszával, továbbá *Fonyó* hadapródjelölt, akit roham közben talált az ellenség golyója.

Öt napig tombolt a harc, holttestek roppant tömege borította a hómezőt, négy orosz ezred teljesen megsemmisült, sok esett fogságba, de az ellenség végre is kimerült emberanyagban. A páratlanul heves küzdelem, amely napokon át azt sem engedte meg, hogy a katonák csak néhány percnyi alváshoz jussanak, megörölte a legénységet. De az oroszok támadó kedve is

elmult akkor már s a 44-esek így épségben és ellenségtől tisztán adták át a Cseremhát a pihent 19-es és 26-os ezredeknek. Négy napig pihentek a 44-esek és vártak a pótlásra, — aztán újra ők szállták meg a Cseremhát, ahol százával temették el a levegőmérgező hullákat. A somogyiak, illetve tolnaiak végleg feltartóztatták az orosz áradatot, amíg aztán a gorlicei áttörés nem következett . . .

Nagy, véres munkát végeztek a 44-esek Krupeicnél is, ahol arra kaptak parancsot, hogy mindenáron át kell törni az orosz frontot. Reggel, a borongós őszi időben, az oroszok kezdtek az ágyuzást, de ez csak aféle mindennapos reggeli üdvözlésnek bizonyult. Kilenc órakor az egész 44-es ezred kiugrott a földözékből és öt perc alatt mögötte maradt a nyolcszáz lépés távolság, amely az orosz állásoktól elválasztotta. Az első zászlóaljat *Reichardt* kapitány vezette, elől szaladva dsidából átalakított zöld botjával. Vakmerően vezette századát *Ballaskó* Alfréd főhadnagy is, aki halálosan megsebesült. A roham azonban gyönyörűen sikerült, az élve maradt oroszok egytől-egyig megadták magukat, az áttörés megtörtént. A 44-esek nemcsak az Ung-völgyét tudták megvédeni, hanem győzelmesen előre is tudtak nyomulni az idegen földön.

A 44-esek sok diadala közt meg kell említeni a dobrotvori nagy csatát is, a Bug balpartján, Kamionka-Strumilova és Sokal közt. A község keleti kijárójánál széles, erős fahíd kötötte össze a folyó két partját és ez a hídfe az orosz védelmi vonalnak egyetlen erőssége volt Kamionka és Sokal közt. Természeti fekvése valósággal predestinálta is erre két magaslat közt. Az első rohamot éjszakának idején egy egészen fiatal zászlós, a 18 éves *Ferri* Béla vezette. A feliasztott oroszok a drótakadályok mögül ezrével röpitették a halálgolyókat, négy gépfegyverük zakatolt egyszerre és sok jó *rosseb*-bakát megölt, köztük *Ferri* zászlóst is, akit egész csomó gépfegyvergolyó talált. Hajnali három órakor véget ért a roham. Az állásokat védő orosz csapatok nagy részét lefegyverezve, csoportokban hajtották maguk előtt a 44-esek. Csak kevés orosz tudott elmenekülni a lángban álló falun át a Bug hidja felé, amelyet az utolsó átvonuló csapat felgyújtott maga mögött. Nagyön kiténtette magát itt a 3-ik bosnyák ezred is, amely a háboru kezdete óta csaknem mindig együtt harcolt a 44-esekkel. Itt sebesült meg és kapott vitézségi érmet, a bosnyákok egyik legbátrabb hadapródja, *Varga* Dezső budapesti hirlapíró is. Estére pedig elkészült egy hosszú sor sír, közte az első a következő jellemző felirással:

Itt pihen
FERRI BÉLA
a 44-es rosseb-ezred hős zászlósa
élt 18 évet.
Az Isten nyugosztalja haló poraiban.

Budapesti honvédek.

A pesti katonák, mérnökök, jogászok, tanárok, hivatalnokok (mint zászlósok, hadnagyok), munkások, iparosok, kereskedők (mint szakaszvezetők, tizedesek és közemberek) az *1-ső honvéd-gyalogezred* rettenetes harcaiban a Doberdón és a Monte San Michelén nemcsak megállították a helyüket, hanem bámulatos, örök csudálatunkra méltó haditetteket vittek véghez. Amikor a Höfer-jelentés másfél esztendőn át ismételten felemlítette a Monte San Michele és Monte San Martino véres és veszteségteljes küzdelmeit, valamelyikén a két halálhegynek mindig pesti honvédek verték vissza, cudar közelharcokban is, a tulnyomó ellenséget. Az ezred naplóját olvasva, megelevenednek előttünk a három isonzo-i csata meg sok száz közbeneső és utána következő vállalkozás borzalmas éjszakái és hajnalai, hűséges képét kapjuk a budapesti fiuk irgalmatlan szenvedéseinek, katonák páratlan vitézségének, akiket békés polgári foglalkozásukból tépett ki a háboru forgószele és sodort olyan helyzetekbe, amikről otthon nem is álmodhattak. Itt a nép verekszik, a pesti nép, akinek hozzátartozóit láttuk a másik, nem kevésbé keserves fronton megadással, türelemmel viselni a háborus élet otthoni megpróbáltatásait.

*

Revisnyei *Reviczky* László alezredes, az első honvédgyalogezred parancsnoka a következőkben ismerteti velünk vitéz ezredének ténykedéseit a hadjárat alatt:

— A budapesti első honvédgyalogezred 1914 augusztus 22-ikén (a 20-ik honvédhadosztály kötelékében) ment el az orosz harctérre. Dicsőséges részt vett a Lemberg körüli harcokban. Az ismételt előnyomulás után a Chyrov, a Sanocany-erdő és Grodovice területén vívott véres harcokban tünt ki. A hátrahuzódásnál a hadosztály visszavonulását nagy hősiességgel fedezte, különösen Sanok védelménél. A 3-ik hadseregnek 1914 decemberében Przemysl felszabadításáért megkezdett előnyomulásában, a Dukla-szoros megnyitása, Miesto-Piestovo és Krosno elfoglalása fűződik az első ezred sikerteljes működéséhez.

Az 1914—15. évi téli kárpáti harcokban az orosz tulerő feltartóztatása céljából az Olyka völgyében február elejétől májusig szakadatlan harcokat vívott. 1915 május 9-ikén a Veretysov-magaslat elfoglalásával az oroszokat Magyarország határáról végleg kiűzte.

1915 május 22-ikén Przemysl alól (Kopče községtől) az olasz határra Karinthiába, ismét július 4-ikén az Isonzó frontra, a Doberdó-fensikra rendeltetett, ahol július 6-ikától 26-ikáig a II-ik

isonzoi ütközetet vívta. Ezután július 28-ikán a Mte. St. Michelére rendeltetett, amelynek védelmében, a III., IV. és V-ik isonzoi ütközetek alatt és a védekezésnek éjjel-nappal folyt szakadatlan harcai közben a mai napig — egészen rövid pihenőidő kivételével — szerzett elévülhetetlen érdemeket.

*

Mennyi vitézség, önfeláldozás, magyar katonai erény, mily fényes névsor, élükön Reviczky László alezredes, igazi magyar ur tipusa, nagytudású, energikus, katonáiért élő-haló törzstiszt, a zászlóaljparancsnokok: a legendás hírű hősök hőse *Bartóffy* Miklós százados, aztán az öreg, derék, izig-vérig magyar *Schranz* Béla alezredes, az elbusult honvédek vigasztalója, *Mészáros* Iván kapitány nehéz ellentámadások végrehajtója és mind a többi, élők, halottak, akik ebben az ezredben szolgálták hazájukat és királyukat.

A budapesti hősök közül álljon itt néhány-
nak a neve és cselekedetének rövid története; ha csak egyetlen szülőnek, hitvesnek, gyermeknek szerzünk vele örömet, bánatos elégtételt, a célunkat elértük.

*

Bartóffy Miklós százados, az ezred I. zászlóaljának parancsnoka. Részt vett a galíciai harcokban, a Kárpátokban és az olasz harctéren vívott 2, 3, 4 és 5-ik isonzoi csatákban. A doberdói fensíkon 1915 július 18-ikától 26-ikáig tombolt második isonzoi csatában, éjjel-nappal óriási pergőtűzben a védővonalat tartotta a legvégsőkig, az olaszok mindennap ismétlődő sokszoros rohamait keményen visszaverte. Amikor emberei elfogytak és a telefon-összeköttetés megszakadt, az állásba benyomult egy szakasz olasz, három telefonistával és néhány küldönccel, megtámadta és elfogta. A San Michelén 1915 október 21-ikén, a harmadik isonzoi csatában, a zászlóalja ellen intézett erős olasz támadásokat saját erejével visszaverte, állását biztosan tartotta és ezzel lehetővé tette, hogy a balszárny zászlóalj-állásába behatolt ellenséget az ezred harmadik zászlóalja ellentámadással kiverje és négyszáznolcvanhárom foglyot ejtett. A Michelén 1915 december 7- és 8-ikán, valamint 1916 február 25-ikén az ellenség szakadatlan támadásait a legválságosabb viszonyok között is fényesen visszaverte. *Bartóffy*, bár rangban fiatal százados, az ezred legrégebbi zászlóalj-parancsnoka és természetesen számos kitüntetés gazdája is.

*

Dereánó Ödön százados Máramaroszigeten született 1880-ban. Kitüntetései: a II. hadseregparancsnokság által dicsérettel elismerés; III. o. katonai érdemkereszt; legfelsőbb dicsérettel elismerés. — Haditényei: 1914 szeptember 11-ikén a komarnói harcokban a lindenfeldi erdőben az előnyomuló

orosz erőket az erdőből kiüzte és azt az erősítések beérkeztéig birtokában tartotta, miközben még századának jobb szárnya ellen irányuló erős kozák-támadást visszavert. — 1914 október 15-ikén a San melletti harcokban Grodovice községbe betört tulnyomó orosz erőt fél zászlóaljjal kiüzte és azt a többször megkísérelt orosz támadások dacára is huszonnégy napig birtokában tartotta. — 1915 november 26-ikán a Monte San Michelén zászlóaljjal az olaszoknak nyolcszoros tömegtámadásait és rohamait sikeresen visszaverte és az ellenségnek nagy veszteséget okozott.

*

Dr. *Takács* Tamás, tartalékos hadnagy (gyöngyösi ügyvéd), három kitüntetéssel halálmegegyező és sikeres haditényeiért. Mint századparancsnok kiváló, minden bátor vállalkozásra önként jelentkezik és eredménytelenül még egyszer sem tért vissza. 1915 október 21-ikén, a harmadik isonzoi csatában, mint szakaszparancsnok a Monte San Michelén volt védőállásban. A rendkívül heves tüzérségi tűzben megritkult szakaszát személyes bátorságával föllekesítve, sikerült a többszörös olasz támadást visszaverni és az erősítésre küldött csapatok megérkezéséig kitartani. — 1915 december 7-ikén, a negyedik isonzoi csatában, az állásunkba betört olasz csapatokat kiüzendő, a tartalékhelyről ellenséges pergőtűzben felvonult és árkaikat az ellenségtől megtisztította. — 1916 február 25-ikén a Monte San Michele északi lejtőjén betört és ott levő csapatainkat válságosan veszélyeztető ellenséget századával megtámadta, saját csapatainkhoz az ellenség nagy és súlyos vesztesége között utat tört, majd a csapatokat egyesítve, az ellenséget teljesen visszaverte.

*

Mayer Ottó huszonegy éves tényleges hadnagy. Kitüntetései: többszörös legfelsőbb elismerés. 1915 október 21-ikén — a harmadik isonzoi csatában — az állást vissza kellett szerezni. Az olaszok a legfontosabb pontokat megszállva tartották. Jobbról-balról, mindenütt ellenség s mögöttük is hullámzó friss tartalék-századok. *Mayer* zászlóalja csak lépésről-lépésre nyert tért a pokollá ágyuzott dolinákban. Az ellenséges vonal szárnyai hamar meginogtak, csak a centrumban volt végletekig való ellenállás. Harcászati, lőfegyver, mindenféle harceszköz illuzoriussá váltak. Már csak a legvégső döntő emberi erő, az önfeláldozás volt az egyetlen fegyver. S ami az ütközetek sorsát eldönti, a rohamra menés ragyogó példája, ezt szolgáltatta *Mayer* hadnagy.

*

Walter Géza tartalékos hadnagy, huszonhat éves, pesti születésű (nyiregyházai hírlapíró). Kitüntetései: bronz katonai érdemérem (signum laudis), I. és II. osztályú ezüst vitézségi érem. Hadi tényei: A Monte San Michelén 1915

október 21-ikén a III. isonzo csatában hatalmas tüzérési és oldalozó gyalogsági tűzben megfogyott szakaszának védővonalát a tulerős ellenség tömegrohamával szemben nyolcadmagával tartotta az ellentámadó csapat beérkeztéig s ezáltal megakadályozta azt, hogy az ellenség zászlóaljának hátába kerüljön. — A Monte San Michelén 1915 december 7-ikén, midőn saját rajvonalunkban körülbelül 200 lépésnyi hézag támadt, a szomszédos csapatról az ellenségen keresztül hírt hozott s ezt a veszélyes utat többször megtéve, az elszakadt részek között az összeköttetést fentartotta. — A Monte San Michelén 1916 február 25-ikén a lövészárkokban egy nálánál sokkal erősebb olasz tiszttel vívott kézitusát s gyöngye testalkata dacára hihetetlen lelkierejével tartva magát, ellenfelét elfogta s az árkot a tusa közben benyomult olaszoktól megtisztította.

*

Szabó Vilmos, tartalékos zászlós, a június 10-től 24-ig dühöngő doberdói és castellonuovi csatákban az ezred számos vállalkozásában kitűnik. Szakaszra élén harcolva, a számára határozottan tulnyomó ellenséget mindig kézitusában löki ki az árkokból. Fellépésével magával ragadja honvédeit, akiknek tör, szurony és buzogány rohamait nem állja az olasz. Megkapja az arany vitézségi, de ekkorra már a nagy ezüstöt, kis ezüstöt és bronzérmét viseli.

*

Báró Proff Sándor, pesti születésű, huszonkét éves tartalékos zászlós (fővárosi hivatalnok). Kitüntetései: arany vitézségi érem, az I. és II. osztályú ezüst és a bronz vitézségi érem. Fegyvertényei: Az 1915 október 21-ikén a Monte San Michele ellen intézett ellenséges támadás alkalmával csapatát oly ügyesen helyezte el, hogy a legnagyobb tüzérési tűzben is viszonylag csak kevés veszteséget szenvedett. Amikor a századparancsnok elesett, azonnal átvette a parancsnokságot és a nagy tömegekben támadó ellenséget teljesen visszaverte. — Az 1915 december 2–3-ikén és 7–8-ikán a Monte San Michele északi lejtőjén lefolyt harcok alatt az állásaink ellen rohamra indult ellenséget bátor szakaszával visszaverte és állását az ellenséges támadások végéig megtartotta. — 1916 február 25-ikén a Monte San Michele-Nordhang állásban szakaszát rohamra vezette s ez alkalommal a személyes bátorság és vakmerőség oly szép példáját adta, hogy embereit magával ragadva, az ellenséget állásunkból kiverte. A kézitusában lábán szuronyzurástól megsebesült, mégis tovább harcolt, szakaszát még kétszer rohamra vezette, amely alkalommal számos foglyot is ejtett. — 1916 április 5-ikén a Monte San Michele védőszakaszban a százada által az olasz állások ellen végrehajtott támadás alkalmával szakaszra élén elsőnek hatolt be az ellenséges állásba és az olaszok foglyul ejtésében és megsemmisítésében jelentős része volt.

Mesterházy Jenő, tartalékos zászlós, a doberdói fensíkon 1915 július 18-án, midőn a tömegekben felállított ellenséges tüzérési állásainkat a legpusztítóbb tűz alatt tartotta, századjával még akkor sem hagyta el az állását, mikor tőle jobbra és balra az ellenség már behatolt állásainkba. Ezáltal lehetővé tette, hogy a zászlóaljparancsnokságnál levő hét küldönc és tisztiszolga az ellenséget meglepően oldalbatámadja. Az olaszoknál zűrzavar támad, hanyathomlok, igen nagy veszteségekkel visszaroහannak. Egy olasz tiszt, egy tisztjelölt és 37 ember fogságunkba jutott, saját tartalékosaink pedig, veszteség nélkül, megszállhatják állásainkat.

*

Szisz Gyula, tartalékos zászlós, 1915 szeptember 22-én hajnalban járőrével a Monte San Micheléről lement olasz állásokat felderíteni. Midőn az előretolt olasz állásokhoz ér, látja, hogy az ellenség éppen kivonul árkaiból; habozás nélkül bevonul járőrével az elhagyott állásba, felderíti az olaszok első vonalát, majd az előretolt állást aláaknázza. Észrevétlenül kilopózik, de a közelből szemmel tartja a terepet és bevárja, míg az ellenség azt újra megszállja. Ennek megtörténte után az egész aláaknázott állást a levegőbe röpitte, rendkívüli veszteségeket okozva az olaszoknak. Ezért a II-ik osztályú ezüst, egy hónappal később a harmadik isonzo csatában az első osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki. A decemberi harcokban elesett.

*

Gaal Gyula, tartalékos zászlós, 1915 július 19-én Castellonuovo előtt tanusított rendkívül bátor magatartást. Szakaszából, nehéz gránát telitalálása után, mindössze négy honvéd marad életben, de a zászlós kitart az állásában és a végsőkig küzdve, megakadályozza az ellenséges gyalogság előnyomulását.

*

Dr. Serényi Jenő, tartalékos zászlós, a Castellonuovótól keletre lévő állások ellen (július 13-tól) negyvennyolc órán keresztül tartó szakadatlan gránát tűzben a legkiválóbb magatartást tanusította. A leghevesebb tüzelésben, amikor már fedezékeit és emberei nagyrésztét kilőtte az olasz, kitartásra buzdítja és összetartja megmaradt honvédeit. Bejárja a szakaszát, bekötözi a sebesültjeit, imádják a honvédei, vakon követik a parancsait. Második napján az olasz pergőtűznek gránátzilánktól találva, hősi halált hal. Az arany vitézségi érem már nem viselhette a mellén . . .

*

Glandorf Lipót, tartalékos zászlós, november 13-án, mikor százada a Monte San Michelétől nyugatra visszavonulni kénytelen, hatszoros tulerővel szemben késő éjszakáig kitart, biztosítva a többi csapatrészek zavartalan elvonulását. Egy héttel később szakaszra élén részt vesz az

ellentámadásban és győzelmes roham közben szívét járja át az ellenséges ólom. Arany vitézségi érem disziti emlékéit.

*

Schröder János husz éves zászlós. Kitüntetései: első és másodosztályú ezüst vitézségi érem. Fegyvertényei: 1915 december 7-ikén a már előzőleg megindult roppant heves ellenséges tüzéségi tűz, majd az ellenségnek tulerővel megindított támadása miatt már-már megrendült kisszámú csapatát rendithetetlen bátorságával föllelkesítve, állásában a felváltó csapatok megérkezéséig vitézül kitartott. — 1916 február 25-ikén a Monte San Michele északi lejtőjén századjától a tulerővel benyomult olasz csapatok elszakították és szakaszát körülkerítették. Halált megvető bátorsággal a végső ellenállásra buzdította embereit, míg a segítségére küldött csapatok kimentették válságos helyzetéből.

*

Béla Sándor szakaszvezető 1916 július 19-ikén a San Michelén, a második isonzo offenzívában — amikor az olaszok tulerővel benyomták frontunk egy részét — a legválságosabb pillanatokban géppuskájával hirtelen előrerohanva, az ellenségnek nagy veszteséget okozott és visszavonulásra kényszerítette azt. 1915 október 21-ikén, a harmadik isonzo támadáskor, ugyancsak gépfegyverével szerzett kiváló érdemeket, amikor vonalát a meg-megújuló heves olasz tömegtámadásokkal szemben vitézül tartotta, amíg a tartalék-csapatunk meg nem érkeztek.

*

Csontos Imre, újpesti születésű, szakaszvezető, az ezred egyik legbátrabb katonája. Kitüntetései: első és másodosztályú ezüst vitézségi érem s a bronz vitézségi érem. Fegyvertényei: 1915 október 21-ikén a Monte San Michelén, a harmadik isonzo offenzívában, amikor az olaszok tulerőjének sikerült egyik árokrészünkbe bejutni, az itt keletkezett kézitusában mindenütt legelől járt és személyes bátorságával bajtársait kiválóan lelkesítette. — 1915 december 7-ikén a Monte San Michelén, a negyedik isonzo offenzívában, önként vállalkozott arra, hogy az ellenséges csapatokon keresztül összeköttetést keressen a szomszédos csapatrészeinkkel. — 1916 február elsején, a doberdói fensíkon, hogy az ellenséges állást felderítse, éjnek idején az olasz előretolt állásba belopózott és ott teljes 24 órát töltve, fontos jelentéssel tért vissza.

*

Werner József, második századbeli tizedes, 1915 október 21-én, a 3-ik isonzo csatában, mikor az ellenséges tulerőnek sikerült állásaink egy kis részébe bejutni, századjával részt vett az ellentámadásban. Tíz lépésre az ellenségtől támadásunk megakadt. Werner észrevette, hogy két olasz tiszt a mi álló arcvonalunk támadására

buzdítja embereit, kiugrik a sorból, egyedül berohan az olasz állásokba, a két tisztet puskatussal agyonveri, mire cselekedetétől elragadtatva követi tiz-tizenkét honvéd és a tizedes ezek segítségével lefegyverzi és foglyul ejti az egész olasz rajvonalat. Különben is a vakmerő bátorság mintaképe minden ütközetben. Tettért: arany vitézségi éremmel tüntették ki.

*

Miklós Dezső, szakaszvezető, a november végi san-michelei csatákban a legveszedelmesebb és legkényesebb helyzetekben példátlan határozottsággal viselkedik. Szakaszparancsnokát lelövik, átveszi a honvédeket, bátran rohamra vezeti és ismételtelen visszaveti a tulerős ellenséget. Végül is kényszeríti az olaszokat, hogy vonalukat kiürítsék, üldözésük közben fejlődést kap és köztetés közben meghal. Arany vitézségi érem.

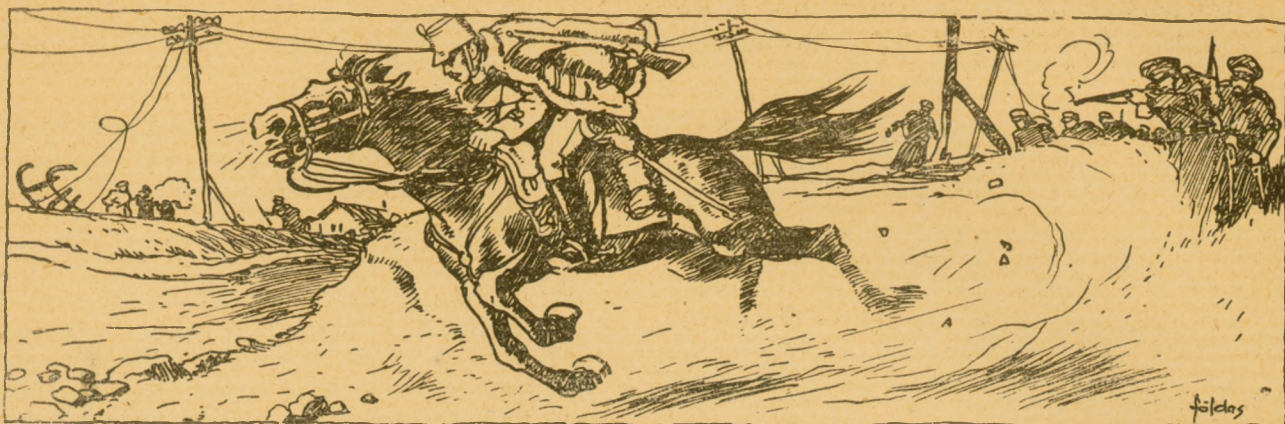
*

Még az orosz harctér nehéz és váltakozó küzdelmeiben az 1-ső pesti honvédezedrebből arany érmet kaptak: Molnár Lajos törzsörmester, Kovács Lajos csendőrörmester, aki önként jelentkezett csapatszolgálatra; nagy ezüstöt kaptak: dr. Haják Andor önkéntes tizedes, Pinker Lajos szakaszvezető, Hegedüs Sándor tizedes, Pobozny József szakaszvezető, Samu Károly, Janicsek Márton örmeesterek és még igen sokan, akiknek felsorolására csekély a könyv terjedelme.

**

A legfiatalabb pesti ezred, a 30-as honvédeké, gyorsan az élite-ezredek sorába emelkedett. A szobrász, aki az ezred emlékérmét készítette, 29 nevet vésett a plakettre, 29 nagy csata helyének a nevét. Talán legvéresebb küzdelme 1915 január 27-ikén volt, amikor az ezred rohammal foglalta el az uzsoki hegygerincet. Aztán 1916 január 12-ikén és 20-ikán, amikor Pflantzer-Baltin frontján, Rarance és Toporuc mellett a félelmissé vált *fokossal* verte vissza az orosz támadásokat.

Már ekkor nagy hire volt a 30-as ezrednek; följegyezték róla a rettentő drinai átkelést, amelyet az egész tereprész kulcsának, a Kulistye-magaslatnak küzdelmes elfoglalása követett. Onnan Valjevón át az arangyelováci vonalig az egyik véres siker a másikat követte. A Kamalj-hegy ellen indított vérözönös támadással törték meg a szerb ellenállást s ejtették foglyul a Timok-hadosztály parancsnokát 1500 emberrel. Három hét múlva, az ismert szomorú események után, amelyekre maga a 30-es ezred csak önérettel gondolhat vissza, a Kárpátokba vezette seregét *Artnér* alezredes. Másodszor küzdött itt az ezred ritka vitézséggel s így érthető, hogy a legénységi kitüntetések száma már 1916 nyarán jóval meghaladta az ezret, a tiszt kiüntetéseké pedig megközelíti az ötszázat.

VASUTASOK A HÁBORUBAN.

Mindenki tudhatja, hogy a vasut mily fontos szerve a hadseregnek s a háboru krónikásainak legtalálhatóbb hasonlata erre az, hogy amily szolgálatot teljesítenek az emberi testben az erek, éppoly fontos szerepe van a hadseregben a vasuti hálózatnak. S hogy a példátlan munkában több mint két éven át éjjel-nappal negyvennyolc és hetvenkét órás szolgálatban kitartó vasutasok mily fontos feladatokat hajtanak végre és szolgálataikkal mennyire beilleszkednek a hadsereg érdekeinek előmozdításába, azt a hivatalos lapban majd mindennap megjelenő vasutaskitüntetések is állandóan igazolják.

A magyar vasutas valóban oly buzgalommal látja el feladatát, sőt a munkáján kívül támadt helyzetekben is oly férfiasan állja meg helyét, hogy a nagy szolgálatok elismerésére minden dicsérő szó kevés. Vagy ki ne tudna olyan helyzetekről, mikor a vasutas gondoskodik a sebesültek bekötözéséről, élelmezéséről... midőn a menekülő lakosságot és vagyonát kell biztosságba szállítania... És ha menekülők vonatát vette tűz alá az ellenség, vasutas volt az, aki a megrémült tömegben fenntartotta a rendet... A vasutas különös buzgalma az, midőn csupán két vonat befogadására alkalmas állomás fennakadás nélkül bonyolítja le a tízszeres forgalmat s a visszafoglalt vagy hódított területek sinpárján civilvasutas teszi meg először az utat az első vonat-életveszedelmek közepette.

Soha el nem felejthetjük azt a nagy munkát, amelyet a román betörés alkalmával végeztek a vasutasok. Most pedig főképp olyan esetekről

számolunk be, amelyekben a hős vasutas életét áldozta, hogy szolgálatot tehessen hazájának.

*

A magyar „szárnyaskerék“ hadseregének egyik első hősi halottja és vértanuja dr. *Franck Béla*, az államvasutak igazgatóságának fogalmazója, a 7-ik honvédegyalozezred tartalékos hadnagya volt, aki az oroszok ellen harcolva 1914 szeptember 1-én az Artaszov és Kulikov közötti ütközetben esett el. Az első nagy ezüst vitézségi érmet pedig *Oszwald József* fűtő nyerte el, ki „az 1914 augusztus 24-én hajnalban Klenák állomáson (a Száva-menti szerb harctéren) erős ellenséges ágyutűzben, annak ellenére, hogy mozdonyvezetője halálosan megsebesült, gépet személyesen kapcsolta a municióval megrakott kocsik elé, s azokat biztosságba hozta“. A Klenáknál srappellövéstől megölt mozdonyvezető *Moldován Vince* özvegyének a hadvezetőség és közadakozásból derék vasutasaink 1500 korona gyorssegélyt juttattak.

1914 októberéből emlékezetes marad *Hirschlei Béla* huszti osztálymérnök, *Vadnay Lajos* főmozdonyvezető vértanusága, akik kozákoktól megtámadott vonat mozdonyán gyilkos golyóktól pusztultak el, *Mészáros István* máramarosszigeti pályaoőr hősiessége ugyanezen nehéz idők emlékeztetéséhez fűződik; dr. *Funák Károly* máv. fogalmazó, a 46-ik gyalozezred zászlósa, *Funák Károly* felügyelő, szegedi műhelyfőnöknek 24 éves fia szintén októberben a boszniai Han-Semec község melletti ütközetben srappellövedéktől találva esett el.

Marton Aladár kaposvári máv. hivatalnok, a kassai 34-ik gyalozezred hadapródjelöltje, Galiciában halt el hősiiesen; dr. *Domján Dezső*, a zágrábi üzletvezetőséghez beosztott fogalmazó, a 68-ik gyalozezred tartalékos hadnagya, aki „önkéntes elhatározásból“ ment a harc mezejére,

a déli harctéren esett el; a déli harctérnek lett az áldozatja *Rezek* Árpád máv. tisztviselő is.

*

Ratkovits Károly debreceni máv. kocsilakatos, tüzmaster az elsőosztályu vitézségi érmet a galíciai harctéren igazán rettenthetetlen bátorságával érdemelte ki. Midőn egy oroszoktól megszállott erdőtől visszavonulni kényszerültek útegeink, *Ratkovits* ágyujával a visszavonulási parancs ellenére, halálraszántan visszamaradt és az erdőből vakmerően kilovagolt orosz tisztikarba olyan „telitalálatot“ lőtt, hogy az előretörő orosz csapatok tisztjeik rémes pusztulását látván, megriadtan, rendetlenül az erdőbe visszaszaladtak, amit látván tüzértségünk, újból állást foglaltak és a vitéz debreceni kovács példájának követésével az oroszokat visszavonulásra kényszerítették . . .

*

Gorócz Dénes honvédgyalozezredbeli egyéves önkéntes hadapródjelölt, négy havi hősi harcok megvívása után 1914 december 19-én kórházban hunyt el.

Bekecs György királyházi mozdonyfűtő az ellenség előtt tanusított bátorságáért, golyózápor között teljesített szolgálatával azon a mozdonyon érdemelte ki a II-ik osztályu vitézségi érmet, melynek védelmében *Hirschler* főmérnök, *Vadnay* főmozdonyvezető és két csendőr vértanuhalált szenvedtek; *Fekete* Ferenc, a miskolci máv. műhely munkása, mint hegyiüteg nél szakaszvezető, szintén a II-ik osztályu ezüst vitézségi érmet nyerte el, midőn az ellenségtől 500 lépésnyire ágyu- és gépfegyvertűztől separt nyílt állásban oly nyugalommal és hidegvérrel irányította lövéseit, hogy az ellenséges fedezéket mindannyiszor találta és végül is az ellenséges gyalogságot a tüzelés beszüntetésére kényszerítette.

*

A temesvári parancsnokság *Bock* Antal kocsitisztitót, *Festő* István kocsirendező, *Szinok* Gábor pályafelügyelőt meg azért részesítette dicséretben, mert az egyik állomáson az ellenséges ágyutűztől felgyújtott épületet életük kockáztatásával az ágyuzás közben oltani segítettek.

*

Emericzy Géza máv. igazgatósági irodakezelő hősi halálát már 1915 január havában jelentik. Ugyanakkor *Somogyi* Józsefnek a kitüntetését és kiválóságát örökíti meg egy beérkezett rövid hiradás. Ez a derék vasutas a mozgósítás első napjaiban mint póttartalékos vonult be a kaposvári 44-ik gyalozezredhez, ma pedig kadét-örmaster a két vitézségi érdemrenddel a mellén. Orosz-Lengyelországban kalandos, vakmerő módon nagyobb orosz seregtestnek a kikémlésével szolgált a kitüntetéseire, elősegítve adataival, hogy az oroszokat visszaverhették . . .

*

Horváth József vámosgyörki máv. forgalmi

díjnok, a 11-ik honvédgyalozezred tartalékos hadapród-örmaster Galiciában esett el, — dr. *Petkovics* morovici pályorvos hivatásának gyakorlása közben szerzett betegségtől pusztult el, — *Detsy* Sándor csabai máv. mérnök, mint alig hónapos fiatal férj, a déli harctéren utászhd építése közben a vízbe fulladt, — *Kröll* Mátyás máv. hivatalozgát, az 1-ső honvédgyalozezred káplárját, *Wahl* Frigyes mérnököt, *Papp* Dezső hivatalnokot pedig az I-ső osztályu vitézségi érdemmel tüntette ki a hadvezetőség a tavaszi harcok idejéből.

*

Papp Sándor, az aradi üzletvezetőség hivatalozgája a déli harctéren esett el, — az Északon vivott nagy harcoknak lettek halottja és áldozatai a 34 éves *Glazer* Ferenc és a 32 éves *Ferenczy* Alfréd tartalékos zászlós, hivatalnokok. — *Hajdu* Lipót mozdonyfelügyelő a kárpáti harcokban teljesített kiváló szolgálataiért nyerte el a vitézségi érem szalagján a koronás arany érdemkeresztet, *Szudits* György a déli harctéren esett el, ugyszintén hősi halált haltak *Schamman* Ferenc, az aradi üzletvezetőség irodakezelője a déli harctéren, *Benkő* József, a kisújszállási osztálymérnökség irodakezelője az északi harctéren, *Fried* Mihály, piskii segédszertárnok az északi harctéren, *Steiner* Lajos okucanei hivatalnok, a 20-ik honvédgyalozezred tartalékos hadapródja a duklai szorosnál, *Décsey* László, Tövis állomáson beosztott kalauz az ungvári kórházban a harctéren szenvedett sebében.

*

Az ellenséggel szemben teljesített kitünő és hasznos szolgálataikkal érdemelték ki a koronás ezüst érdemkeresztet a vitézségi érem szalagján *Kiss* János vonatvezető és *Bakó* Sándor mozdonyvezető. *Badó* Ignác államvasuti napszamos ugyanilyen érdemekért kapta meg vitézségi éremszalagon az ezüst keresztet; a *Testvériség sportegyletéből* *Bodner* Károly, a *Testvériség* dal- és önképzőkörből *Schauernik* Kálmán, *Maringer* Mihály, *Kósa* Géza, *Tüzkő* József, *Bordás* István, *Schwarzkopf* Ferenc, *Amon* Károly, *Tóth* Mihály, *Bokesz* András, *Dudás* Mihály haltak hősi halált a csatatéren, a hősök temetőkertjében hantolták el *Tóth* Ernőt, a debreceni üzletvezetőséghez beosztott hivatalnokot is, aki a 23-ik tábori vadászászlóaljnak volt egyéves önkéntese; *Halmos* Gyula hivatalnok szintén a harctéren szerzte meg halálos betegségét, *Munzár* Ferenc nagyrepényi pályafelügyelő is Északon a harctéren esett el. Junius 6-án a *Vonatkísérők Országos Otthona* is tiz tagjának hősi halálát adta gyászhirül, *Banics* József nagypákai kiadóör, *Botka* József sátoraljauhelyi fékező, *Máté* Albert brassói segédfékező, *Ostois* Illés fiumei vonatfékező, *Kádár* József abádszalóki váltókezelő, *Mama* Benő ceglédi segédfékező, *Varga* Mátyás aradi segédfékező, *Ruvilla* Péter hátszegi pályamunkás, *Agoston* József fiumei kalauz, *Csizmadia* József ruttkai mozdonyfűtő voltak ezek a dicső

halált halt hősök; a Vonatkisérők Országos Otthonának még 936 tagja teljesített katonai szolgálatot.

*

A Máv. gépgyári sportkör tagjai közül is többen kitüntek és életüket áldozták a csatamezőn. *Reichenfeld* Rezső, a kör elnöke, *Kovács* Sándor t. hadnagy, a körnek megalapításakor titkára, *Rafalovszky* Ágoston kerékpáros a nagy ezüst vitézségi, *Zimmermann* Károly footballista a kis ezüst vitézségi érmet nyerték el; a hősök halálával *Szalay* István, a kör céllövészeti osztályának vezetője, Máv gépgyári műszaki hivatalnok, a 18. honvéddyalozred t. hadnagya, aki halála után a harmadik osztályu hadidíszítményes katonai érdemkeresztet kapta, ifj. *Bajcsi* László, a kör birkózó osztályának vezetője, műszaki hivatalnok, a 101. gyalogezred hadapródja, *Ruff* György, a kör választmányi tagja és *Sági* István, a kör kerékpáros osztályának kiváló tura-kerékpárosa dicsőültek meg.

*

A miskolci máv. műhely alkalmazottai közül *Fekete* Ferenc műhelyi asztalos a II. osztályu vitézségi érem elnyerése után megkapta még az arany vitézségi érmet és tüzemesterré léptették elő, mert 4 ágyut mentett ki az ellenség karmai közül, elrejtve elébb, majd éjszaka az ellenségtől megszállott területről hādállásainkba vitetve azokat . . . E miskolci műhely „Vasutas Sportklubjának“ szintén vannak hősi vértanui: *Szupelák* Ferenc és *Tóth* Sándor.

*

A temesvári máv. műhely „Lelkesedés“ közművelődés egyesületének tagjai közül *Fischer* Emil géplakatos elesett. *Dörner* Ede és *Kaproncsay* János főtüzemester nyerték el a nagy ezüst vitézségi érmet, míg *Kerek* István őrmestert és *Meinerits* Ferenc szakaszvezetőt kis ezüst vitézségi éremmel ékesítették fel a hadrakelt seregnél.

*

A szolnoki műhely zenekarának tagjai közül *László* István a galíciai harctéren, *Makai* István, aki bombát dobott az oroszokra, a galíciai harctéren, *Szabó* István, aki az északi harctéren a front megkerülésével az ellenséges területet kikémlelte, vitézségi nagy ezüst érmet nyertek. Galiciában érdemelte ki az I-ső osztályu vitézségi érmet és az őrmesteri előléptetést *Feiksz* Ignác is, minekutána a szerbiai harctéren a II-od osztályu ezüst vitézségi érmet már előzőleg kivívta; ugyanezen szolnoki máv. munkás-egyesület tagjai közül *Lövi* Mór, *Leichter* József, *Kiss* Ferenc, *Szabó* Béla, *Hausinger* Dezső, *Simon* József, *Szücs* Ferenc, *Kállai* János, *Munkácsi* Mátyás haltak hősi halált.

*

A piski-i máv. műhely sport-egyesületének tagjai közül *Fejér* Sándor és *Frier* Mihály estek el az északi harctéren; a Magyar Államvasutak Takaré- és Segélyszövetkezete is több tagja-

nak hősi halálát gyászolja; a háboru kitörése óta részint a harctéren szerzett sebekből, vagy ott szerzett járványos betegségekből kifolyólag *Pásztor* János sátoraljaujhelyi mozdonyfűtő, *Szabó* Pál miskolci kalauz, *Kozma* József pátrihai váltókezelő, *Szentiványi* Vidor temesvári irodakezelő, *Stajminger* László dombovári mozdonyvezető tanonc, *Litschauer* Lajos vajdahunyadi mérnök, *Lente* István debreceni raktárnok, *Náter* István diósgyőri üzemfelügyező, *Banics* József pozsonyi lámpatisztító, *Valkó* Árpád máv. gépgyári vasesztergályos, *Fábián* Ferenc budapesti mozdonyfűtő, *Puskás* János miskolci mozdonyfűtő, *Lostár* János zágrábi kocsirendező, *Misztrik* Andor zólyombrezói irodakezelő, *Litka* Adolf budapesti hivatalnok, *Kelemen* Béla ruttkai mozdonyfűtő haltak hősi halált; a magyar vasutaság vértanui közé tartozik *Fáth* Ede máv. tisztviselő is, a 23-ik gyalogezred hadapródjelöltje, akit az északi harctéren életének 23-ik évében gyilkolt meg egy ellenséges golyó.

*

A hősök és vértanuk dicsőn ragyogó sorozatában külön felemlítést és fejezetet érdemelnek a polgári békés életben oly szerény foglalkozásu, nehéz robotmunkát végző vasuti podgyászfordáraink, akik közül került ki armádiánk egyik legérdemesebb és legérdekesebb vitéze, *H. György*. Békeidőben a keleti pályaudvaron robotolt észrevétlenül, manap a vitézségi ezüst- és aranyérmeket is birtokolja és egyszerű vasuti alkalmazottból udvarképes hadnagyi rangba küzdötte fel magát hősiességével. Rajta kívül még *Kovács* Ferenc kapta meg a keleti pályaudvar robotosai közül a vitézségi ezüst érmet. *Barka* Gyula, *Nákán* Gyula szakaszvezető, *Páldi* Gergely (utóbbiak ketten a nyugati pályaudvarról) hősi halált haltak.

*

Wolf Ferenc, *Wolf* István pancsovai államvasuti főellenőr fia, gyakornok volt a mozgósításkor. Nem kellett hadba vonulnia, mint vasutast felmentették. de lobogott benne a harci vágy. Augusztusban, amikor a debreceni 39. gyalogezred különítményének az egyik dunai szigetet kellett kikémlelnie, a vasutas-gyakornok önként vállalkozott a vezetőszerere és ezer veszély közepette át is vezette a csapatját a szigetre, miközben néhány komitácsit megöltek. Aztán önként jelentkezett hadiszolgálatra és besoroztatta magát a debreceni ezredbe, ahol nemsokára zászlóssá lépett elő.

Sok győzelmes harc után december 27-ikén az északi harctéren elesett. A számos vitézi tett után aranyéremre terjesztették elő, de a kitüntetés már későn érkezett. A debreceni parancsnok már csak az öreg vasutasnak küldhette el az aranyérmét, azt irván levelében, hogy ez az első aranyérem, amelyet a 39-esek kapnak, és az ezred tisztikara mindig büszke lesz arra, hogy *Wolf* zászlós ebbe az ezredbe tartozott.

Nyiry Elemér, a nyiregyházi pályaudvaron teljesített szolgálatot és a háboru kitörésekor a 3. honvéddyalozredhez vonult be. Különösen a kárpáti nehéz harcokban tüntette ki magát. 1915. tavaszán a legsúlyosabb küzdelmek idején 165 emberével órakon keresztül védelmezett egy fontos magaslatot, amelyet 3600 főnyi orosz gárdacsapat támadott. Nyirynek parancsa volt arra, hogy kitarson az utolsó emberig és ő megfelelt a parancsnak. Másfélszáz embere volt a lövészárokban, előtte pedig Zubovics Fedor kapitány szárazföldi torpedói és aknái.

Az aknák egy része önmagától robban, ha valaki rálép, a többi pedig villamosvezetékekkel van összekötve s egy gombnyomásra egész sor, egész mező repül a levegőbe, minden akna 50 méteres körzetet pusztít el maga körül. Ilyen

aknamező védelmezte Nyiry szakaszát és az elitezred ennek ment neki, meg 165 magyar legénynek. Az oroszok közül bizony sok a levegőbe repült. Nyiry maga is manlicherrel a kezében járt a lövészárokban, biztatta, bátorította a legényeit, municiót vitt nekik, parancsokat osztott, jelentéseket irt, átvette és továbbította, azonkívül személyesen kezelte, irányította az aknák és torpedók bonyolult szerkezetét.

Az eredmény: 800 orosz halott volt az aknamezőkön és tömérdek sebesült. Az orosz gárdezred támadása teljesen összeomlott. Huszharminc kilométerről jöttek másnap vezérkari tisztek megnézni a Nyiry-szakasz csodálatosan pusztító munkáját. Nyiryt — aki megsebesült — a harctéren előléptették zászlóssá s kitüntést is kapott.

CSENDŐRÖK A HÁBORUBAN.

Ki ne olvasott volna azokról a gyakran ismétlődő, azokról a különös hőstettekről, amelyeket a „kakastollas legények“ a békeidőbeli magyar vidéki közbiztonság kiváló őrei, a csendőrök követtek el? A háboru első hónapjaiban, midőn portyázó orosz kozákok száguldoznak a zempléni cirókai völgyben, odébb keletre az Ung, a Laborca, a Nagy-Ág, a Tarca, a Fekete-Tisza völgyeiben, kárpáti őserdők rengetegében szibériai lövészek kiáltásai visszhangzanak s egyszerre csak itt is, ott is gyenge csendőrrjárőr állítja meg őket. Legendás idők legizgatóbb napjai, midőn minden jelentékeny erővel Przemysl és a San vidéke felé tódul, a kárpáti bércek ugyszólván védelem nélkül vannak a keleti oldalon. Ki áll az öreg népfölkelő hidőrzők mellé orosz tömegek feltartóztatására, mint a csendőr? . . Rohamot vezényel, elsőnek megy be visszahódított községbe s fásasztó utakon keresztül hegyeken bekerül orosz járőrök hátába. Az orosz csapatok között félelmetes hire szárnyalt a magyar csendőrnek, úgy, hogy jutalomban részesítették azt az orosz katonát, aki magyar csendőrt ejtett foglyul.

De a magyar csendőrök közül többen frontszolgálatra való beosztásukat is kérték, ahol bátorságukkal, vitéz magatartásukkal minden dicsőreget kiérdemelnek.

Itt van mindjárt Mátyás Jánosnak, a szegedi csendőrkerületből frontra beosztott csendőrnek hősi tette. Galiciában, a budapesti 30-ik honvéddyalozred egyik századában szolgál. A Dnyeszter mellett rohamra megy az ezred s rohamra megy Mátyás százada is. A tulsó oldalról, az

orosz vonal mögül a pokol tüze villan föl. Gyilkos acéleső, srappeltek és gránátok százai hullanak, a gépfegyver irtózatossá módon ontja a halált. És ebben a fürgetegben Mátyás János előreszegzett szuronnal rohan:

— Fiúk, előre . . . Előre, utánam!

A karját golyó furta át . . . A kis csapat megáll. A hős csendőrt új golyó éri s mellette is szorgalmasan kaszál az orosz gépfegyver. Az orosz tüzerek szaporán lőnek, ellentámadásra készül a szemközti orosz csapat és már-már kérdéssé válik, hogy a kis csapat el tudja-e végezni feladatát? Mátyás csendőrt ujjal két lövés éri, egy a felső lábszárát, egy a vállát. Még van ereje, hogy helyzetüket áttekintse. Még van átlátó képessége, hogy megítélje, hogy ha nem foglalják el az orosz állást, nem csak a kivánt eredmény marad el, de kis csapata megsemmisül a pusztító orosz tűzben . . . Ereje megfeszítésével felugrik:

— Utánam fiúk, előre honvéd!

És a kis csapat, mint a fergeg, rohant előre, pillanat alatt egy orosz állásba vetik magukat s az oroszokat messzi kergetik. Az ütközet a honvédek diadalára dőlt el, de már a hős csendőr nem hallhatta a feltörő hurrázást: az orosz árokban holtan esett össze.

A 30-ik honvéddyalozred parancsnoksága arról értesítette a szegedi csendőrkerületi parancsnokságot, hogy a hadsereg főparancsnoksága a hős csendőrt az arany vitézségi éremmel tüntette ki és hogy dicső emlékét, mellyel az ezred lapjait oly szépen gazdagította, örökké büszkeséggel fogják megőrizni.

*

Ám se szeri, se száma azoknak a hőstetteknek, melyeket magyar csendőrök hajtottak végre; mint leginkább kitünő hősökét, kik arany vitéz-

ségi érmet kaptak, *Horváth József* őrmester, *Demeter Sándor* őrsvezető, *Dósa János* csendőr hősi tetteit jegyezték föl egyes csendőrparancsnokságoknál. Ezüst és bronzérmet pedig több százan is kaptak.

*

Klein Adám csendőrőrmester arra vállalkozott, hogy a bosnyák határon néhány horgonyzó tutajt áthoz a Drina tulsó partjáról. Csónakon átkeít a folyón és a heves ellenséges tüzzel dacolva meg is kezdte munkáját. Háromszor kelt át a vakmerő csendőrőrmester a folyón és 47 katonánkat hozta át a mi partunkra, akik különben menthetetlenül az ellenség kezébe kerültek volna. Klein őrmester az arany vitézségi érmet kapta.

*

Amikor az oroszok a fenyvesvölgyi vidékre betörték, nagyon kitüntette magát *Szász István* csendőr is. Nem csak az ellenséggel szemben viselkedett bátran, de igen hasznos szolgálókat végzett a visszamaradt katonák összegyűjtése és a szétszórt hadiszerek felkutatása körül. Hasonló érdemekért tüntették ki *Román Mihály* őrsvezetőt.

*

Pető Máttyás 4-ik csendőrkerületbeli őrmester-határőrségi szolgálatot teljesített és a Tarbud főhadnagy vezénylete alatt állt páncélvonaton indult egy faluba annak a kiderítésére, hogy milyen erős az ellenség. A csendőrőrmester öt vasutas-ezredbeli közemberrel félelem nélkül nyomult előre. Már a falu bejárájánál 22 orosz-szal kellett harcba szállnia. *Pető* rögtön támadott, három orosz elesett, 12 fogságunkba került, a többit pedig elűzték.

Az ellenség tulnyomó ereje dacára a kis csapat tovább nyomult előre, még hat foglyot ejtett, elkergette a biztosító erőket, megállapította jelentékeny számú ellenségnek és nyolc ágyunak ottlétét, amiről a páncélvonat parancsnokának jelentést tett. Ennek alapján még idején biztonságba helyezhették a páncélvonatot és más nagyobb bajnak is elejét vehették. A csendőrőrmestert ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

*

Dietrich Ferenc csendőrhadnagyot azzal a parancscsal küldték ki *Munkácsról*, hogy *Dolinában*, a galíciai Kárpátokban hirszerző szervezetünknek mellékhelyet létesítsen s a mindennapi szétszóródott csendőrökkel és népfelkelőkkel a Kárpátokban előnyomuló oroszok ellen kisebb küzdelmekbe bocsátkozzék.

Már utközben 25 szétszóródott népfelkelőt és csendőrt gyűjtött maga köré s ezzel a semiből teremtett maroknyi csapattal a harminc kozák által megszállt *Brzasa* falut ostrommal bevette. Egyelőre itt ütötte fel főhadiszállását. Vezérkari főnök, csapatparancsnok, élmezési tiszt, tábori pék és egészségügyi főnök önmaga

volt egy személyben, így intézte most már a támadást. Bizalmi embereitől megtudta, hogy a közeli *Kropivnik* faluban egy kozákjárőr éjszákázott. „Seregéből“ ekkor nyolc főnyi önkéntes „hadtest“-et alakított, éjjel tíz órakor utra kelt, rajta ütött a tizennégy tagu orosz őrzáraton és ezt a maga teljességében foglyul ejtette.

Két emberétől el kell válnia, hogy ezek a tizennégy foglyot elszállíthassák, a többi csendőrrel folytatta támadó „hadjáratát“. *Mizum Stary* mellett a kis sereg egy elhagyott malomban ütött tanyát s éjfélkor innen lepté meg támadásával az arra vonuló, kétszer olyan nagyszámú kozákcsoportot, amelyből kilenc embert leteríteni, a többit megsebezni pillanat műve volt számára.

Ezután a vitéz járőr tovább halad, de nem sokára tulerő kerítette körül s csak vezetőjük ügyessége mentette ki a veszedelemből. A megáradt patakon át előbbi állásukba jutottak, amelyet a csendőrhadnagy utasításai szerint a védelemre már előbb jól előkészítettek. Német falvakból származó százötven földműves segédkezett a fedezék elkészítésében, azonkívül vadászpuskájukkal, kaszájukkal és cséplődorongjaikkal felfegyverkezve jó segédcsoportot is szolgáltatottak. A kozákok, valahányszor csak támadtak, véres fővel menekültek vissza. Napokon át tartotta a csendőrhadnagy ezt a helyet, amíg csak az orosz gépfegyvert nem hozott. A pótlás és élelem nélkül maradt népfelkelőcsapat ekkor feladata bevégeztével hátrább huzódott a hegyek közé. A vitéz csendőrhadnagyot, aki vérhasban való megbetegedése ellenére hős csendőreivel még sok esetben vette ki részét a hadviselésből, signum laudissal tüntette ki a király.

*

Minden hivatalos fórum is elismerte, hogy a magyar csendőrök bámulatraméltó szolgálatot tettek a hadjárat egész folyama alatt, a legkülönbélebb harctereken. *Máramaroszigetben* és a *mácsoi bánóságban*, *Bukovinában* és a *tirol* hegyek közt messze az egész ország belsejében, a román betörés idején *Erdély* hegyei közt, továbbá *Bosznia* veszélyezett vidékein, vagy akár *Albániában*, mindenütt ők jártak legelől a veszedelemben és fegyelmegvettségük, képzettségük, halálmegvetésük északon és délen egyaránt feltűnt.

A több ezer főből álló tábori csendőrség, amelyek kötelékébe nemcsak a magyar, de az osztrák és bosnyák csendőrség vállogatott legényei is tartoznak, gr. *Csáky Zsigmond* ezredes vezetése alatt áll. *Csáky* régebben a gárdánál szolgált *Bécsben*, onnan került *Budapestre*, a csendőrség központi parancsnokságához, s innen küldték ki a monarchia egész tábori csendőrsége vezetésére. A király *Csákyt* a hadiékítményes vaskoronarenddel tüntette ki. Ófelsége ezzel csendőreink tábori működésének kiválóságát óhajtotta elsősorban méltányolni.

15-as huszárok járőre a Magurán.

A huszártrombitás rohamot fúj
a Zlota-lipai csatában.

Magyar szki-járőr a Tatárhágón.

Vilmos-huszárok a Kárpátokban,

Balról az első gróf Esterházy Pál, aki hősi halált halt, a második báró Stummer, a harmadik Szunyogh főhadnagy.

7-es huszárposztok a drótsövénnyt őrzik.

Muhr ezredes halálos rohama Limanovánál.

Szétrobbantott vasuti hid a Kárpátokban.
Alatta vonulnak föl a 29-es honvédek.

5-ös honvédhuszárok rajvonalba mennek.

Huszárok utolsó útja.
Gróf Berchtold Antal és Melczér István koporsói.

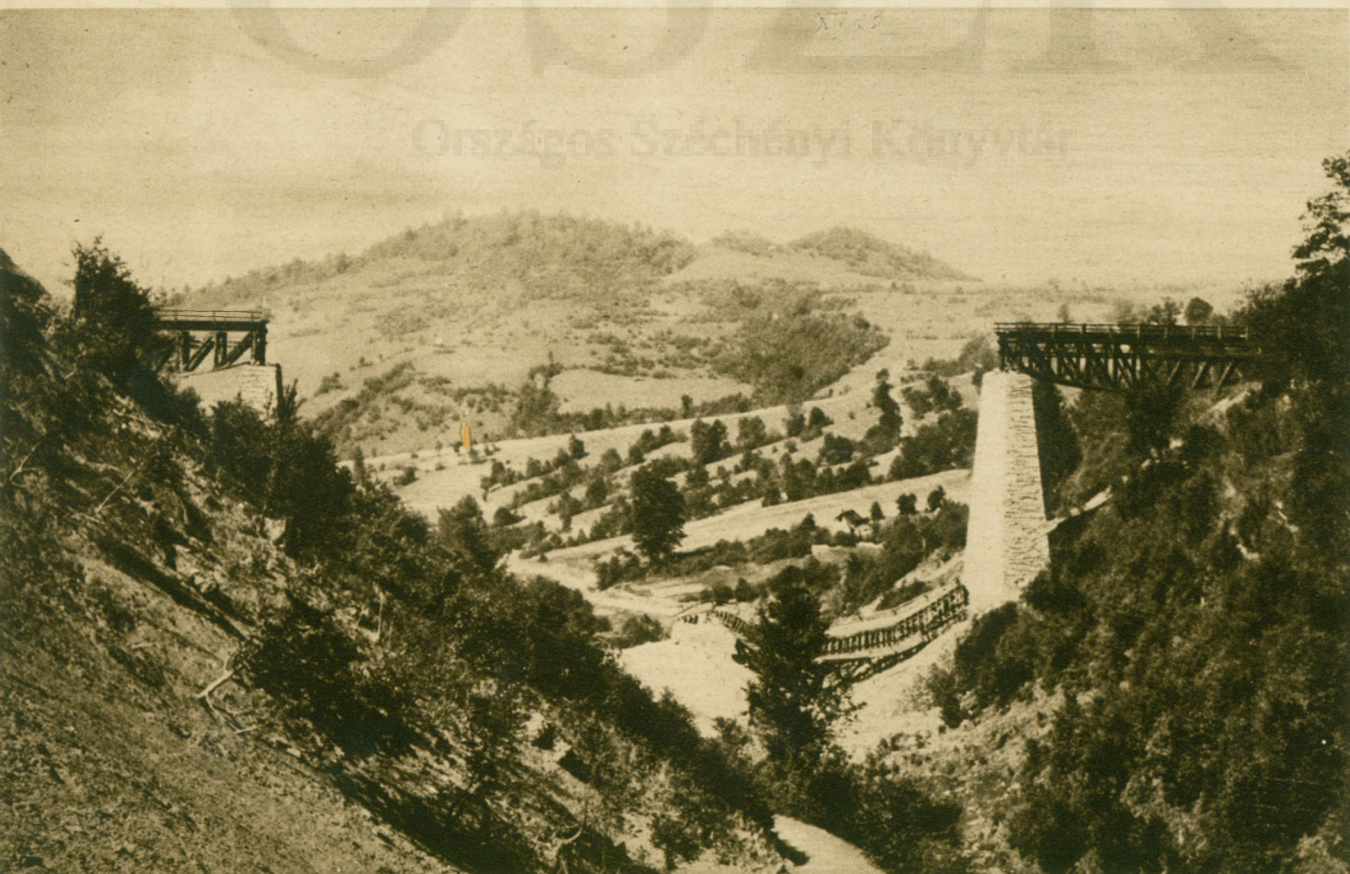
Huszártemetés.
Dorusucon, a Dnyeszter mellett.

Az 1. számú honvédszállóerő rohama Halics előtt.

Népfölkelők reggeli mosakodása a Kárpátokban.

Az Ung völgye az uzsoki szorosban.
Tizenkétezer orosz halt meg itt.

Esti harc Przemyszlben.
Tamassy honvédei a Siedlicka-erődben negyedfél órai kékítésával az összes oroszokat megsemmisítették.

R. Meisl 1914

Przemysl második ostroma után.
A Prokovece-erőd, amelyben kilencezer orosz pusztult el.

Ahol először nyomultak be Breszlitovszkba.
A Bug fölrobbantott vasúti hidja; mögötte haladnak a 16-os honvédek, akik elsőkül nyomultak be a várba.

Honvédroham a besszarábiai határon.

A 6. és 30. számú honvédezek 1916 január közepén Toporuc és Boján közt óriási túlerőjű offenzívát vertek vissza s ellen-támadásuk után az orosz holttestek earei fekdtek a sáncok körül.

A tomasovi csata végén.

Sajtóhadiszállási jelentés: «Az előnyomuló tüzérség 30 km.-es vonalon ezer meg ezer orosz holttestet talált az árkok szélén.»

A 24-es székelyek rohama után az Ostry-hegyen.

A 10-ik orosz gárdaezrednek egyetlen embere sem maradt élve az elfoglalt lövészárkokban.

Orosz katona-temető, a háttérben Lemberg.

Vilmos császár honvédszárokat tüntet ki vaskereszttel.

Hajdumegyei huszárok az Erdős Kárpátokban.

Vilmos-huszárok a Dukla-szorosban.

Lovas-csata a rokitnói mocsárvidéken.

Haditudósításunkból: «A. lucki áttörés után 200 kozák támadta meg egyik útegünket. A tüzértisztek már revolvérrel védekeztek, minden ágyu elveszítettnek látszott, de az utolsó percekben egy huszársapat vágatott elő, a kozákokat körülfogta s mivel nem adták meg magukat, a huszárok valamennyit levágtak.

Orosz roham.
Egy 7-es huszártiszt főlvétele a magyar lövészárokból.

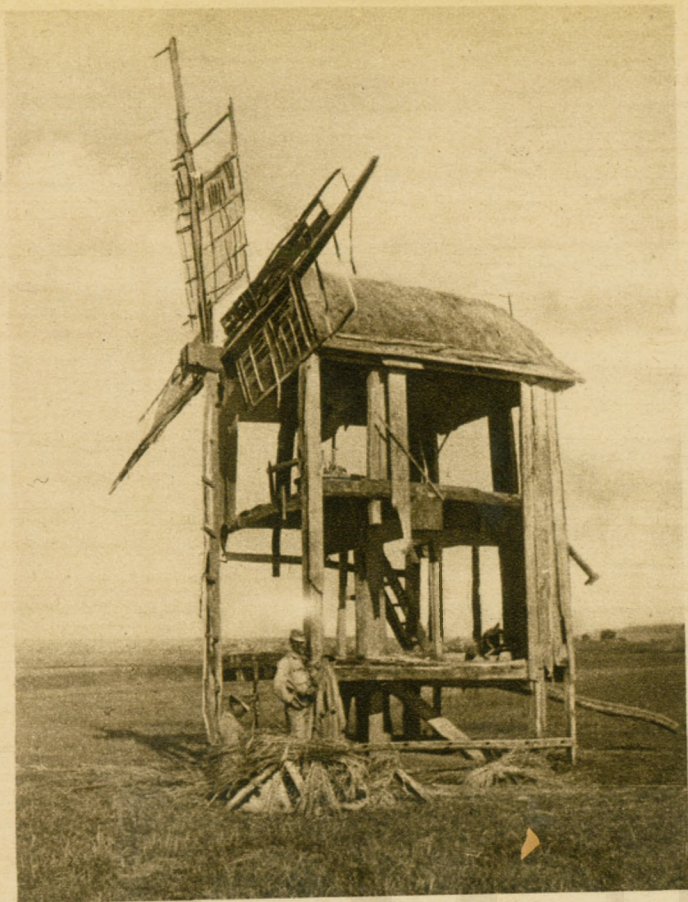

A grodeki csatatéren.
Haítottak a drótsövényes spanyollovasok előtt.

Kaland az orosz front mögött.

Sujtóhadiszállási jelentésből: «Szász Lános huszátörmester játórével nyole napig bolyongott az orosz front mögött s a többi kózt levágott két kozákokot és egy tisztet, akitől vezérkari okmányokat vett el; a fontos iratokat a lovakkal együtt hazavitte.»

Szétlőtték az áruló orosz szélmalmot.

Elfogott orosz kémnő.

Fogoly cserkeszeket hallgatnak ki a csata után Bukovinában.

HOL HARCOLTAK A KATONÁINK.

— Kis zászlók jelzik a fontosabb ütközetek színhelyeit. —

HOL HARCOLTAK A KATONÁINK.

— Kis zászlók jelzik a fontosabb útközetek színhelyeit. —

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

LEGENDÁS VITÉZEK.

A székely tanító.

Kalotaszeg vidékén, Kiskapuson taníttatta a székely gyerekeket a betüvetés mesterségére. Háromszék-megyében, a Béli ősi fészében, a vadregényes Bodollán töltötte gyermekéveit, apja, nagyapja, fivére, egész családja tanítással foglalkozik; lőő-székely, nagyszerű vadász, már tizenkét éves korában medvére vadászik apjával a háromszéki hegyek bükkerdeiben s legforróbb vágya, hogy huszárcapitány lehessen, de mert apjának nem telik lóra, nem beszélnek többet a tervről s így huszonegy éves korában ő is a katedrára kerül. Innen szólitja zászló alá a király hívó szava.

A 24-es marosvásárhelyi honvédekhez vonult be, mint önkéntes ujonc 1914 augusztus 9-én. A tiszti iskolában egy horvát hadnagy nem tartotta alkalmasnak a tisztirangra, de annak minősítette a háborus élet. Amint az első menetzászlóalj elindult a harctérre, Vén Zoltán azonnal jelentkezett. Akkor csak címzetes tizedes volt.

Ragyogó katonai karrierjét február 4-ikén kezdte el, amikor először vállalkozott járőr-szolgálatra. Binder Ernő szakaszvezetővel és néhány honvéddel indult el.

Borongós februári este volt. A járőr óvatosan haladt át Kojnik községen. Közvetlenül emögött húzódott az orosz rajvon. A muszkák ott tanyáztak a faluban, de azért a honvédek be-merészkedtek a házak közé.

Egyszerre orosz járőr közeledett a sötétben. Hatan voltak a muszkák. Binder szakaszvezető rávetette magát az előlhaladó öt oroszra, de a hatodik, aki hátramaradt, ráfogta a fegyverét Binderre. Vén Zoltán oda ugrott és szuronyal támadt a muszkára. Szuronyvivást kezdtek, élet-halálra. Vén kiütötte a szuronyt az orosz kezéből s a honvédjárőr elfogta a muszka járőrt.

Kivallatták a foglyokat és az egyik elmondta,

hogy ők tulajdonkép két tábori őrsnek az összekötő járőre. Vén elhatározta, hogy elfogja a tábori őrsöt és ezért abba az irányba vezettette magát a muszkával. Nemsokára rábukkantak az orosz rajvonra.

A lövészárók előtt kis kunyhó állt, amelyben szintén muszkák tanyáztak. Vén és Binder egyedül oda álltak a kunyhó ajtaja mellé két felől és amint a muszkák kifelé jöttek a házikóból, egyenként kicsavarták a fegyvert kezükből. Amikor azonban meglátták az oroszok, hogy csak két ember támadt rájuk, a honvédekre rohantak. De sorsukon változtatni már nem tudtak. Huszonhárom fogollyal tért haza azon az éjjel Vén Zoltán. Szakaszvezetővé léptették elő és megkapta az I. osztályu vitézségi érmet.

Most már minden este földérintő utra ment és olyan értékes jelentésekkel tért vissza, hogy rövidesen hadapródjelöltté nevezték ki.

Grosznyknál, Neusandec előtt a 23-ik honvédgyalogezred kötelékében harcolt Vén Zoltán. Amikor az ezredet visszahozták a vereckei szoroson, ő is részt vett a kárpáti harcokban.

Február 23-ikán este a Tatarovka-hegyet ostromolták a honvédek. Ez az 1910 méter magas hegy volt a védővonalunk kulcsa és nehéz harcok után ragadta el tőlünk az orosz. De a hegyet föltétlenül vissza kellett foglalni és a honvédek száz halállal is szembe néztek, hiszen Magyarország kapuját védelmezték.

Csillagtalan téli éjszaka volt, csak a hó, a derékig érő hó világított kísértetiesen a hegyoldalon. A honvédek, mint megannyi kísértet, suhantak előre. Hihetetlen fáradságokat és nehézségeket kellett leküzdeniök s az ellenség tulerőben volt.

Vén Zoltán szakasza az oroszok balszárnyát támadta meg. A fiatal hős, mint mindig, a halál e szörnyű zivatarában is elől járt. Percig sem gondolt magára, akkor sem, amikor sebe-

sült honvédeit kötözte a golyózáporban — a legények csak akkor nyugodtak meg, ha ő kötözte be őket — hát még akkor, amikor Magyarországot kellett megvédeni. Rajongva szerették a katonáit s amikor megindult az oroszok balszárnya felé, mint egy ember követte a honvéd-csapat.

A roham lendületének nem tudott ellenállni a muszka s Vén két gépfegyvert zsákmányolt és 350 foglyot ejtett aznap. Az ezredese, Krusina Manó hadapróddá léptette elő és felterjesztette az arany vitézségi éremre.

Február 24-ikén több járőr-harcban vett részt Vén Zoltán. 25-ikén délelőtt újra támadt a muszka. Vén két emberével a drótsövény mögé kuszott, egy nagy fa tövében földözéket készített és úgy várta az ellenséget. A két honvédek nem volt egyéb dolga, mint a Manlichereket töltögetni, mert három Manlicherrel dolgozott aznap a hadapród. Mint annak idején a háromszéki bükkerdőkben, most sem tévesztett célt egyetlen golyója sem. Egész szakasz katona helyett dolgozott egymaga és negyven oroszot lőtt le.

Február 26-ikán újra rohamra indult a muszka. A tulerőben levő ellenség betörte centrumunkat. Irtózatossá keletkezett és Vén mindenütt ott volt, ahol legény kellett a gátra. A rohamot visszavertük, még ötszáz foglyot is ejtettünk és töméntelen fegyver volt a zsákmány. A dandárparancsnok egy nagy és egy kis ezüst vitézségi érmet küldött az ezrednek azzal, hogy adják át azokat a két legvitézesebb honvédeknek. És a 23-ik honvédegyalozred tisztikara egyhangulag Vén Zoltánnak ítélte a nagy ezüst vitézségi érmet. A 26-iki ezredparancsban dicséretet kapott Vén Zoltán és most már zászlóssá léptették elő.

Részt vett a Makovka-, Magura-, Ostry-hegy ostromában és a Tatarovka lábánál dúló harcokban is.

Április közepén, husvét szombatján betegen feküdt a segélyhelyen, a Tatarovka-hegy lábánál Vén Zoltán. Megoperálták a vállát és láza volt. Az orvos megtiltotta, hogy fölkeljen és kimozduljon a segélyhelyről, de ki tudta volna visszatartani Vén Zoltánt, ha megdördülnek a fegyverek. Amint lázban feküdt az ágyon, a Tatarovka felől heves puskaropogást hallott. Az orvosi tilalom ellenére felugrott, magára kapta ruháit és a legnagyobb golyózáporban felsietett csapatához a hegyre. Újabb kitüntetésre terjesztették fel.

Május másodikán a galíciai Kárpátokban rohamozott Vén Zoltán ezrede. Egy 927 méteres magaslatot kellett elfoglalniok az Ostry-hegy közelében. Gyönyörű, napsugaras májusi reggel volt, akkor indult meg a nagy fölszabadító offenzíva, a hangulat lelkes és bizakodó volt s a hosszú téli defenzív harcok után kettőzött lendülettel törtek előre a magyar katonák. A rohamot a balszárny öt rajvonala kezdte meg; a jobbszárnyak, ahol Vén Zoltán is küzdött, a parancs szerint utoljára kellett támadnia.

Vén Zoltán a támadás megkezdése előtt óvatossan az orosz állásokig kuszott. Észrevette, hogy az ellenség egyik állásból kivonta csapatait. Robbantással kapcsolatba hozta a mi futóárkunkat az oroszok futóárkával és szakaszával együtt megvetette lábát az ellenséges hadállásban.

Mikor a mieink ágyutüze szünni kezdett, megindult a muszkák tömege. Vén sortüzet vezényelt és katonáival kiugrott az árokból. A muszkák Vén Zoltánék árkan keresztül, hátullevő csapataink felé futottak.

Egész délelőtt tartott a küzdelem, az orosz újra meg újra támadott, mindannyiszor rettenetes tulerővel, de Vén Zoltánék minden támadást visszavertek. Aznap délben két golyó is érte Vént. Ez a nap meghozta neki a nagy aranyérmet.

Julius másodikán azonban már újra a menet-században volt. Sebe még nem gyógyult be, parancs ellenére távozott a kórházból, kapott is érte tíz napi fogságot, de szívesen elviselte, hiszen újra visszatérhetett a frontra.

Résztvett a Zlota Lipa- és a Strypa-menti offenzívákban, egészen a Szeretig. 1915 szeptember elsején a hadsereg-főparancsnokság soronkívül hadnaggyá léptette elő s alig varrták fel a hadnagyi csillagot bluzára, máris újabb tanujelét adhatta hősiességének.

A 23. és 24-ik honvédegyalozred egymás mellett harcolt akkor a Strypa mentén. Mikor csapataink áttörték az orosz frontot, ez a két honvédezred a jobbszárnyon ment rohamra. Vén Slavna község előtt feküdt a 24-ik honvédezred negyedik századával. A 24-es honvédek egyetlen rohammal behatoltak az orosz állásokba és tekintélyes számú foglyot ejtettek, de a 23-as honvédek két századát, amely a községben rohamozott, szétszórta az ellenség és a Vén századát is oldalba támadta. Már-már meginogtak a honvédek sorai, amikor Vén vakmerő tette határozta el magát. Láta, hogy ha eredeti állásában marad csapatával, vagy ott pusztulnak valamennyien, vagy elfogják őket, el kell tehát hallgattatnia az orosz géppuskákat, bármibe kerüljön is. Mindezt egy pillanat alatt átgondolta a hadnagy és már ki is ugrott a földözék mögül.

— Utánam emberek! — kiáltotta messze-csengő hangon — és a honvédek, akik szinte bálványozták, elszántan utánarohantak a falu felé.

A roham lendülete magával ragadta a század többi szakaszát is. Vén rendbeszedte a szétszórt szakaszokat, biztosította kis csapata balszárnyát és elhallgattatta a két gépfegyvert.

Utjuk egy mocsáron vezetett keresztül. Vén habozás nélkül nekivágott az ingoványnak, átgázolt rajta és az orosz hadállásban levő gépfegyvereket is elhallgattatta. A géppuskás-osztagot tisztjével együtt elfogta és háromszáz emberével, rajvonalat formálva, tovább hatolt előre.

Egy sűrű erdő volt előttük. A lombos fák között rejtőztek az oroszok ütegei. Vén behatolt az erdőbe s elfogta az orosz nehéz ágyuk telefonosztagát és háromszáz emberével körülfogta a tizennégy orosz ágyut. De ekkor újabb akcióra szólította a felsőbb parancs s a honvédek teljesen elvágták az oroszok visszavonulási útját.

Akkor már meg volt az arany, a nagy és kis ezüst vitézségi érme és a katonai érdemkereszt. De még a vaskoronarendet is megkapta. Erre a nagy kitüntetésre a simiekovcei csatában szolgált rá a székely tanító. 1915 november elsején az oroszok áttörték ennél a falunál a német frontot. Tizennégy ezreddel jöttek keresztül a muszkák a Strypán, az éjszakában meglepték és lemészárolták a német tábori őrséget és átjöttek a hidon. Az erdélyi honvédhadosztály — a 21-ik, 22-ik, 23-ik és 24-ik honvédgyalogezred — tartalékban volt, Mindenszentek napján, de erre a hirre véget ért a pihenés: az erdélyi honvédek a zimankós novemberi estén segítségükre siettek a németeknek.

Másnap, Halottak napján este, azt a parancsot kapta Vén, hogy a 23-ik honvédgyalogezred második és harmadik századával és egy gépfegyver-osztaggal erősítse meg a 24-ik honvédgyalogezred hetedik és nyolcadik századát és aztán a megerősített csapatot vezesse rohamra.

Tíz óra felé járt az idő, a zuzmarás bokrokat és tarlókat megülte a novemberi köd, egyhangan hullt az eső, az országuton némán mentek előre Vén Zoltán honvédei. A muszkák a Simikovcés vezető ut baloldalán álltak.

A hadnagy kiküldött egy járőrt, hogy fölkeresse, merre vannak a 24-es honvédek állásai. De a járőr a muszkák kezére került.

— Nincs más hátra, magamnak kell már kimenni, mondta Vén s egy honvéddel elindult a kockázatos utra.

Rövidesen megállapította, hogy a 24-esek két századát visszaverték a muszkák és a honvédek már nem állnak a jelzett helyen. A muszkák így könnyen hatalmukba keríthették volna a magaslatot. De Vén gyors elhatározással a 23-as honvédek harmadik századával rohamot intézett az oroszok ellen.

Felhasználva az esthomályt, nesztelenül az orosz állásokig lopózott és heves kézigránát-harc után kiverte az ellenséget az országot mellett levő állásaiból.

Vén maroknyi csapatával egész virradatig tartotta az elfoglalt állásokat. Reggel súlyosan megsebesült, de még ekkor is tovább harcolt és noha alig volt már néhány embere, mégis útját állta az előnyomuló oroszoknak. Ezért a cselekedetért a vaskoronarenddel tüntették ki s a német vaskereszttel való kitüntetésre is felterjesztették.

*

De a tanító-család nemcsak ezt az egy hőst adta a hazának. Vén Zoltán testvére, Vén Árpád

is ott küzdött a dicsőség mezején, ott is lelte halálát roham közben.

Szintén tanító volt, Balmazujváros közelében, Elek-tanyán. Ő is résztvett a galíciai nagy harcokban, ő is végigjárta Galícia országutjait, akár csak testvére, ő is szembenézett százszor a halállal.

Drohobic és Stryj között történt. A muszkák elfoglalták hadállásainkat, de Vén Árpád a maga szakaszával mindvégig kitarzott, nem hagyta ott a pozícióját. Kézigránát-harc, majd heves kézitusája fejlődött ki a mieink és az oroszok között és az ellenséges katonák, akik rettenetes tulerőben voltak, valamennyiüket lemészárolták. Vén Árpád több szuronydöfést kapott. Halála után az ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

A harmadik Vén-testvér, Vén Géza, ugyancsak önként jelentkezett harctéri szolgálatra, s méltónak bizonyult a testvéreire.

Az öreg főhadnagy.

Maholnap legenda ködébe vész az élete, amint legendás volt a halála is. Sokáig hinni sem akarták, hogy Désy Zoltán főhadnagy Zalescikinél elesett. Sokáig járt szájról-szájra a hiesztelés, hogy Désy Zoltán él, hogy kozákkézre került és valahol messzi, eldugott kis szibériai faluban raboskodik, ugyanazon a földön, ahol a néphit szerint Petőfi Sándor ette a rabság keserű kenyerét.

Méltóságos ur volt, nyugalmazott államtitkár, képviselő, volt annyi vagyona, hogy hátralevő éveit nyugalomban és kényelemben morzsolhatta volna le; mint annyi más nagy ur, ő is elválhatna valamely háborus jótékonsági intézmény vezetését, de az ő harmónikus, tiszta életének mégis ez a szomorú, de a dicsőség fényével glóriázott vég volt a méltó befejezője.

Huszonkilences honvédek fölött parancsnokolt Désy Zoltán főhadnagy. Ötvenhat éves, de ruganyosabb, tettvagyóbb minden legénynél. Március végén gróf Bissingen dragonyos százados lovaskülönítményéhez vezényelték a századát és Désy főhadnagy arra vállalkozott, hogy északkeletre Horodnyicától átkel a Dnyeszteren és megtámadja a zagavai orosz sáncokat.

Délután hat órakor usztattak át gróf Bissingen huszárai a Dnyeszter jeges vizén, s azonnal összecsaptak a portyázó orosz patrujokkal. Másfél órával rá már csónakba szállhattak az erdélyi honvédek. Désy Zoltán haladt az élükön. Csendesen cigarettázott, hajadonfővel volt, néha-néha szólt csak hátra a legényeihez. Az első orosz állást szuronnal vették be. A második állás meghódítása már nehezebb munka volt. A szomszédos magaslatokról irtózatot golyózaport zuditottak gróf Bissingen csapatára és Désy Zoltán honvédeire. Désy most sem vesztette el nagyszerű nyugalomát, mintha a parlament folyosóján járna, olyan nyugodtan ciga-

rettázott és egy legényét, aki súlyos sebet kapott, a saját kezével kötözte be.

Közben beesteledett, tizenegy óra felé járt az idő és a csillagtalan hűvös tavaszi éjszakában, a sáros, fekete galíciai földön, újra rohamra indultak a magyar katonák.

Egész az orszáigutig hatoltak a mieink, a közepén küzdött Désy Zoltán százada, — néha egész orosz zászlóaljakkal. Egy óra felé szünet állt be a küzdelemben, de félkettőre újra kigyult a harc. Most az orosz támadott.

Két kozákezred száguldott Désy honvédeire. De csak néhány percig volt támadó fél az orosz, aztán az ősz főhadnagy ellentámadást vezényelt. Maga rohant a honvédek élén a kozákok leg-sűrűbb tömegének. E percben nappali világosság volt a csatatéren. Az orosz fényszórók sugárkévéi vakító fényt lövelltek a gomolygó emberáradatra. Désy Zoltán ott verekedett, ahol a legszilajabb volt a harc. A sikos, sáros talajon hirtelen megbotlott egy drótsövényben. Elbukott, de még estében is rálőtt egy kozákra.

— Fiaim, fiaim, ne törődjeteK . . . csak neki fiaim! —

Ezt kiálltotta a legényeinek. Egy perc mulva tiz kozák rohant Désy Zoltánra. Lehetetlen volt kivágni közülük . . .

Honvédei keserves gyászszal a zezavai temetőben hantolták el.

Bukovina hőse.

Ez a délceg, rengővállu óriás, Pap Dániel mérnökkari ezredes, a monarchia hadseregének egyik legérdekesebb, legzseniálisabb katonai egyénisége, 1914 telén, mint egy hadosztály vezérkari főnöke, már Bukovinában harcol az akkor még számra ötszörösen tulnyomó orosz erőkkal, amelyek a Tatárszoroson át Erdélybe, Besztercének nyomulnak előre.

Csikorgó hidegben, hófergetegben vonul vissza Pap, hogy Kimpolungnál, Kirlibabánál vivott véres ütközetekben szétmorzsolja az északi ellenséget. Kétszer szabadítja fel Csernovicot, Bukovina fővárosát, betör Beszarábiába is, majd Bojánnal szemben Mahala falu vidékét alakítja át valóságos várnégyszögge és egy éven át állja öreg népfelkelő zászlóaljaival, dandárnyi erővel az oroszok elkeseredett tömegtámadásait.

Pap ezredes Bukovina hőse. Nagyszerűen ismeri a terepet, a lakosság rajongva szereti, katonái pedig vakon követik. Ő maga, közkatona-köpenyben és sipkában, vállán híres karabélyával, amelylyel még sohasem tévesztett célt, folyton a rajvonban tartózkodik — az a legenda kering róla, hogy golyó nem fogja, a szurony behajlik, ha felé lendül. Komoly, szótlan férfiú, csak úgy sugárzik belőle az értelem és az energia; leginkább Görgey Artur fiatalkori portréira emlékeztet. Az 1916 májusi orosz offenzíva éle Bukovinában Mahala ellen fordult az oknai áttörés után; oroszlánrésze volt abban,

hogy a Pflanzler-Baltin hadsereg veszteségek nélkül vonulhatott vissza az ellenség harapófogójából.

Pap fedezte Csernovic kiürítését is, ő tartotta két nap és két éjszaka hat népfelkelő zászlóaljjal a Pruth-hídfőt Lesiczky orosz tábornok két hadteste ellen. Utolsónak vágatott ki Bukovina fővárosából, amikor az ellenség behatolt a városba. Aztán a Kárpátokban harcolt megfogyatkozott dandára élén, ami rögtön nagy megnyugtató volt azok számára, akik a vezért ismerni és tisztelni tanulták.

Az álarcos lovag.

A gépek, a technika háborújának romantikus hőse. Délkeleti Galiciában, Bukovinában, az erdős Kárpátokban Russról regélnék a havasok között, tábortűz mellett, az állásokban és a falvakban, tartalékban feküdve.

A különítménye, meglettkoru szolnokdobokai földművesek, 1914 november tizedike óta 1916 tavaszáig háromezer oroszot temetett el, ötezernél több súlyosan sebesült és négyezer sebesületlen hadifoglyot hoztak be különböző parancsnokságokra. Nincs rajta gondolkozni való, hogy Russ hőstettei valóságos dicsfényvel övezik alakját.

A katonái esküsznek rá, hogy a halottakat feltámasztja, súlyos sebeket fájdalom nélkül meggyógyít, földalatti rejtekhelyeket ismer, érti az erdők és a madarak beszédjét, aki követi, biztosabban érezheti magát, mint az anya ölében.

Álnév a neve, nem Russnak hívják, álarcos lovag, bujdosni kénytelen, de a háboru után a király visszaülteti elkobzott birtokaiba.

Mindebből annyi az igazság, hogy Russ Győző, a közös hadsereg volt vezérkari őrnagya, a háboru kitörése után önként jelentkezett, mint közlegény vonult zászló alá, kitüntette magát rögtön és szakaszvezetővé léptették elő. Példátlanul hasznos és bátor felderítő szolgálatokat végzett, megkapta a nagy arany vitézségi érmet, majd száz, kétszáz, végül háromszázötven kiválasztott népfelkelő élén, önálló, felsőbb parancsnokságoktól független különítményként a saját esze és kedve szerint dolgozhatott. A kis sereg vezére most ötvenéves; Teréziánusmot és hadiiskolát végzett, tizenkét év előtt levetette a császár kabátját.

A feladata volt kezdettől fogva: az ellenséget állandóan nyugtalanítani, fárasztani, megőrlöni az idegeit és az ellenálló képességét. A Russ különítmény többet volt az orosz harc vonal mögött, mint előtte.

Nagyszerű, kiszámíthatatlanul hasznos cselekedeteik, Russ egész guerilla háborúja természetesen csak úgy volt kivihető, ha a vezért Bukovina és a Kárpátok népe hűséggel támogatta. Erdészek, pásztorok, favágók, falusi birók, jegyzők, gyermekek, koldusok, előkelő hölgyek, országuti lányok és a huzulok pirosnadrágos,

farkasprémes kucsmát viselő hegyilakók állandó érintkezésben voltak mindig Russal, az ellenség minden mozdulatáról sokszorosan kipróbált, megbízható értesüléseket kapott. Katonáinak nemcsak vezére, gyóntató atyja, orvosa, özvegyeik, árváik gondozója. Nagy katonai képességek, emberismeret, szerencsés ösztönök, halálmegvető bátorság egyesülnek Russban, akinek a fejére Kicsenko orosz tábornok huszonötezer rubel vérdíjat tűzött ki. Ha ennyit ér az oroszoknak, mennyit érhet nekünk ez a nagyszerű férfiú?

A buzogányos gróf.

Gróf Esterházy Pál huszárjai az Ondova mentén küzdöttek az oroszokkal — a lövészárokból. Mert a 7-es, a 12-es és a 14-es huszárokat is leszállították paripáikról; az Ondava mentén, a sztropkói ősi vár alatt, gyalog verekedtek a huszárak is, akár a bakák. A méltóságos gróftól tilos volt méltóságos urnak szólítani. Lelkiismeretes, vitéz katona hírében állt a gróf, s nem engedte, hogy másképp szólítsák, mint „főhadnagy ur”. Ő maga is ott tanyázott huszárjai között az egyik fedezékben, évszázados, terebélyes fa tövében, egy hegy tetején, az Ondava mellett.

Hosszu ideig vivott itt pozíciós harcot az oroszokkal, előbb azonban egy lovashadosztály törzsében működött. Ott is maradt mindaddig, amíg magyar földet nem taposott a kozákok patkója, ettől a perctől fogva azonban nem volt maradása Esterházy Pálnak.

— Az oroszok betörték a házámba, egy Esterháznak a fronton van most a helye — mondotta a divizionáriusának és azonnal beszállította magát a tűzvonalba.

Esterházy kérését teljesítették és parancsnoksága alá helyeztek egy gyalog huszárosztágot. Ettől kezdve egész sereg véres csatában verekedett Esterházy főhadnagy. Megkapta a Signum laudis, megkapta a vaskeresztet, elnyerte a kapitányi rangot. Pozíciós harcban, közelharcban, egyaránt kitűnt férfias bátorságával. Kézitusában félretette a karabélyát, félre a kardját is és míg a huszárjai a karabély boldogabb végével puhították a muszka koponyákat, Esterházy Pál, mint egykor az ősei, súlyos, rengetegfejű vasbuzogánnyal járt a harcok fürgetegében. Soha egy percig sem gondolt magával, csak a hazájával, meg a katonáival. Lelkéről, nemes és vitéz magyar lelkéről hű képet ad egyik utolsó levele amelyen a családjának irt:

— Én a gyaloghuszárokkal maradok és azokkal harcolok, bár jól ismerem, nem gondolok a veszedelmekre, amik körülvesznek. Azt hiszem: egy magyar mágnásnak ma ugyanott a helye, ahol a magyar parasztnak, akit nem kérdeznek meg, hogy akarja-e és hol akarja szolgálni a hazáját, akar-e, nem-e gyalogos huszár lenni.

Akkor is ott harcolt, hű magyar katonái között, azon az utolsó napon, amelyen leterítette

a muszka golyó. Ugy halt meg, ahogy magyar huszárhoz méltó: roham közben. Amikor lehanyatlott, négy huszárja odarohant, hogy a kötőzhelyre vigye. De a rettenetes puskatűzben mind a négy vitéz ott lelte halálát kapitánya mellett...

A negyvennyolcas honvéd.

Máramarosszigettől északra eső faluban élt Kerekes Márton nyolcvankét éves gazda, aki mint honvédtüzér szolgált Gábor Aron csapatában. Amikor kitört a háború, az aggastyán magára öltötte régi attiláját azzal a szándékkal, hogy részt vesz a háborúban.

Eleinte csak az a szerep jutott neki osztályrészül, hogy katonákat, csendőröket igazítson utba a tekervényes máramarosi ösvényeken. És egy napon, délelőtt váratlanul megszólalt a vészharang. A magyar parasztok a piactéren termettek — kaszával, villával, petrencés ruddal, fejszével. Egy, a közeli havasokból odakerült parasztleány lélekszakadva ujságolta, hogy a falutól jó félóra, a hegyek között orosz katonák bukkantak föl.

Az öreg Kerekes Márton beszédet intézett a körülbelül száznyolcvan főnyi földmiveshez, azután sorba állította őket és kávébarna attilában, kiyont karddal kezében a csapat élére állott. Óvatosan nyomultak előre. Az F. patak hídjánál már feltűntek az oroszok. A hidat a mieink felgyújtották és a közben hozzájuk csatlakozott öt csendőrrel és két pénzügyőrrel tüzelni kezdtek. Az oroszok belegázoltak a sekélyvizű patakba és az innenső partra igyekeztek. A kis bátor csapat a tulsó partról kövel dobálta meg az oroszokat, kaszával vagdalta, ásóval ütötte őket, úgy hogy teljes három órán át meg tudta akadályozni átkelésüket. Természetesen sokan hősi halált haltak közülük.

Az öreg negyvennyolcas honvéd is golyót kapott a mellébe és összeesett. Azonnal kocsira tették és vitték Máramarosszigetre, ahol megérkezése után csakhamar meghalt. Máramarosszigeten a helyőrség a negyvennyolcas honvédet katonai díszel temette el. Egy alezredes mondott megható beszédet a sirjánál.

Egy szürke kis káplár.

Akkoriban a Bug innenső partján álltunk. A folyó még jó messze volt. A tulsó partot áttörhetlen láncként tartották az oroszok.

A főhadiszállásról ez a parancs érkezett:

— A hadisiker elengedhetlen égető érdeke, hogy tülről az orosz hadállást áttörjük...

— Mindenáron át kell jutni a tulsó partra!

— rendelte el az ezredes.

De ez teljes lehetetlennek látszott. A Bugon hid nem volt. Az elszánt hidász-csapatok minden halálmegvető fáradozását megsemmisítették az orosz útegek. Munkálataik kezdeténél már po-

csékká lötték pontonaikat és számos hidász mint véres roncs, hevert a parton.

— Gyalogsági támadást kell intézni át a vizen! — vélekedett az ezredparancsnokunk.

De ilyen vakmerő vállalkozást csak az éj leple alatt lehetett volna megkísérteni. A pozíció rendkívül veszedelmes volt. Akkor már megjött a hír, hogy néhány szomszéd század kiküldött patrullja egyáltalán nem tért vissza. Eltűntek. Talán elfogták, vagy lelőtték őket.

Előttünk beláthatatlan sűrű bozót, cserjés és hajladozó nádas. A partot nem is láhattuk.

A századparancsnok kiküldött egy patrullt azzal, hogy mérjék meg: milyen mély a Bug vize. A patrullt egy káplár vezette. Néhány órai bolyongás után, késő éjszaka érkezett vissza.

— Nagyon, nagyon mély! — mondta sopánkodva. — Vagy tíz méter!

Hát ez a jelentés mindenképen megbízhatlanul hangzott. A parancsnok erre kiküldött egy tiszti patrullt. Hosszas várakozás után a tiszti patrull viszont ezzel a jelentéssel érkezett vissza:

— Körülbelül térdig ér!

Tudniillik egy baka belegázolt és ilyen mélyen járt benne. De úgy látszott, hogy ezt a mélységet a folyó egy másik pontján mérték. Ezerféle találgatás, kombinálás és teljes zürzavar. Tulról leküzdhetetlen nagy tulerő és pusztító mennyiségű orosz ütég állt szemben.

A feladat megoldhatatlannak látszott. Pedig a vezérlet meg volt győződve, hogy a győzelem minden sikere ettől függ: megszállni a Bug tulsó partját és elűzni onnan az ellenséget.

A hadihelyzet ez égető, problematikus óráiban történt, hogy előállt egy szürke, igénytelen, önkéntjelentkező altiszt: Kárász, a kis zömök dunántuli magyar káplár.

— Kapitány ur, alássan jelentem, én vállalkozom, hogy átuszom a Bugot.

— Hogyan gondolod ezt, Kárász? — kérdezte a kapitány és majdnem kicsinylőleg mosolygott rá.

— Tessék adni nekem egy svarmot.

— Mit csinálsz azzal a svarmmal?

— Megtámadom az oroszot.

— Tizenhat emberrel?

— Hát megpróbáljuk. Majd én kiválogatom őket...

— Hallod-e Kárász, ez olyan hiábavaló halálbamenésnek látszik...

A kapitány tétovázva vonogatta a vállát. Néhány perc múlva hirtelen valami telefonparancsot kapott, amire sorakoztatta a századot és így szólt kissé csüggedt hangon Kárásznak káplárnak:

— No Kárász, hát léptesd elő a te tizenhat emberedet... ha gondolod...

Előlépett vagy harminc önkéntjelentkező. Ezekből kiszedte Kárász a maga tizenhat öreg harcosát és elindult velük a Bug ingoványos bozótai közé, a szép, hajnalodó, csillagos éjszakában...

*

Csoda történt, aminőt ebben a hős-époszokban gazdag, óriásméretű hadviselésben is keveset jegyzett fel a hadtörténelem, apró rangbeli altisztecskék ily páratlan nagy és döntő sikerű vállalkozásairól.

A Bug sekélyebb volt, mint ahogy a jelentésekből mértékeltették. Váratlanul megcsobbant a Bug vize, átgázolt rajta Kárász tizenhat emberével és rajtűtött az oroszon. Rövid idő alatt kétszáznál több ember lőtt le.

Hihetetlen meglepetést keltett odaát ez a vakmerő roham. Nem számítottak rá, talán elképzelni sem merték. Vad tüzelés kezdődött. Ropogtak a puskák innen is, tulról is, de a derék rajé egyre távolabb hangzott.

— Tehát rontanak előre!...

A kapitány feszült figyelemmel leste az eredményt, majd lelkesülten adta ki a parancsot:

— A második svarm! Forverc! Cugszfürer Szücs, előre!

Átment a második svarm, a harmadik, a negyedik, az egész század, a vakmerő roham magával ragadta jobbról-balról a szomszéd századokat, egyszer csak odaát volt az egész ezred, a divízió, a brigád...

Másnap hajnalra kelve ott állt az egész seregtest a Bug tulsó partján.

Az orosz sereg megfutamodott. A lehetetlenség valóra vált:

Ott álltunk a győzelemre vezető siker egyetlen lehető helyén, a kitünő orosz állásokban.

Kárász káplár húzta meg a térképen azt a front-vonalat, amelyet parlamentek, nemzetek, városok, hadvezérek mint győzelmi dicsőséget ünnepeltek...

Kárász káplár sebesülés nélkül került ki a legendás éjjeli rohamból. Azután jöttek a kitüntetések. Így:

Kárász káplár kapott: arany vitézségi érmet.

A szakaszparancsnokok: III. oszt. katonai érdemkeresztet.

A századparancsnok: vaskoronarendet.

Az ezredparancsnok: Lipót-rendet.

Ezeket szerezte meg Kárász káplár.

A szívósság csodája.

A legénység bálványozta, mert ur volt, szives, elnéző és gavallér. Mindenki szerette a déli hadseregben, ott Szerbiában, ahol a 28-ik vadász-zászlóalj parancsnoka volt.

Sabác második bevétele után történt, hogy a 23-ik vadászrezred a Száva mellett haladt előre. November 3-ikán délután a szerb gyalogságot két egymás mögött fekvő hadállásából előbbre jutott, beásta magát és a nyert terepet nem adta fel. A szerbek este hét óra tájt megkísérelték lövészárkaik visszafoglalását. Itt találták magukat először szemben Tóth Dagóbert századossal, aki két századdal és gépfegyverosztállyal védte a vonalat s a szerbek vissza-

foglaló kísérletét súlyosan visszaverte. November 4-től 8-ig a százados ugyanilyen vitézséggel és sikerrel vezette a védelmet s együtt működve monitorainkkal, november 6-ikán sikerült a szerbek jobbszárnyát megtörni és 2 tisztet és 156 embert elfogni.

Erélyes támadás követte részünkről ezt a sikert. E támadás alatt esett el a százados fivére, aki főhadnagy volt. Még ez a fájdalmas veszteség sem bénította meg a kitűnő katona kötelességérzetét és akaraterjét. Fivére temetése után ismét átvette szolgálatát és az ellenség hadállásáról oly kitűnő jelentéseket küldött dandárparancsnokának, hogy az őt bizta meg azzal, hogy az általa összeállítandó különítménnyel a szerbek keleti szárnyát még habóttan derítse fel. A százados egy szakasszal már jó messzire haladt előre a Száva partján, mikor egy házcsoporthoz ért, melyet a szerbek megszállva tartottak. A szerbeket elűzték és a százados egy ház kéményéről folytatta megfigyelését.

Ekkor egy lesben álló szerb katona közvetlen közélről rálőtt a századosra. A lövés súlyos sebet ejtett rajta: a golyó gyomra táján hatolt be és a vesénél jött ki. A százados azonban ügyet sem vetett nehéz sebére, tovább folytatta megfigyeléseit s csak akkor hagyta el helyét, mikor feladatával elkészült. A táviró-állomáshoz akart sietni, de ekkor sebesült teste felmondta a szolgálatot. Hordágyra fektették és a kötözőhelyre akarták vinni. A százados azonban erélyesen követelte, hogy a telefonhoz szállítsák. Hordágyán fájdalmasan gyötrődve mondotta be a telefonba fontos megfigyeléseit és a nagy vérvesztéstől szinte haldokolva nevezte meg azokat a tiszteket és közlegényeket, akik csapatában kitüntették magukat s kitüntetésre ajánlotta őket. Még a közelgő halál pillanatában sem magára, hanem alárendeltjeire gondolt. Csak azután vitette magát a kötözőhelyre. A hadosztályparancsnok példaadás okáért a jelentést teljes szövegében sokszorosította és kiadta a csapatoknak, a király pedig a századost újból kitüntette; most a 3-ik osztályu vaskorona-renddel. A természet is mintha jutalmazni kívánta volna a rettenthetetlen bátorságot — menyasszonya gondos ápolásával — visszaadta a századost az életnek.

Przemysl hősei.

A magyar vitézségnek fájdalmas emlékhelye Przemysl vára, ahol magyarok hajtották végre a legnagyobb szabásu haditetteket, magyarok hozták főképen, hogy negyvenezer orosz halott maradt a vár körül, az egyik hatalmas támadás után. Minden hosszú hivatalos és magánközlésnél érdekesebb és jellemzőbb talán az, amit Lehmann kapitány mondott el Przemyslről. A kapitány tudvalevően a vár feladása előtt az

utolsó pillanatokban hagyta el repülőgépén a pusztulás színhelyét.

— A magyarok viselkedése — beszélte — utolérhetetlenül nagyszerű volt. Ok hajtottak végre minden kirohanást. A Tamássy-brigádról legendákat lehet elmesélni. A második körülzárolás idején a verseci 23-as honvéd hadosztály mellé beosztották a lebergi brigádot is; a kirohanásokban ez a két formáció vett részt mindenhol. Még az utolsó, Grodek irányában végrehajtott kirohanáskor is, amikor fáradt, elcsigázott, kiéhezett katonáink rendkívül lassan meneteltek, és a lebergiek szomoruan vonszolták előre magukat, a magyarok énekelve vonultak ki a sáncokból. A honvédtisztek halálmegvető magatartása magával ragadta a szinmagyar legénységet. Szakmáry Kálmán ezredes az utolsó kirohanásnál így biztatta a katonákat:

— Utánam fiuk, csak utánam! Elöttem nem szabad senkinek sem mennie!

Szakmáry négy gépfegyver-golyót kapott a szájába, de rendületlenül továbbment. Később újra súlyosan megsebesült és harcképtelenné vált.

A külső erődítési körben egy fontos magaslati pontot néhány héttel előbb elfoglaltak az oroszok, több száz orosz beásta magát, nem lehetett kikergetni őket. Jöttek azonban a magyar honvédek Tabódy őrnagygal. Ő az élükön kivont karddal kiáltotta:

— Rajta magyarok! Rajta, utánam!

A honvédek elsöpörték az oroszokat. És a magyar hősiesség krónikáját a végtelenségig lehetne folytatni, — kétségtelen, hogy nem a magyar vitézségen mult a vár feladása, hanem csakis az élelmiszerhiányon, amely bűnös gondatlanság következése volt.

Ma már arról is lehet végre beszélni, hogy pontosan milyen magyar csapatok voltak Przemyslben és tüntették ki magukat. A Tamássy-hadosztály kötelékébe tartoznak a békéscsabai 2-es, a szegedi 5-ös, a verseci 7-es és a lugosi 8-as számú gyalogezred. Ezeknek legénységét Békés, Arad, Csongrád, Torontál, Temes és Krassó-Szörény megyékből egészítették ki. A várban szenvedtek és küzdtek a kassai 9-es, a miskolci 10-es, a munkácsi 15-ös, és a besztercebányai 16-ik népfelkelő gyalogezredek csapatai is, amelyek Abaujtona, Szepes, Sáros, Zemplén, Ung, Bereg, Borsod, Gömör-Kishont, Zólyom-Nógrád és Hont-megyékből vonultak be. Továbbá a zalamegyei 6-ik népfelkelő huszárosztály és a honvédhuszárok közül a szabadkai 4-ik ezred I-ső és II-ik százada, amelyeknek legénysége Bács-és Pest-megyéből való.

A Lakos-fiuk.

A nagyváradi Lakos-fiuk haditetteinek történetét meg kéne írni valami szép regényes, mesészerűen hangzó históriában. Talán nincs még egy magyar család, amely az ősi vitézi

virtusnak olyan ragyogó fegyvertényeit sorolhatná fel és annyiféle megkapó változatban mint a Lakos-familia. Akik ezért a földért, ennek a kicsi honi földnek marandóságáért, a magyar béke kenyéréért, buzájáért, boráért, mosolyáért, a magyar nyelv örök időkre szóló életbenmaradásáért legtöbbet tettek, — észszel, ököllel, tudással és fokossal, — azok közt első sorban áll az öt Lakos-fiu. Az apjuk Lakos Lajos, Nagyvárad tudós főlevéltárosa, — valamikor nagy-rangu török főtiszt, — maga is atléta-termetű, fehérhaju, délceg öregur; fiai szintén csupa Herkules-vállu óriások, — de mind szerény és szelid, csöndes és melegszívű gyerekek.

A háboru kitörésekor mind az öt Lakos-fiu hadba vonult. Négyen hivatásos katonatisztek, az ötödik póttartalékos közember. Kettejüknek egy-egy bravurját a katonai parancsnokságuk hivatalos jelentése alapján előbb megirtuk már s itt az újabb adatok következnek:

A legidősebb.

Lakos Bertalan, a 3-ik honvédhuszárezred főhadnagya. A fronton csakhamar mint ordonánctiszt nyert beosztást. Végigküzdötte Limanovát. Ha egy huszárról csak annyit mond az emlékezet, hogy: „ott volt Limanovánál“ — a legnagyobbat mondja róla. Bertalan a limanovai napok rázkódtatásai után hazakerült a frontról mert súlyos és válságos betegségbe esett.

Iván, a 44-es.

Lakos Iván a kaposvári 44-es ezred főhadnagya, szerbek ostora, kozákok réme. A legelső közt volt, akik Szabács bevételében véres komolyságu szerepet játszottak. Azután kiküldték a szerb községek átkutatására és a gyanús elemek összefogdosására. A rác falvak házsorai közt, a rác házak rejtekhelyeiről gyilkos sortűzek fogadták. Iván kitisztította a helységeket. „Rettenhetetlen bátorsággal párosult vitézségét“ hadiékítményes katonai érdemkereszttel jutalmazták.

Harcolt tovább. Alsó lábszárába egy komitácsigolyót, felső lábszárába egy bajonett-döfést kapott. A golyó csontot repesztett: a seb több mint három hónap múltán gyógyult csak be. Ezrede azalatt Galiciába került, s Iván oda ment utána. Az ezred harcban áll szakadatlanul. Iván főhadnagy a signum laudist kapta. A gorlicai áttörés után, mikor a zászlóaljparancsnok és a fölöttes századosok elestek, Lakos Iván mint zászlóaljparancsnok küzd az oroszok ellen. Feladatul kapta, hogy egy rendkívül fontos pozíciót minden körülmények közt megtartsa. Ugy történt: a szüntelenül támadó 89, 90, 91, 238 és 240 számú orosz ezredeket megfogytakozott zászlóaljjával részben megsemmisíti 6 nap és 7 éjjel folyton tartó harcokban, részint vad futásra kényszeríti.

A vaskorona.

Iván érdemei jutalmául megkapta a III. osztályú vaskorona rendet. Emellett soronkívül

századosi előléptetésre terjesztette föl a vezénylő tábornok. De a főhadnagy már nem érhetette meg az új rangot: 1915 május 20-ikán Ostrov-cenél egy gránát elszakította fejét a törzsétől.

Özvegye és két kis gyermeke gyászolja.

Krónika egy közemberről.

Lakos György a 37-es József-ezredhez mint póttartalékos közember kiképzetlenül vonult be.

A Toldi-termetű közlegény mindjárt a háboru elején felkerült északra, Gácsországba. Haláltmegvető vakmerősége legendás hírért kelti. Kurta egy hónap alatt szakaszvezető, két hónap múlva őrmester lesz. A legveszedelmesebb feladatokra önként jelentkezik. Végre ha rendkívüli vállalkozásról vagy kikerülhetetlenül halálos patruzásról volt szó, egyszerűen ez a parancs érkezett:

— Menjen a banda!

A banda Lakos György és néhány embere volt. Háromszor fogták el. Egyszer két óra hosszúságig, máskor három napig, aztán harmadszor kilenc napig volt fogságban. Mindannyiszor szerencsésen szabadult a fogságból. Volt úgy, hogy hét napig ment, amíg újra megtalálta csapatját.

Dole puska!

1915 márciusában újra tanujelét adta páratlan bátorságának és hidegvériségének. Százada parancsot kapott a ... cöte elfoglalására. Lakos György harc közben, mint altiszt — átvette a századparancsnokságot. Tizenöt-husz lépéssel az emberei előtt rohant és oly lendülettel tört be az orosz állásokba, hogy — bár az oroszok tulnyomó többségben voltak —, rövid elkésredett kézitusa után a muszkát második védelmi vonalába üzték vissza. Lakos közben megsebesült, de azért embereivel nyomon követte és kézitusára kényszerítette őket. Bal felső combján négy szuronydöfést kap, beesik az orosz lövészárókba.

Most az oroszok szuronnal támadnak rá; Lakos György előrántja revolverét; négy orosz agyonlő; a többire ellenállhatatlan hangon ráparancsol:

— Dole puska!

A meglepett oroszok leeresztik fegyverüket. György a revolverét folyton rájuk irányítva, megadásra kényszeríti egymaga őket és föltételi magát velük a földözék tetejére.

Amint a megrettent oroszok kifektették a dekungra, az ellenséget pisztolyával sakkban tartva, stentori hangon átkiált az övéihez:

— Siebenunddreissig! Vorwärts!

A század előrenyomul a muszka földözék felől jövő biztatásra. György újra megsebesül. Erre hihetetlen dolog történt. György három sebből vérezve parancsot ad az oroszoknak, hogy vegyék őt fegyverre és vigyék a mi árkaik felé. A megszeppent ellenség zavarba jön és engedelmeskedik. Utközben újabb oroszok bukkannak

fel. Magyarázni kezdik, hogy az orosz árok nem arra van, hanem erre. . . Lakos újra rájuk harsan.

— Dole puska! Vorwärts!

És Lakos György 27 fogollyal — ő maga puskára fektetve — megérkezik a 37-es árkokba. Itt aztán eszméletét veszti.

Még azon éjjel jelentette a torzs, hogy Lakos megkapta a nagy ezüst vitézségi érmet.

A Doberdón.

1915 novemberében a 37-esek 11-dik bataillonja a Doberdón foglalt állást. Az olaszok veszett pergőtűzzel támadtak. Lakos, bár szakaszával tartalékban volt, állandóan az állásokban tartózkodott, a legénységet bátorította és lelkesítette. November 15-, 16-, 17-dikén az olaszok végsőkig fokozott pergőtűz után roppant erővel törtek a 37-esek állásaira. Lakos — már akkor tiszthelyettes — nyugodtan várta őket és negyven lépésről pusztító kézigránát-, gépfegyver- és puska-tűzet bocsátott a taliánokra. Rövid harc után visszavonulásra kényszerítette embereivel az olaszokat. November 18-ikán, mikor az olasz támadás megismétlődött, Lakos tiszthelyettes — bár a lábán súlyos gránátsebet kapott — ott maradt, a földözék mögé vitette magát és tovább adta parancsait. Visszaverték a heves támadást.

Ezért a másodosztályu ezüst vitézségi érmet kapta.

Mibe kerül a kis bronz?

1914 szeptember 8-ikán, Komarno felé előnyomulva egy szakasz parancsot kapott, hogy sturmolja ki a falut. A szakaszból nyolc ember maradt. Lakos György felment a nyolc emberével, felgyújtotta a házakat, szénaboglyákról, padlásokról szedte le a lövöldöző ellenséget, röviden: kipörkölte az orosz. Mire kivonultak az oroszok a községből, csapata már nem volt ott, de Lakos észrevette, hogy a mellette levő kukoricásból két elrejtett orosz gépfegyver ontja a tüzet. Oriási zajjal, gyors és rendetlen lövöldözésekkel megközelítette, meglepte és megsturmolta a két gépfegyvert. A kiszolgáló orosz legénység egy része elesett, a többi elszaladt. Lakos zsákmányul ejtette a két gépfegyvert és az ott felhalmozott, több mint 100.000 darab töltényt. Ezzel a tétivel felszabadította a hegyoldalba szorult 33-asok egy csapatát, amelyet a gépfegyverek működése minden mozgásban meggátolt. Aztán nyolc emberével megkereste a csapatát, befeküdt a rajvonalaiba és lőtt. . . Délelőtt tizenegy óraker megsebesült, de este hat óraker még mindig lőtt.

Közben jelentették, hogy Odabasich kadét megsebesült. Lakos a rajvonalba elmászott érte és kivitte. Mialatt a sebesültet vitte, maga Lakos is új lövés kapott. Már két sebből vérzett, de tovább vitte bajtársát, három kilométeres gyaloglás után leszállította a segítőhelyre és bekötöztette. Csak ezután jelentette, hogy ő is megsebesült és talán őt is jó volna bekötni. . .

Hadtestparancsban kapott dicséretet és föl-

terjesztették a nagy ezüstre. . . Bataillonkommandánsa, aki fölterjesztette, elesett és Lakos utólag a bronz vitézségi érmet kapta.

A nagy arany.

Valamennyi kitüntetése közül legelőször az I. oszt. vitézségi érmet kapta meg Lakos; de már jóval előbb kiérdemelte a nagyarányat, aminek érdekes históriáját röviden elmondtuk az album 40-dik oldalán. Am alighogy tulesett a mulatságos fogolykalandon, már újabb, nagyobb szolgálatot tett ezredének.

Január 25-én este az oroszok Felsőhimesnél megtámadták a 37-esek állásait; a völgyből kitörve, az ezred oldalába és hátába nyomultak előre. Egyik osztaguk már elérte állásainkat, midőn Lakos hamar összeszedi a hozzá legközelebb álló hat embert s ezekkel fürgeteg módjára rácsap az oroszokra. Puskatussal és szuronnal pusztitanak a magyarok az ellenség megriadt katonái között. Aki nem hullott el, visszafut. Lakos kis csapata pusztító tüzet zúdit a hátrálókra. Az oroszok még egy rohamot intéztek e veszélyes pont felé. De Lakos akkor sem engedett, mikor az oroszok két gépfegyvert állítottak fel ellene. Puskával és szuronnal védte a fenyegetett állást és így oltalmazta ezredének oldalát és hátát.

György tulajdonosa a nagy arany, nagy ezüst, a kétszeres kis ezüst, a bronz vitézségi érmeknek és 1916 július havában megkapta a német vaskeresztet, majd fölterjesztették másodsor is az arany vitézségi éremre s így pántot kapott az aranyra.

Hatszor sebesült meg, összesen tizenhat sebet kapott, de nem lehetett otthon tartani. Egy-két heti pihenő után mindig önként tért vissza minden alkalommal a frontra. . .

A Lakos-féle „Liebesgabe“.

Lakos Róbert a negyedik fiú, — százados a 4-ik honvédegyalozredben, — eleinte az orosz fronton mint utász-tiszt a legnagyobb gránát- és golyótűzben véghezvitt hidrobantások, hidépítések, akadály-elhárítások és akadályok mesterséges előállítására alkalmával tanúsított halálmegvetésével és rendületlen nyugodtságával tűnt föl. Már ekkor megkapta a katonai érdemkeresztet és mind a két signum laudist.

De Róbert, aki műegyetemre is járt, nemcsak vitézségével statuált példát, nevét a haditechnikában is megörökítette. Az orosz frontról ugyanis az Isonzo-frontra került, ahol a kézigránatok mindennapos sűrű használatban voltak. Róbert százados az addig használatban volt kézigránatok szerkezetében több fogyatékoságot talált. Erre nekifeküdt a kézigránát alapos tanulmányozásának. Sikerült újszerkezetű kézigránátot konstruálnia. Bemutatta művét a hadvezetőségnek és megbízást kapott, hogy R. . . ben az általa feltalált gránátok előállítására műhelyt rendezzen be.

Kezdetben naponta 50—60 gránátot gyártott, amiket a fronton nyomban használatba vettek. A bombák hatása valósággal megdöbentő volt. Mikor a hadvezetőség az újfajta gránátok hatását látta, elkezdte nagyobbítani a kis műhelyt. Lassankint gyár lett belőle. Naponta 500—600 gránátot állított elő Lakos százados.

Igy születtek meg a híres „Lakos-féle Liebesgabe-k“, ahogy a katonahumor ezeket a retentő szeretetadományokat elnevezte, az olasz hitszegés méltóbb viszonzásául. Híre kelt az egész német-magyar-osztrák hadseregben. Persze a sajtó nem árulta, nem árulhatta el Lakos Róbert találmányának titkát, de a hatását jellemezhetette. Ezrivel feküdtek földözékeink előtt az olasz hullák.

A hadvezetőség intézkedett, hogy minél több Lakos-féle Liebesgabe készüljön. Így aztán megbízást nyert a százados, hogy L-ben rendszeres üzemű nagy gyárat rendezzen be, amelynek parancsnokául nevezték ki. A gyárban most több mint 350 munkás dolgozik, akik naponta 7—8000 darab gránátot gyártva, az egész frontot ellátják kézibombáival.

Ez a híres „Handgranat Lakos-System“ dióhéjas története.

De a siker után nem pihent meg. Különleges apparátust szerkesztett és fegyvergránátokat, vagyis fegyverből kilőhető bombákat konstruált. Újabb találmányát a hadügyminiszterium úgy a harctéren, amint a bécsi kísérleti állomáson nagy sikerrel próbálta ki. Rendkívüli

eredményt tapasztaltak és a hadvezetőség most már azzal is megbizta a századost, hogy kezdje el a fegyvergránátok gyártását az egész egyesült Armee részére.

A Lakos-fürdő.

Lakos Róbert nemcsak a haláltosztó bombák gyártásával foglalkozott, ráért a katonák egészségét biztosító higiénikus dolgokkal is foglalkozni. Ranzianóban egy ezer embert befogadó fürdőt épített, ahol a fürdő egyes osztályaiban a harctérről visszatért katonák, szennyes, piszkos és szenvedő emberek születtek újjá. Megfüröztették, megnyirták őket, ruháikat dezinficiálták és kimoszták.

A tudós százados dicsérete szolgáljon egyzersmind a magyar honvédtisztikar dicséretére is...

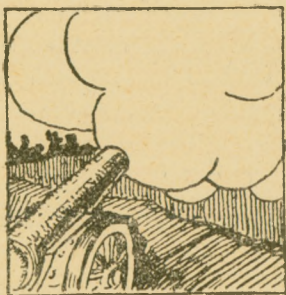
Az ötödik fiu.

Lakos István, egykori honvédhadnagy volt a legfiatalabb fiu. Kicsiny korától gyöngye idegzetü. Przemysl első körülzárása alkalmával ideg-sokkot kapott s még 1914 november 13-ikán a háboru áldozata lett.

— Így aztán — mondta spártai rövidséggel az édesapja —, minthogy a háboru kitörése után már pár hónap mulva elhalt, magának a harctéren érdemeket szerezni alkalma nem volt...

*

A Lakos-család dicsősége a történelemé s a magyarságé. Tisztelettel és büszkeséggel gondoljon rájuk mindenki, aki magyarul beszél és magyarul érez.

TANITÓK A HÁBORUBAN.

Nagy és szép hivatás a néptanítóé béke idején és nagyobb és szebb a háboruban. Ők vannak hivatva a béke nyugodalmas munkáját összekapcsolni a háboru változott feladataival: gyermekeket nevelni, új magyarokat, akik a háboru végével a pusztulás helyére új életet varázsoljanak, folytassák az elesettek munkáját, nagyobbra növeljék a nemzetet. A magyar tanítóság ennek a hivatásnak úgy felelt meg, hogy azt alig lehet elmondani. Megirni alig lehet, hogy mit végeztek, mennyit dolgoztak, hogy a szívük és szemük mindig nyitva volt, hogy tanítottak, ápoltak, vigasztaltak, segítettek, gondoskodtak másokról és gondolkodtak mások helyett, semmibe véve a maguk életét. A háboru eddig lelt harmadfél esztendeje egyetlen szédítő munkalendület volt számukra.

Ezt végezték az itthonmaradtak: de a tanítóság nagy része a katonák sorába állt és elment az ország többi férfiával a végekre és messze idegen földre, harcolni: győzni, vagy meghalni. Oroszlengyel pusztákon, orosz mocsárban, a Kárpátok havas hátán és tiroli hegyekben, szerb országutak porában, vad balkáni vizek partján, végül az erdélyi határhegyekben, mindenütt vérével áldozott a magyar tanítóság a hazának. A legtöbbjüknek rangja sem volt: mint békeidők szerény póttartalékosai mentek a harctérre, ott verekedték fel magukat tiszti sorba, ott kaptak kitüntéseket és ott kaptak halálos sebet. A legszebb huszárbravurok egyikét is tanító követte el.

Nagyszerű katona lett a tanítóból. Képzett, eszes, hidegvérű, találékony, ötletes, parancsolni és engedelmeskedni tudó, bátor katona. A háboru kitörése óta már a legtöbbjük tiszti sorba került, személyes bátorságukkal vívták ki maguknak az arany kardbojtot.

Megtörtént, hogy egyik századunknak a harctéren egész tisztikara a tanítókból sorakozott: egy hadnagy, két hadapród, négy hadapródlőlt, három önkéntes-altiszt, valamennyi tanító. Hiteles adatokkal írta ezt meg Keletgaliciából Hoffmann Albert, a kiskunfélegyházi tanítóképző végzett növendéke, az intézet igazgatójához írott levelében.

1916 közepéig a tanító-katonák közül — hivatalos kimutatás szerint — hetvennyolcan kaptak kitüntetést: egy kapott vaskoronarendet, öten arany vitézségi érmet, tizenhatan nagy ezüst vitézségi érmet, harminckilencen kis ezüst vitézségi érmet, kilencen bronz vitézségi érmet, egy vaskeresztet, hárman signum laudist, ketten koronás ezüst érdemkeresztet a vitézségi érem szalagján és ketten hadiékítményes katonai érdemkeresztet.

Sok tanító neve került bele a hadsereg aranykönyvébe, ahol a nagy hőstetteket örökítik meg. Elsőnek közöttük Vén Zoltán, hadnagy, kiskaposi tanító, aki egyéb kitüntetései mellé a hadiékítményes vaskoronarendet kapta meg hőstetteiért. Az ő viselt dolgaival egyebütt, külön is foglalkozunk.

*

Bokor András nagykuleni tanító, a brassói 24-ik honvédegyalogezred hadapródja, zászlóaljparancsnokát a maga élete kockáztatásával ragadta ki az oroszok kezéből és ezzel megmentette életét. Ezen-

kivül csapatával szétverte a számra nézve jóval nagyobb orosz sereget és százakra menő orosz foglyot kísértetett be a magyar táborba. A nagy arany vitézségi éremmel tüntették ki.

Dávid István petrozsényi tanító, a brassói 24-ik honvédgyalozezred zászlósa, az északi harctéren többször adta tanujelét vitézségének. Egy ízben a vezetése alatt álló századdal bekerített egy nagyobb orosz különítményt és hatszáz oroszot foglyul ejtett. A nagy ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Zsoldos Ferenc nyitrai tanító honvédzászlóst az ezüst és az arany vitézségi érem után a német vas-keresztrel tüntették ki.

Podhradszky János kiszácsi tanító, a szabadkai 6-ik honvédgyalozezred hadnagya, még zászlós korában vett részt az uzsoki harcokban, amelyekben súlyosan megsebesült. Az arcvonalban, megsebesüléséig tanusított vitéz magatartásáért három kitüntetés is érte: hadnaggyá nevezték ki és ugyanekkor egyszerre kapta meg a kis és a nagy ezüst vitézségi érmét.

Szabó János félegyházi tanító, a Kárpátokban harcolt századával az oroszok ellen. Mikor a század tisztjei elpusztultak s a zászlótartó is elesett, kezébe kapta a zászlót, átvette a század vezetését s annak élén rohamot intézett az ellenség ellen, mely rendetlen futással menekült. Szabó Jánost azonnal szakaszvezetővé léptették elő és ezüst vitézségi érmét kapott.

Rakvács Rezső kendertelepi állami elemi iskolai igazgató Oroszlelgyországban küzdött közlegényi sorban a 34-ik kassai gyalozezredben. Önként jelentkezett felderítő utra és fontos ellenséges állásokat fűrészelt ki és rajzolt le. Azonnal káplárrá léptették elő és az ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Bökönyi Sándor pusztateremi tanító, a 12-ik honvédgyalozezred zászlósa, az északi harctéren nagy ezüst vitézségi érmét kapott.

Szmékál János, a 73-ik gyalozezred tartalékos főhadnagya, alsóresztényi elemi iskolai igazgató, a signum laudist kapta.

Krosnyiczky Sándor sajókazinci tanítót, mint honvédzászlóst, nagy ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Kollonay László pátrohai tanító, népfelkelő honvéd, Przemysl első ostroma alkalmával tanusított vitézségért a nagy ezüst vitézségi érmét kapta.

Schröder Miklós tanító, a 300-ik honvédezred zászlósa és zászlóaljsegédtisztje, a nagy ezüst vitézségi érmét kapta.

Dobay István, szeged-alsótanyai tanító, a 82-ik gyalozezred zászlósa, gyors egymásutánban három kitüntetést is kapott. Először a kis ezüst érmét tűzték a mellére, majd a nagy ezüstöt és végül az arany vitézségi érmét.

Siebig László bacalári tanító, hadnagy, a királytól a signum laudist kapta.

A szamosújvári tanítóképző-intézet növendékei közül négyen szolgálnak egy ezredben: *Barnutin* Simon tanító, zászlós, *Marchis* Péter tanító, hadapród, *Moldován* János tanító, önkéntes tizedes és *Campan* Lőrinc tanítójelölt, hadapród. Az északi harctéren, 1915 november 28-án mind a négyen, egy alkalommal tanusított egyforma vitézségükért, a bronz vitézségi érmét kapták.

Zsirai József, a budapesti protestáns országos árvaház tanítója, honvédzászlós előbb a kis ezüst, aztán a nagy ezüst és végül a bronz vitézségi érmét kapta.

Nagy Viktor tanító-zászlóst nagy kitüntetés érte. A doberdói fensíkon József főherceg személyesen tűzte mellére a kis ezüst vitézségi érmét. Később a bronz érmét is megkapta és zászlóaljsegédtisztté nevezték ki.

Lányi György tanító, a 32-ik gyalozezred őrmestere, a koronás ezüst érdemkeresztet a vitézségi szalagon kapta.

Bartók Tibor tanító, honvédzászlós, a kis és nagy ezüst, valamint a bronz vitézségi érmét kapta.

Bóné Béla mezőcsáti tanító, szakaszvezető az urlovi ütközetben, nagy ellenséges gránát- és gyalogsági tűz közepette távbeszélő-összeköttetést létesített és ezzel lehetővé tette, hogy a rohamra szóló parancsot kellő pillanatban kiadhassák. Vitézségéért a nagy ezüst vitézségi éremmel jutalmazták.

László Emil csörötneki tanító, a 18. honvédgyalozezred zászlósa, nagy ezüst érmét kapott.

Pászthory Vince ikervári tanító, tizedes a bronz vitézségi érmét kapta.

Erős István tanítót, a 307-ik honvédgyalozezred hadapródjelöltjét a kis ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Szalay Antal csikszépvízi tanító, az 52-ik gyalozezred őrmestere, előbb a kis ezüst vitézségi érmét, majd a szolgálati ezüst érdemkeresztet, a vitézségi érem szalagján kapta meg.

Machovits Ferenc, nagylocai kántortanító a neusandeci 32-ik landwehr-gyalozezred katonája, a kis ezüst vitézségi érmét szerezte meg.

Lakits Pál zsidi tanító, a 20-ik honvédgyalozezred hadnagya, a Kárpátok harcaiban tanusított vitézségéért a kis ezüst vitézségi érmét, a toporouc—ranciai harcokban pedig a hadidiszitményes katonai érdemkeresztet kapta.

Kicska Lázár kállósejemi tanító, aki póttartalékos sorból hadapróddá küzdötte fel magát, a Zlota-Lipa melletti harcokban oly hősiességgel harcolt, hogy nagy ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Vogl Károly tanító, zászlós, a bronz és a kis ezüst érmét kapta.

Vácsi Antal népfelkelő tizedes, református kántortanítót az olasz fronton a bronz vitézségi éremmel tüntették ki.

Schiffmann Myron lukácsfalvi és *Klein* B. Miklós nagyjécsai tanítók előbb az északi fronton, majd a Doberdón harcoltak. Vitézségüknek tanusága az a levél, amelyben századosuk, Roosz Péter értesíti a nagybecskereki tanfelügyelőséget, hogy Schiffmann és Klein tanítókat, akik a póttartalékból a hadapródi rangba küzdötték fel magukat, 1915 október 1-én egyszerre a nagy és a kis ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Károlyi Gyula csanytelki tanító, zászlós, a kis ezüst vitézségi érmét kapta.

Zsigmond Ödön bágyoni tanítót, a 24-ik honvédgyalozezred hadapródját a nagy és a kis ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Nagy Imre kecskeméti tanító, a 3-ik honvédgyalozezred hadnagya, az olasz fronton a signum laudist szerezte meg.

Páris Lajos nagybakonaki tanító, szakaszvezető, telefonosztag-parancsnok, a kis ezüst vitézségi érmet kapta.

Massong Ferenc katalinfalvai tanító, a koronás ezüst érdemkeresztet kapta, a vitézségi érem szalagján.

Lamesfeld Péter mászlaki tanító, zászlós, a nagy és a kis ezüst vitézségi érmet kapta.

Bertalan Sándor kóhalmi tanító, zászlós, a déli harctéren a nagy és a kis ezüst vitézségi érmet szerezte meg.

Molitorisz Jenő muraszombati tanító, hadnagy, a nagy ezüst érmet kapta.

Kövér Antal tiszahetényi görögkatolikus tanító, póttartalékos őrmester, a koronás ezüst érdemkeresztet a vitézségi érem szalagján kapta.

Lojkovics János nyáregyháza—csévi tanító, előbb a bronz, aztán a kis ezüst vitézségi érmet kapta.

Nagy József barcsi tanító, a 48-ik gyalogezred hadapródja a kis ezüst vitézségi érmet kapta.

Zalka Ferenc kiclédi kántortanító, a 83-ik gyalogezred szakaszvezetője a koronás ezüst érdemkeresztet kapta a vitézségi érem szalagján.

Zatcu Simon jánoshegyi tanító, a kis és a nagy ezüst vitézségi érmet szerezte meg.

Biricz Simon répcesarudi kántortanító, a koronás ezüst érdemkeresztet kapta a vitézségi érem szalagján.

Eisler Miklós magyarszentmártoni igazgató-tanítót a koronás ezüst érdemkeresztrel tüntették a vitézségi érem szalagján.

Kopasz Imre adai tanító, a 86-ik gyalogezred katonája, a kis ezüst vitézségi érmet kapta.

Geréb János balmazújvárosi tanító, a 3-ik honvédgyalogezred zászlósa, a kis és nagy ezüst vitézségi érmet kapta.

Jákob Emil remetemezői tanító, a 3-ik honvédgyalogezred szakaszvezetője a kis ezüst és a bronz vitézségi érmet kapta.

Utolsónak két hősi halott testvér sorsáról számolunk be. Mayer Ferenc kántortanító, honvéd-zászlós már megszerezte az ezüst vitézségi érmet, mikor az uzsoki harcokban megsebesült. Mellette harcolt és ugyanazon a napon sebesült meg testvér-öccse *Mayer* Gyula honvédhadapród. Együtt vitték a két hős testvért az ungvári kórházba, ahol egy napon, 1915 április 23-án elhunytak.

NŐK A HÁBORUBAN.

Irtta: JÁSZAI MARI.

Nem dicsérlek benneteket nőtestvéreim, akik nagyot és szépet cselekesztek, mert azzal le-kicsinyitem ember-voltotok.

Nem vagyunk már: „némberek“.

Már nem ez a nevünk, mint a nő felelősség-nélküli korszakában.

Nagy emberi jogokat élvezünk. Vele jár, hogy kötelességeinket is emberségesen teljesítsük.

Az a két híres, délvidéki postáskisasszony férfiak helyén ült; illet, hogy férfiasan töltsé be azt.

Mátul fogva nem azt mondjuk róluk, hogy: a férfiak helyén ültek; mátul, vagyis ő tőlük számítva azt mondjuk a hozzájuk hasonló asszonyról: a helyén van. Tetteikkel fogjuk kivívni egyenlőségünket, a melyért már a diszónoklatok özöne hangzott el.

Ismerek egy asszonyt, aki két esztendeje dolgozik lelke, teste, ideje és erszénye teljes erejével a sebesültekért, a rokkantakért és az árvákért; még pedig abban az arányban és tempóban, amilyenben ez az észbontó fürtelem, ez a tömegmészárlás terjed és fokozódik. A barátnői néha türelmetlenül faggatják:

— Az isten áldjon meg, nem fáradtál még bele ebbe az idegölő négyszeres munkába?

— Hogy nem fáradtam-e bele? De irtózatosan belefáradtam! A kimerültség, az émelyedésig, az undorodásig, egy szóval: halálosan belefáradtam! Annyira belefáradtam, mint a fiaink a rajvonalba, a gránát- és ágyuszóba, az éhezésbe és szomjazásba, az álmatlanságba és a vérük hullatásába — de kérdezi azoktól valaki, hogy: talán már bele is fáradtatok édes fiaink? És nem kell-e — folytatja barátnőm — az indolensek rut csorbáit kiköszörölnünk; nekünk egyeseknek, a százakét? Nem kell-e a lelkeseknek latbavetni magukat, hogy a font kiteljék és a mérleg helyrebillenjen?

Fájdalom, a nagylelkűség nem ragályos. Tehát dolgozzunk alázatos hálából, azért, hogy — mi itt nem halljuk bömbölni az ágyukat!

Reméljük: akkor sem, ha már ez a könyv megjelent, Reméljük, akkorra már sehol sem hallják...

* * *

A magyar nőktől a modern világháboru nem kívánja, hogy kardot kössenek, sisakot tegyenek fürtös fejükre s Zrinyi Ilonaként, vagy Dobó Katicaként az ellenségre rontsanak, hullassák vérüket ők is, mint letűnt századok amazonai hullatták. A háboru bus idejében vigasztalás, a fájdalmak enyhítése, könnyek letörlése a nő

hivatása. A nő melegsivősége sok reményt adhat a csüggedőnek, az asszonyi hang muzsikája sok bánat fekete madarát tarthatja távol s a női kéz könnyedsége sok véres sebre tehet enyhítő kötést . . .

És midőn a négy világtájék minden részén alig győzi a háboru eseményeit följegyezni a történetirő, az események tömegében, melyek a nők háborus munkáit, odaadását, önfeláldozását állítják elénk, oly hőstettek válnak ki és kínálkoznak külön megörökítésre, melyek messze felül haladják a nő háborus kötelességét és hivatását.

*

A háboru hősokról emlékező krónikája kötetekre menő hőstetteket jegyzett föl a vöröskeresztes ápolónékról is, kik nemcsak a „Hinterland“-ban, de az ezernyi veszéllyel körülvett frontszolgálati ápolásokat is példátlan lelkierővel végzik, sőt oly hősiességgel, amely férfierőnek is bizvást dicsőségére válnék.

Kóka Róza vöröskeresztes ápolónő a háboru kitörésének első napjai óta állandóan a sebesültek és betegek ápolására van vezényelve. A szelid és kedves, törekeny testalkatu néne 1914 őszétől 1915 tavaszáig Galiciában, a front mögött felállított fertőző kórházakban teljesít szolgálatot.

— Az istenért, — mondják az orvosok, — menjen más kórházba, más helyre, ahol könnyebb szolgálatot kap.

Kóka Róza szeliden válaszol:

— Megtagadnám hivatásomat, ha a beteget elhagynám.

És a tifuszos, kolerás, hagymázos beteg katonák között ott volt éjjel-nappal. Gyógyszert hordott, vizet hordott, borogatást adott, ételüket hordta föl nekik nedves és zimankós, ködös és fagyasztó időben egyaránt. Olébe véve hurcolta egyik ágytól a másikhoz a beteg katonákat, míg egyszer csak ájultan összeesik. Hozzája rohannak, orvosok vizsgálják, részvétellel konstaltálják:

— Megkapta a flektifuszt.

Sulyos, nehéz hetek következtek. Föllép a láz, élelmet a beteg szervezet nem vesz magához. Viziók gyötrik s vizióiban is a katonák ápolása foglalkoztatja; majd állapota kissé jobbrafordult, hazahozták s itthon sikerült megmenteni, teljesen felgyógyult. A katonaeorvosok fölterjesztése szerint odaadó buzgó ápolásával, nem törődve a veszéllyel, melyet a ragály hozhat, többszáz katona életét megmentette s ezért a hadvezetőség a katonai érdemkeresztrel tüntette ki a vitézségi érem szalagján.

Am hadviselőként katonai kitüntetésre terjesztették föl özvegy gróf Draskovits Sándorné, Bojnár Adolfné éz Róna Margit vöröskeresztes nénéket is. A doberdói fronton, Ranzianóban volt felállítva a kórház, melyben a magyar sebesülteket ápolták. Az olasz tüzekek az egész

Ranzianót tűz alá vették s gránátok hullottak a kórházra is.

— Itt maradunk! — adta ki a jelszót gróf Draskovitsné.

A sebesült katonák, akiket ott ápoltak, rimánkodtak nekik:

— Tessék itthagyni bennünket addig, míg elmulik az ágyutüz. — De a hőslékü ápolónénék pillanatra sem mozdultak mellőlük s a legnagyobb gránáttüzben folytatták a sebesültek kötözését s egy gránátszilánk a grófnét a lábán megsebezte.

— Oda se neki! — mondta a grófné s nyugalommal biztatta a többit is, hogy csak kitartsanak. Egész délelőtt zengett a gránátok robbanása s ebben a nagy ágyutüzben mindvégig kitartottak a sebesültek mellett, kik aztán hálás szavakkal, könnyezve köszönték meg az önfeláldozó ápolást. Másnap a hadseregpáncsnok dicsérte meg, aztán katonai kitüntetésre terjesztették őket elő.

Ugyancsak Ranzianó bombázásával kapcsolatos Ajtai Nagy Margit tényleges és Ujhelyi Lászlóné önkéntes vöröskeresztes ápolónők hőstette is. A frontról oly sok sebesült érkezett, hogy a kórházakban már nem volt hely s csak olyan házban lehetett őket elhelyezni, melynek pincéjében robbanó hadianyagok voltak. A házba gránát csap, keresztülszeli a tetőt, a padlást, a szobapadozatot s lent a pincében explodál. Tűz támad, mely egyre jobban terjed a fölhalmozott robbanó anyagokra.

— Meneküljenek, testvérek, meneküljenek! — zugják a sebesült katonák.

— Majd aztán, ha előbb magukat biztonságba helyeztük! — volt a válaszuk.

Az utvonalat úgy keresztül pásztázták az ágyulövedékek, hogy lehetetlen volt segítséget kapniok arról az oldalról. A ház lángban állott, a tetőzetről hatalmas, égő gerendák zuhantak alá és a pincében egyik robbanás a másikat követte. Óriás dördülések a pincéből, a két ápolónővér pedig a vállán hordta ki a házból a sebesülteket, tizenkétszer mentek be az égő házba, tizenkétszer hoztak ki onnan sebesülteket s abban a pillanatban, mikor az utolsó sebesültet biztonságba helyezték, óriási detonáció hasított a levegőbe s a ház összeomlott.

A két bátor, hőslékü ápolónénét szintén katonai kitüntetésre terjesztették föl.

*

Rodinis Amália, aki egy magyar tengeri hajós felesége, még 1914 július 25-én beállt önkéntes ápolónőnek a „Traischen“ hajóra. Hasztalan kérték, hogy tegyen le merész tervéről, hisz a hajó az ellenség keresztültüzében mindig a halál útján jár.

Nappal minden műtétnél segédkezett, tisztogatta a műszereket, leemelte a sebesülteket a kötözőasztalról, éjjel pedig a sulyosan sebesültek ágyánál őrködött. 150-re emelkedett már a

sebesültek száma, férfi-ápoló pedig alig volt. A sebesülteket nótázva szenderítette álmra, korán reggel pedig ő volt először a helyén, amikor a kötéseket kellett megújítani. Bálványozta az egész hajószemélyzet, de ő még sem volt magával megelégedve.

— Mikor visznek végre a tűzbe? — kérdezte mosolyogva reggelenként, mikor a Száván lefelé hajózva, ropogtak a szerb fegyverek.

Aztán következtek a legvéresebb sabáci napok. Gyilkos ágyutüzben kellett a "Traischen"-nek a fedélzetére szedni a sebesülteket. Rodinis Amália a sortüz alatt is helyén maradt és ápolta a sebesülteket.

Egyszerre nagyon sűrűn kezdett lecsapni a golyózápor. A férfiápolók ismerte a veszélyt, bizony elbujtak, de a tengerész felesége tovább végezte munkáját. Sebesülteket cipelt a hajó korlátjától a műtőasztalig, nem törődött a szerb tüzeléssel és példája hatott is a többire. Attól fogva nyugodtan és rendben folyt tovább a sebesültek gondozása. Az ápolónőt a koronás arany érdemkereszttel tüntették ki, amely a vitézségi érem szalagján viselendő.

*

A vöröskereszt-egyesület annálesesei azonban meleg elismeréssel emlékeznek még nagy sereg ápolónőről, kik különös bátorsággal tűntek ki. Így özvegy gróf Eszterházy Pálnéról, ki férje hősi halála után már négy nappal a galíciai fronton orosz tűzben kötözi a sebesülteket, báró Apor Gizelláról, Heintz Mariskáról, Vajkai Juliskáról, gróf Almássy Denysről, báró Fiáth Máriáról, kik szintén ágyutüzben ápolták sebesültjeinket, báró Fiáth Mária ragályos betegséget is kapott s gróf Batthyány Lajosnéról, ki a staniszlai kórházat mindaddig nem hagyta el, míg az oroszok elől az utolsó katonánk is ki nem vonult a városból.

*

Külön fejezetet kell szentelnünk azoknak a postáskisasszonyoknak és postamesternőknek, akik életük kockára vetésével nemcsak a veszély elkövetkezéséig, de tomboló ágyutüzben sem hagyták el helyüket, csak hogy fentmaradjon a táviró- és telefonösszeköttetés csapataink között.

1914 augusztus 15-én a fehértemplomi katonatisztek lakomát rendeztek. Az asztalfőn szerényen ül egy postáskisasszony: Pálinkás Ilona, második osztályú posta- és távirókezelőnő. Ünnepléses felköszöntők hangzanak s aztán mindegyik katonatiszt sorban kézcsókra járul a kisasszonyhoz...

A rendkívüli ünneplés oka?

Julius végén a dunamenti Báziasra rendelik a kisasszonyt Nagyikindáról a rendkívül felnövekedett táviró- és telefonforgalom lebonyolítására. A kis községben közvetlenül a Dunapartján, nem messzire a hajóállomástól, áll egy hatalmas kétemeletes ház, melyben a magyar vezetés összes exponált szerveit helyezték el.

Itt van a vasuti állomás, a határrendőrség s a földszinten a posta. Midőn az orosz hadüzenet megtörtént s a szerb területre hatolt seregünkből csapatokat vontunk el, a szerbek nagy merészségre kaptak. Báziason is tapasztalták, hogy a szemközti dunamenti erdőben nyüzsögnek a szerbek. Augusztus 13-án pedig megkezdik a szerb ütegek az állomás bombázását — mindenki elmenekül s bár a posta ablakai előtt négy gránát robban, Pálinkás kisasszony a helyén marad. Így történt, hogy a távbeszélő félbeszakítás nélkül működött s megtehetette a katonai parancsnokság az intézkedést a szerbek szándékolt támadásának elhárítására. Am ezzel még nem ért véget Pálinkás kisasszony szereplése. Október 3-án a szerbek újból tűz alá fogják az épületet, melyet kerek harminc gyújtógránát talál. Nagy tűz támad, az épület leégett s mikor a katonaság a postaszervevények kihurcolása miatt az épületbe hatol, nagy meglepetéssel látják a kapcsoló szekrény előtt lázasan dolgozni Pálinkás Ilonkát, kit sem a velőtrázó ágyutüzelés, sem a gránátoknak a postaépületben való felrobbanása, sem az épület égése nem tántorítottak el attól az elhatározástól, hogy munkahelyén kitartson. Szolgálatát — mondja a hivatalos jelentés — még akkor is kifogástalanul végezte, mikor feje fölött már égett az emelet s csak akkor távozott a már összeroskadó épületből, mikor a csendőrparancsnok erélyesen felszólította.

A bátor kisasszonyt az arany érdemkereszttel a vitézségi szalagon jutalmazták hősiességéért.

De Pálinkás Ilonka kisasszony nem az egyedüli, aki nő léteire ilyen válságos helyzetbe került. Még több postáshölgyről emlékeznek a hivatalos följegyzések.

Gregurincsics Zlata posta- és távirókiadó és Baráth Éva posta- és távirókisegítőnő Klenák állomáson voltak alkalmazva. Az első szerbiai visszavonulásunk után a szerb támadás ép a Sabáccal szemközt levő Klenák ellen irányult, amely jelentős vasuti gócpont is volt. A szerb lakta házakat kerülték a gránátok, de különös pontossággal hullottak a postaépületre, mert az ellenség súlyt vetett arra, hogy a hírszolgálat ott megszűnjék. Bier Rezső zászlós vezette a hadi és táviróhivatalt; már a mozgósítás első napjaiban kicserélték a tisztviselőket, de az ujak is mind a négyen szekerekre ültek és elmenekültek, amint az első gránátok a postaépületre csaptak. Csak a két 17 éves leány maradt a zászlós segítségére és fennakadás nélkül végezték dolgukat.

A hadtestparancsnokság annyira pontosan kapta távirati értesítéseit, hogy csak négy nap mulva véletlen folytán tudta meg, hogy Klenákon a legsúlyosabb szolgálatot látják el s közülök kettő jóformán gyermek és — leány. Amikor ezt telefonon megtudták, ép akkor is egy hatalmas gránát csapott le a háztetőre. Másnap a mieink előrenyomultak és a zászlóst két derék munkatársával együtt felváltotta a katonaság.

A király azzal fejezte ki különös elismerését a fiatal leányokkal szemben, hogy az arany érdemkeresztet adományozta nekik a vitézségi éremzalagján, amely csak hősöknek jár ki.

De a történetíró a hős postások névsorát kötettszámra szedhetné össze. A kárpáti falvak hős telefonistái, vagy a vonatok mozgópostásai lány tanujelét adták kitarításuknak, hőslélekűsüknek. Különösen bátor magatartást jegyeztek még fel Szabados Lászlóné nagybocskói postamesternőről. Dercsényi Erzsébet polenai postamesternőről, aki a tűzvonalon keresztül létesített telefon-összeköttetést. Özveggy Szaplóczay Pálné dragománfalvai postamesternő pedig még akkor is telefonált hadvezetőségünkkel, amikor már az oroszok a postaépületbe értek.

*

A legszebb följegyzések azonban csak a román betörés után kezdődtek a nőkről, legendás történetek, mesébe illő epizódok. Mindenki emlékezhetik még a bátor predeáli postáskisasszonyokra, *Tucsek* Margitira és társnőire, akik regényes kalandok után Oroszországon át jutottak haza; aztán báró *Bornemissza* Elemérné és gróf *Bethlen* Istvánné gyermekmentésére. Csaknem másfélszáz kis gyermek, köztük harminc csecsemő maradt Nagyszébenben, amikor a románok már elárasztották a várost ágyutüzükkel. A két magánasszony vállalkozott a veszedelmes mentésre, az összes gyermekeket fölrakták szekerekre és az ellenséges tüzérség szakadatlan ágyuzása közepett addig vitték az apróságokat, amíg vasuti kocsikba nem tudták rakni őket, hogy a kolozsvári gyermekmenedékhelyre szállítsák valamennyit.

A HŐSÖK KÉPEI.

Ugy érezzük, hogy a szövegrész utolsó lapján egy kis megokolással kell szolgálunk a képbeszűtásról is. Fölmerülhet a kérdés, hogy a sok-sok vitéz közül miért épp ezeknek arcmásait örökítjük meg az albumban. Sajnos, mindnek a számára tiz-husz kötetben sem volna elég hely s ezért csak egy nézőpont irányíthatta a gyűjtést: az igazi érdem szolgálatára való törekvés. Megkértük a legmagyarabb ezredeket, hogy jelöljék ki a tisztek és közlegények közül jeles vitézeiket, akiknek arcképe kapható. A kitüntetett és halott hősöket is, akik rohamban, csapataik élén, személyes bátorságot bizonyító módon haltak meg. Nem gyűlt össze mindaz, amit szerettünk volna, de fájdalmas gyorsasággal betelt a mérték túlon túl. Így is elég sűrűn láthatja az olvasó olyanok képeit, akik a szöveg hiteles adatai közt szerepelnek.

Száz meg száz eredeti rajz és festmény kínálkzott a sokszorosításra. Ami pedig könyvünkben látható: főképp azt dokumentálja, hogy nemcsak magunk dicsekedhetünk el gyászos büszkeséggel, amikor szöbakerül a magyar vitézség, de külföldön is csodálattal rójják le az önkéntes adót a mi hőseinknek. Még az osztrákok is. Legnagyobb folyóiratuk, Philipp Jacques Oesterreichische Illustrierte

Zeitung-ja csaknem hetenként közölte a magyar katonákat dicsőítő képeket, s ezek közül a legszebbeket adta át könyvünk számára. Világhíres művészek, mint a német C. F. Bauer, R. A. Höger, K. A. Wilke magyar huszárok és honvédek hőstetteit örökítik meg sokszor és legszívesebben. A harctérről küldték szebbnél-szebb alkotásaikat a mieink: Bartha Ernő, Marton Ferenc, Sennyey tüzérfőhadnagy és Zádor István, aki mint harcos is gyönyörűen kitüntette magát.

A mélynyomású fényképek pedig a hadimúzeum, az egyes hadseregcsoporthoz, haditudósítók és magánosok több ezer fotografiás anyagából kerültek ki. Gondosan igyekeztünk válogatni; hiszen maga *Erdélyi* Mór cs. és kir. udvari fényképész egész tömeg erdélyi képet engedett át, amiből tizet se vetünk ki. *Hets* Aladártól, a „Hadsereg“ című lap szerkesztőjétől kétszáznál többet, *Dobay* Istvántól, a „Társaság“ világjáró szerkesztőjétől ugyanannyit kaptunk válogatásra. Rendkívül sok kép jött a harcterekről, katonáktól, *Lázár* Miklós haditudósítónktól is s azon voltunk, hogy mindegyiknek legjellemzőbb képeit, vigyük a publikum elé, amely végső foruma a talán hiányos, de mindenesetre jószándéku munkának.

A VILÁGHÁBORU MAGYAR VONATKOZÁSÚ KURIÓZUMAI

Magyarok!

Az Osztrák birodalom Németországgal együtt kijelentett Oroszországnak háborút és mind a kettő beletört az orosz földre.

A vitéz orosz hadsereg nemcsak megverte az osztrák és német seregeket az egész vonalon, de kidobta is őket Oroszországból; azután átment utánuk az osztrák és német határon túl és most győzesen megy Budapest, Bécs, Krakó, Berlin felé. Halics, Lemberg, Jaroslaw és néhány Németországi város már a Nagy Orosz Cár birtokában vannak.

Mikor a győző oroszok átmennek a Kárpátokon túl és meghódítják Przemyslet, ők lesznek az egész Osztrák-magyar birodalomnak az urai.

Magyarok! A ti szép hazátoknak és ti maguknak sorsa van a ti kezeitekben. Mikor ti küzdtek az osztrák-német érdekért, ti játszatok a ti sorsatokkal. Hetven év ezelőtt, ti küzdöttétek már egyszer az osztrákokkal, de sajnosan akkor Oroszország szövetséges viszonyban volt az osztrák birodalommal, segített neki és Debreczen mellett hosszú időre betemetve volt a magyar függetlenség. Ez volt nagy történelmi hiba, a kiért Oroszország drágán fizetett. A jelen háborúban az orosz hadsereg ezt a hibát kijobbítani fogja s a magyaroknak függetlenséget és szabadságot hoz.

A szabadság órája ütött már! Itt az idő, most vagy soha! Fogjátok a fegyvert az oroszokkal együtt és az osztrák-német járom lesz megsemmisítve.

Az oroszok nem akarják Magyarországot meghódítani. Oroszország a nélkül is igen nagy. Magyarország az oroszoknak nem kell. Semmit a mi jogosan a magyaroké a győző oroszok nem vesznek el tőlük. De a magyarok kötelessége segíteni az oroszoknak, hogy a német járom tönkre lesz téve.

Éljen a szabad, független Magyarország!

Éljen a nagy Oroszország!

Egy mulatságos orosz kiáltvány.

Tegnap jöttek el hozzánk német nemzetű katonák, önkénytelenséget feladták magukat s mondták azt:

A mi tiszturaink ijesztettek minket, elmesélték nekünk, hogy az oroszok érzéketlenek, kiszűrnak szemet és kinezik az embereket. Most látjuk hogy az nem igaz, hogy az csak a tiszturak hazud sága, akik minden áron akarnak megtartani minket az osztrák hadseregben. Jól vagyunk itt az orosz fogságban.

Muszka repülők röpcédulája.

GLI UNNI...

E GLI ALTRI!

RAVA & C. EDITORI MILANO

Olasz rágalom-album címlapja.
(Gli Unni — A hunok.)

Oesterreicher!

Euere Bundesgenossen haben es beschlossen euch zu betrogen

PRZEMYŚL
ist gefallen!

ERGEBT EUCH.

Welterer Widerstand ist nutzlos.

Der Frühling ist schon da und euere Felder bleiben unbearbeitet.

Es droht euch der **Hungerstod**

ERGEBT EUCH!

Csábító fölhívások.

Magyarok!

A németek frigyárának önnek megcselezésnek

PRZEMYŚL
elfogatván

ELMEGADTOKI

S így tovább tusakodni hiabavaló.

A tavasz érkezik, a mezőgazdagaink maradnak kidolgoztatlan.

A éhség fenyegetnek önnek

ELMEGADTOK!

BEKANNTMACHUNG

Vom 20 d. Mts. an tritt folgende An derung in der STRASSEN BENÜTZUNG ein.

- 1 Kralja Milana ulica — Conrad von Hötzendorf Strasse
 - 2 Gospodar Jovanova ulica — Erz. Fridrich „
 - 3 Sarajevska ulica — Kövess „
 - 4 Kujeza Miloša ulica — Karl Franz Jozef „
 - 5 Cvetna ulica — Andrássy Strasse
 - 6 Siugjelica ulica — Burian Strasse
 7. Obilica ulica — Mackensen Strasse
 8. Dušanova — Kaiser Josef „
 9. Kujeza Lazara „ Radetzky „
 10. Knez Mihajlova ulica — Maria Theresia „
 11. Prizrenska ulica — Erzherzog Karl „
 12. Skadarska ulica Tisgastrasse „
 13. Pivarska ulica — Trollman „
 14. Jovana Dobrača ulica — Petöfi „
 15. Hajduk Weljka ulica — Deák „
 16. Čupiceva ulica — Hunyadi „
 17. Rajčevića ulica — Metternich „
 18. Mitopova ulica — Grillparzer „
 19. Bogičeva ulica — Laudon „
 20. Kralja Aleksandra ulica — Franz Jozef „
 21. Knjeginje Ljubice ulica — Stürgkh „
 22. Ovéarska ulica — Erz. Albrecht „
 23. Kara-gjorgjeva ulica — Habsburger „
 24. Jugovića ulica — Wallensdorfer „
 25. Kursulina ulica — Konopiski „
 26. Željeznička ulica — Pécsér „
- Weliki pijsce zrača se Princ Eugen platz
Klajne plac Matijas Korvin platz

die gesamte Civilbevölksung hat in Hiukunft soovohlin mÜdlichso vie in schriftlichen Verkehrmit den Militärbehörden ausschliesslich die neuen.

Strassenbenennungen zugebrauchen
Etappen Stations Kommando Wolfobstlt m. r. p.

Magyar utcanevek Szerbiában.

MEGHIVÓ.

Folyo év utolsó éjszakáján az orosz harcstéren rendezendő SZILVESZTERI VACSORÁRA és MULATSÁGRA melyre f. g. oly FELTÉTELEL HÍVATIK MEG, HOGY CSASZÁJÁT, KANALÁT, VALAMINT BÁTORSÁGÁT HOZZA MAGÁVAL — KEZDETE 1/2 8 ÓRÁKOR.
ROKINOI MOCÁRAK 1915. DECEMBER 16.

BOKORI Gyula
WEINARUBER János, FÜLLÉ Lajos

ÉTLAP:	MŰSOR:
BARKA PORKÖLT TÁRNOKSÁGAL	1/ HAZAFIAS DALLOK, ELŐADJA: A GRÁFÁI DALLKOR
MUSZKA FÜL LEKVÁRRAL	2/ FEKETE KÁVÉ.
SAJT FEKETE KÁVÉ.	3/ BOKORI VACSORA UTÁNA
ITALOK: MUSZKA KÁVÉ, SÁRNYAS	4/ KARDFORGATÁS MUSZKA ŰZÉS REGGELI.

Vig harctéri emlék.

Ygorate Fisher
Adyos Hás
Kérem siben Szajnalnu
Éste meg Unterhan
Bitte Schoningg.

Egy sabáci ház ablakából.

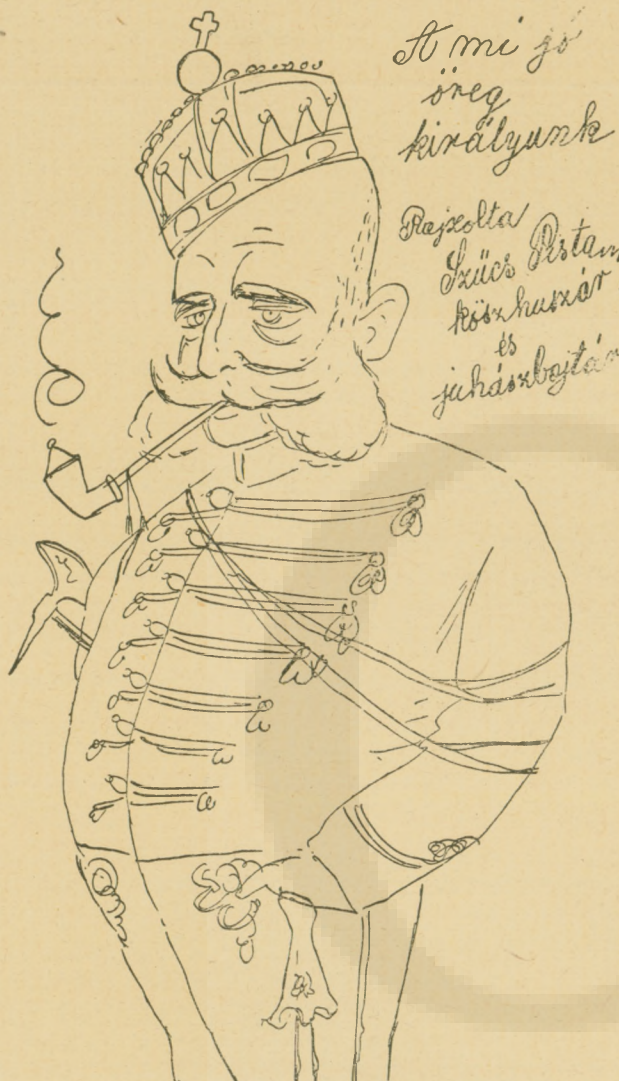
Šimisl eset

Šimisl esis után az orosz hadsereg megfogta 3000 tisztet, 14000 altisztet és katonát is több mint 1000 ágyút sok több hadi tárgyakat. Egész orosz hadsereg Šimislétől most szabadon megy kárpátról Magyarországra. Ebből következik hogy Osztrák-Magyar monarchia utolsó napjai kissámítva vannak. Most nézitek, magyarok, mit fognak csinálni! —

Zimonyi kiáltvány, amelyben szépírásu szerb tiszt törte kerekbe a magyar nyelvet.

A P. N. okmánygyűjteményéből.

A VILÁGHÁBORU MAGYAR VONATKOZÁSÚ KURIÓZUMAI

*Itt mi jó
örög
királyunk
Rajzolta
Kúcs István
Köszvényes
és
Juhász Gyula*

Egy kedves humoru rajz.

Honvéd.

Von Norbert Jacques, Kriegsberichterstatler.

I.

Hon! Das ist das ungarische Wort für „Land“. Sprach nicht Gott dies Wort „Hon“, als er seiner Schöpfung die Erde befahl? Steht in dem Gefüge dieser drei Buchstaben, deren Klang zwischen Gaumen und Nase schwer und rasch aufdringt, nicht die Dreifaltigkeit Urgestein, Wasser, Lehm? Die Brutalität des Granits... das zerfließende Milde, heilmütlich Mahlende des Wassers... die schmelzende Fähigkeit des Lehms, den wir mit einem raschen Druck zerquetschen, daß er zwischen den Fingern hervorquillt in Formen, die eine Hand Gottes zu Ebenen und Berggäulen macht...

Die Ungarn sollen von den Südhängen des Himalaya-gebirgs stammen, von den Südfanken des Urgebirgs, des paradiesischen Nabels der Erde, wo diese mit der Schöpfung zusammenhing.

Sprach nicht Gott, als er den Himalaya vom speisenden Blutlauf der schwangern Ewigkeit in die Zeit gebar, und seiner Schöpfung befahl: Es werde Land! die heilige Einflichtigkeit dieses ungarischen Wortes: „Hon“!

„Hon“ ist der erhabenste, leidenschaftlichste, monumentalste Klang für das zeitlos Ewige, das der Mensch unter seinen Föhlen hat, für das, was Geschlechter bindet und Energien sammelt: das Land. Hon klingt wie eines der chinesischen Urzeichen, das vor 4000 Jahren in die Bronze eines Ritualgefäßes gegraben wurde. Es ist eine Onomatopöie des Kosmos.

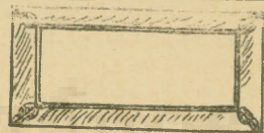
Und „véb“ heißt Wehr. Honvéd... Landwehr... Soldaten, deren Namen aus Sprache und Sinn der Heimat geboren ist, zu deren Bewahrung und Freiheit sie sich kriegerisch vereinen.

Man kennt und feiert in Deutschland die Heldentaten, die die ungarischen Honvéd im Krieg für die Ziele der Zentralmächte verrichtet haben. Man weiß, daß viel tapferes ungarisches Blut in den gemeinsamen Kämpfen floß, und ich habe nun in den letzten acht Tagen, die ich inmitten der kriegerischen Tätigkeit, in der Schwarmlinie eines Honvédregiments verleben durfte, gesehen, daß diese Soldaten auch für die Zukunft gleichermaßen gespannt sind.

Sie dämmen hier, gemeinsam mit andern ungarischen und österreichischen Truppen, die Front der Russen in dem letzten Streifen galizischen Bodens ab, den der Feind noch besetzt hält.

Külföldi elismerés.

Luxembourgi francia író német cikke a magyar honvédekről.

*Él sikerült aulápa amiat a jó
etke ki családapoz listnak) a ki a
háberin alatt soha egy ut meg mind
szügalott, som magere kolum meü
s hajtott.*

Egy harctéri élclapból.

Hivatalos jelentések

Klagenfurti hadműveleteimről.

Déloldati hadszíntér. Kiadatott: 1915. 11. 22.

1. d. e. 10²:) Klagenfurtól keletre a wörthe tá partján száks, hászujjratu csirkalá nő pillantattam meg, mise szememmel csai tücsök alávettem, mit a visarovott.

Déli hadszíntér. Kiadatott: m. f. t.

1. d. e. 10²:) Elhatároztam, hogy a száks csirkalát iszibe veszem. Egy vendégül en egy asztalnál kargomyorra találtam meg, mise mellette kikötöttem. Akkarolá morculataim sikerrel gartak.

Észi hadszíntér. Kiadatott: m. f. t.

1. d. e. 9²:) It páke csirkalá csokely allonallas után megadta magat Pogány & gyöf. haduagy

Az „Isonzómenti Tárogató“-ból.

Magyar vitézek!

Gyrtok at hozanak, ugy banunk veletek mint hősökkel. Rusok már Budapesten vonnak es Breslaven Sarajevó mienk Trbija gyöz! Minek kintlök e torabl?

6 Kr. stb gyazo yoz red Szerb invitálás.

*20. Husz fillér 20.
értékű sükségpénz
mejt beváltak, minejt lehet
Handl Károly
vegyeskereskedő 20.*

Zempléni sükségpénz.
A felvidéki orosz betörés idejéből.

Przemyśl, 1916. február 6. Egyes szám ára 10 fillér. 100. szám.

TÁBORI UJSÁG

A lap tiszta hívdalmát a Przemyśl egálmában hál halál halt m kir. honvédek de népfelkeltő öszvegynök de örvénök támogatásra fordítják.

Szerkesztőeg. Royal-izátloda, II. 30. Kiadóhivatal: Krollér & Pia könyvnyomdája.

A przemysli magyarok lapja.

I. évfolyam 1915. KARÁCSONY. I. szám.

TÁBORI UJSÁG

Megjelenik, mikor éppen ráérünk
Szerkesztik: Wertheimer Béla főhadnagy, ezredsegél-
tiszti közreműködésével, Gonda Simon hadnagy és
Dr. Fehér Márton zászlós.

Szerkesztőség és kiadóhivatal ott, ahol éppen va gyunk.

Pénzünk van tég és így előfizetési díjakat nem fogadunk el.

A szerbiai magyar katonák lapja.

Aufgeber: Ejjelis dolgounk Tavitó (Ferenccsányon Holos ar.)

Письменные сообщения допускаются только на русском, французском и немецком языках.

Lieber Onkel!

Das geld habe ich erhalten. Wir fühlen uns ziemlich gut. Bin gesund. Bitte öfter schreiben

[Large blacked-out redacted area]

Grisse liebender Nefte

Ejjelis dolgounk Tavitó
Kriegsgefangener

Tipikus oroszországi fogolylevél.
Konstantinovskaja, 1915. szept. 20.
O. B. D. Kharjet № 3. Süd - Russland.

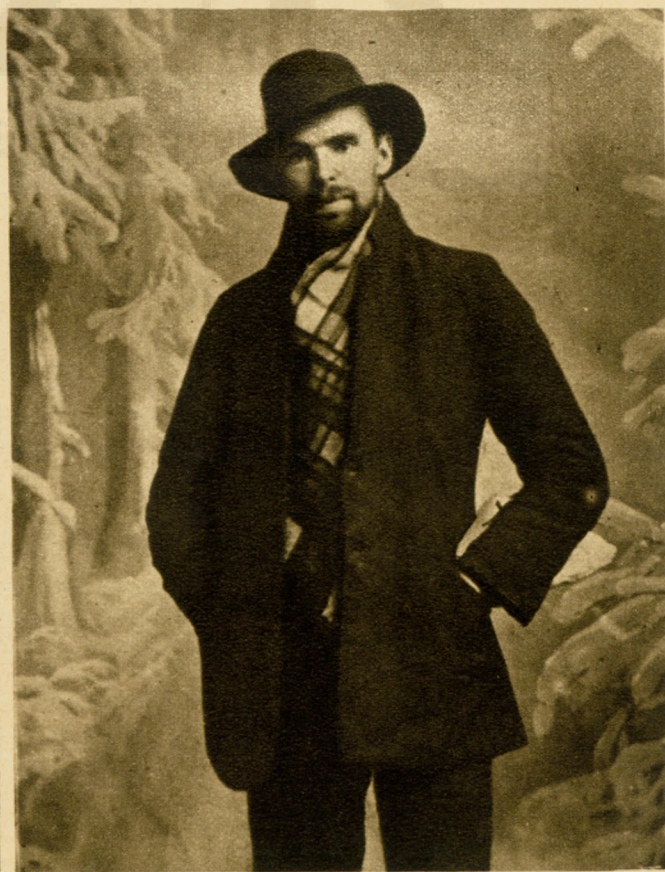
Dési Zoltán hadnagy † Zalescykinél.

Békéssy Béla huszárkapitány, vívóbajnok és urlovas,
† Galuziánál.

Gerő Vilmos honvédőrnagy, † ezrede élén Galiciában.

Emőkei Janik László huszárfőhadnagy,
megszökve orosz fogságból † Olykánál.

Thurzó Kálmán honvédszázados
† az északi harcúterén.

Mokry Jenő huszárszázados,
† Kamionkánál, a 3-as honvédek élén.

Szarvassy György százados,
a híres vívó †.

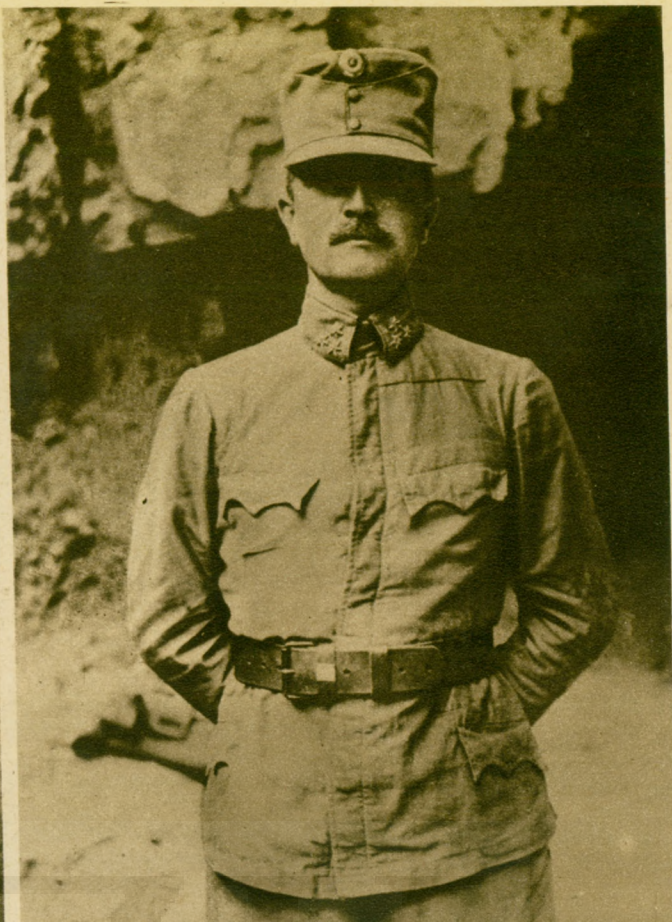
Major Ódón kapitány,
† az északi harcúterén.

Szűcs Ervin honvédszázados,
† lengyel földön.

Sári Szabó Lajos honvédelezredes, a kiváló katonai író,
† Jaroslaunál.

Pour Gyula honvédszázados a 17-ik gyalogezred hőse,
† az olasz harctéren.

Dr. Bánay Elemér főhadnagy
† a Kárpátokban.

Balogh István, a debreceni 3-asok főhadnagya,
† a chirovi csatában.

Ébner László százados †.

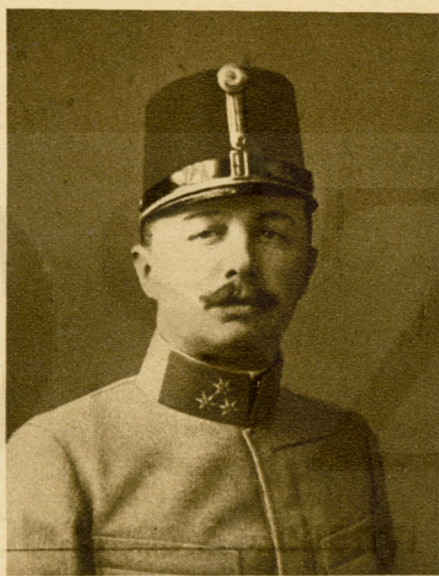
Friedrich Károly százados †.

Horn Ede százados †.

Reinhart László főhadnagy †.

Dalmy Tibor, honvédszázados †.

Éliás József főhadnagy †.

Székely Samu vadászhadnagy †.

Pásztor Márton népfőlkelő hadnagy †.

Dr. Török János hadnagy, kir. ügyész †.

Az első hadifokos.
Rarancénál használták először a huszárok.

Az első magyar vaskereszt.
Harich Fülöp tüzéraltsízt kapta Antwerpennél.

Zubovich Fedor huszárőrnagy,
a szárazföldi torpedós főltalálója

Kallós József hadapród †
a rendőrségtől önként vonult be.

Dr. Kun Dezső segédorvos,
† a fronton.

Dr. Mangold Imre önkéntes-tizedes †.

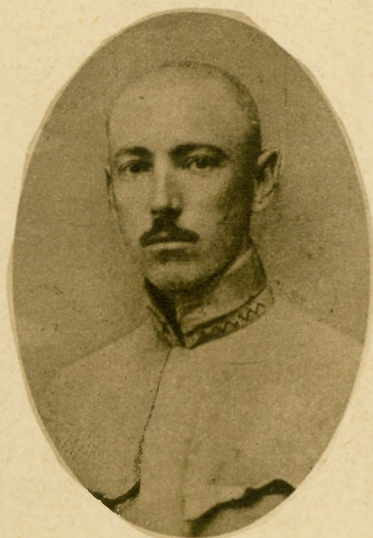
Ifj. Láng Károly kadetörmester,
† a Cigányszigeten.

Széll Aladár, a 33-as ezred hadapródja,
† északon.

Dr. Licht József zászlós,
† az orosz fronton.

Karácsonyi Ferenc tartalékos hadnagy †

Jeles Jenő kadet,
† Gontovánál.

Langer Árpád tanító †
önként jelentkezett.

A St.-Michele pesti hősei.

A legtöbbször kitüntetett csapatok vezetői a védőállásban.

Közepén, hátul: Schranz Béla alezredes, tőle jobbra: Dr. Weiner Lajos főhadnagy, Dereánó Ödön százados, Rostár Rezső főhadnagy.

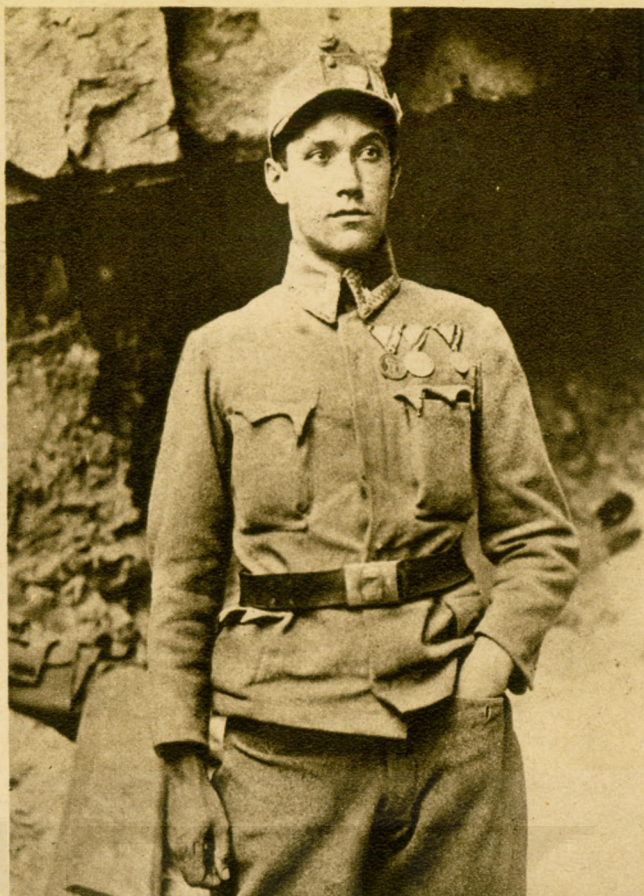
A híres 20-as honvédhadosztály törzse.

Padonülők balról jobbra: Száhlender Béla alezredes, Lukachich Géza tábornok, Magyar Lajos törzsorvos, Szabó vezérkari százados.

Akik minden legénységi kitüntetést megszerezték.

Endresz István, tizedesből hadnagy.
(Nagyarany, nagy- és kisezüst, bronz.)

Dr. Tárkányi Dezső, közlegényből zászlós.
(Mind a négy vitézségi érem.)

Tóró Tivadar, a 19 éves hadnagy
(Valamennyi vitézségi érem.)

Méray János tiszthelyettes.
(Minden legénységi érem.)

Hires ezredek tisztjei.

A kassai kilencesek.
Közepén ül a padon Nyékhegyi Ferenc őrnagy.

A gyulai kettes honvédezred tisztjei.
Már csak öten élnek.

Akik minden nagy kitüntetést megkaptak.

(Szöveg a «Magyar ezredek kiváló hőseikről» című fejezetben.)

Csontos Imre szakaszvezető.

Jókay Pál tizedes.

Béla Sándor szakaszvezető.

Pópa György szakaszvezető.

Horváth János közhonvéd.

Vági András főtűzér.

«Itt mindenki hős!»

A trónörökös kitiünteti a budapesti honvédeket.

A st.-martinói hősök vezére
Somorjai Lukaehich Géza.

A chirovi parancsnok
Böszörményi Vargha László

A Doberdó magyar hősei.

Az aranyérmes vitézek.

Dr. Takács Tamás hadnagy.

Walter Oéza hadnagy.

Lindenfeld Miklós tüzemester.

Báró Proff Sándor zászlós.

Nyáry Miklós zászlós.

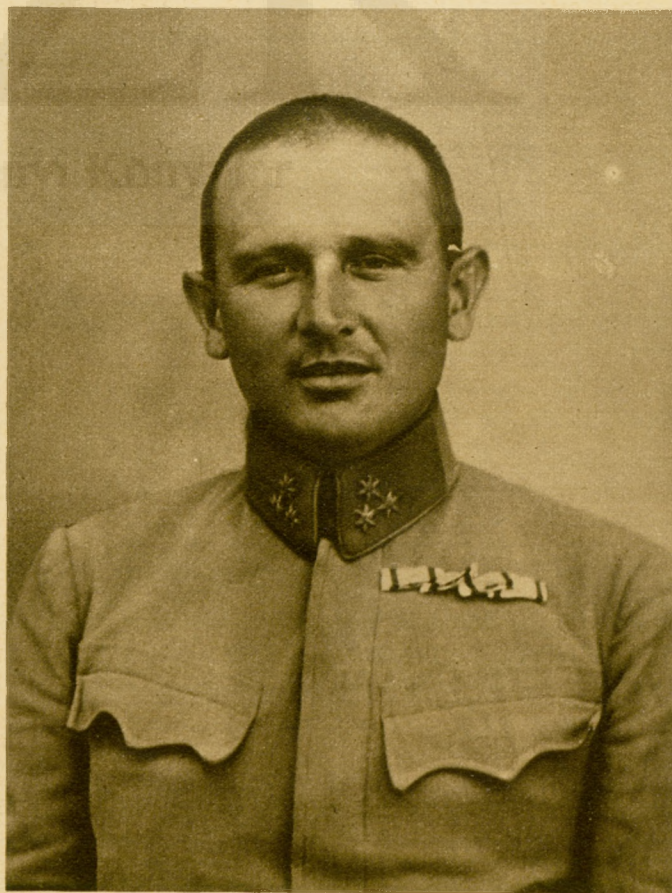
Mákosfalvi Sipos Gyula ezredes,
a székesfehérvári 17-esek parancsnoka

Bauer Gyula ezredes,
a kaposvári 44-esek parancsnoka.

Kó József százados,
a soproni 76-osok hőse

Bartóffy Miklós százados,
az 1-es honvédek zászlóaljparancsnoka.

Fenyő József hadnagy,
III. o. kat. érd. ker. † Tabanovicén

Berta János vadászönkéntes,
a. é. † az orosz harctéren.

Morgenstern Lajos zászlós,
4. vit. érem † északi harctér.

Dr. Vasadi Balogh György főhadnagy,
1-2 s. laudis.

Molnár Ákos, a félkaru hadnagy,
nagyezüst, bronz.

Balassa József főhadnagy,
nagy- és kisézüst, s. laudis.

Herman Lipót hadnagy, festőművész,
nagy- és kisézüst.

Szalay Antal a félkaru színész
a Kárpátokban.

Gere Zsigmond hadnagy,
a M. Színház tagja, nagyezüst, s. laudis

A legvitézebb magyar csendőr.
Mátyás János (30. honvédezred.)

Az első vasutas-mártír,
Vadnay Lajos főmozdonyvezető.

A legkisebb magyar káplár, Riffel Ferenc.

Az asszony-husár: Sebők Anna.

Hős magyar nők.

Akiket személyes bátorságukért tüntettek ki.

Gróf Draskovich Anna,
ápolónő a fronton.

Gróf Esterházy Pálné,
ápolónő a harctéren.

Pálkás Ilona postáskisasszony,
a bázisai hősnő.

Bóna Mariska,
őnk. ápolónő a fronton.

Ajtai Nagy Margit
őnk. ápolónő a harctéren.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1914. MAGYAR

HŐSÖK 1916.

PESTI NAPLO

OPN

Országos Széchényi Könyvtár